IN SACROSANCTAM ORATIONEM DOMINICAM, ET SALVTATIONEM ANGELICAM, SIMPLEX

et catholica explanatio D. Aegidy Romani, *Archiepiſcopi Bituricenſis*, *Ordinis fratrū Eremitarum* S. *Auguſtini: nunc opera fratris Auguſtini de Monte Ilcino in lucem edita.*

Eiuſdē Autoris. Tractatus de Corpore Chriſti, de Diſtinctione Articulorum fidei, de Arca Noe.

Cum rerum maximè memorabilium indice.

ROMAE

Per Antonium Bladum impreſſ. Apoſt.

M D L V.

Digitized by Google

INDEX RERVM INSIGNIORVM

Primus numerus Paginam, ſecundus Columnam indicat.

A

ABiectio ſui ſignum eſt humilitatis. 1. 3.1.b
Abrahæ quare nomen mutatum. 10. 3.b
Abſtinentia orationi eſt copulanda. 1. 3.b
Abundantia charitatis in Maria. 9.3.c.d
Abundantia luminoſitatis in Maria. 9. 1.d.& inde.
Adam omnium cõmunis pater. 3. 1.d.& inde (7.4.a
Adam quia magis Euam audiuit q̃ deum quæ mala incurrit
Admonitiones diuinæ obſeruandæ ne reddamur indigni paterno nomine. 3. 1.a.b
ad Adorandum deum omnium bonorum auctorem quomodo eleuemur. 3. 3.c.d
Adoratur Ieſus latria, Maria hyperdulia, & ſancti adorantur adoratione dulia. 9. 1.d.et. 2.a
Adorari quando voluerint angeli ab hominibus, & quando non. 10.4.a.b
Aegidius ſcripſit ſuper primo ſententiarum antequam exponeret orationem dominicam. 5 .1.b
Aegidius expoſuit quandam Gloſſam ſuper Decretalem Firmiter credimus de Fide catholica. 19.1.b
Aegidij oratio ante Communionem dicenda. 17.d
Amaritudo triplex. 9.4.d.et. 10. 1.a.b
Amen, quomodo intelligatur. 7. 2.b
Amicitia dei Mariæ collata. ij.1.d
Angelus ſecundum naturam eſt homine nobilior. 7.4.d
Angelus homini comparatur tripliciter. 6.4.c.d
Angeli ante incarnationem chriſti permittebant ſe ab hominibus adorari, non autem poſt incarnationẽ. 10.4.a.b
Angeli poſt incarnationem chriſti ſe reputant conſeruos noſtros. 10.4.a
Angelus quare Mariam ſalutauit. 10.4.b
Angelus quare tacuit nomen proprium Virginis, & Eccleſia expreſſit. 10.1.a.b c.& inde
Angeli laudauerunt virginem Mariam. 12.4.d
Animalia exiſtentia in arca Noe figurabant naturas quæ in chriſto reperiebantur, & quomodo. 19. 1.d.& inde
Apoſtoli ediderunt articulos fidei. 18. 2.d
Apoſtolorum tribulatio. 10. 2.c
Appropinquando deo appropinquabit nobis.4.4.a
Appropinquatio regni gloriæ propter tria deſideratur à ſanctis.5.3.c (6.4.c
Aquæ benedictæ aſperſione dimittuntur peccata venialia.
Arbitrium humanum dimittens et conſiliũ tenens deũ.6.3.a
Arcæ Noe deſcriptio. 19.3.c.& inde
Arcæ Noe menſura habetur menſura humani corporis, & quomodo. 19.3.c
Articulus quid ſit. 17.4.a.et. 13. 2.b
Articulus vnde deriuetur, 17.3.c.et inde
Articulorum numerus qualiter ſit accipiendus. 17.4.et inde
Articuli fidei in quo lumine cognoſcãtur. 17.4.b.& inde
Auaritia & opulentia diuidunt nos à chriſto. 3. 2.d
Auaritia Diabolus regnat in hominibus.4. 3.b
Aue, ſine væ, & culpa 7. 3.d
Auguſtini pulcherrima ſententia de humilitate virginis Mariæ.8.4.d
Auctoritates ſacræ paginæ loquuntur de ſacramento euchariſtiæ quantum ad quinq;. 15. 3.c
Auxilio dei & ſanctorum egemus omni tempore, maximè autem ſub vitæ finem. 15.4.c .
Auxilijs beatæ virginis oẽs homines muniantur. ij. 2.c

B

Baptiſmus. 14. 2.b
Benedicantur qui. 13.3.d
Bñdictione ſummi Pontificis dimittũtur pctã venialia. 6.4.c
Benedictiones chriſti fructus ventris Mariæ, in virginis commendationem veniunt. 13.4.b
Bñdictiones in Maria ſpãliter tres. 12.3.d.& inde
Bñdictus fructus ventris Mariæ quæ nobis attulit. 13. 2.a.b
Benedicta virgo Maria, quia benedictus fructus ventris ſui, non è contra. 13.1.c
Benedicta in mulieribus cur dicta virgo Maria. 12.3.c
Beneficium gratiæ ad noſtram dignitatem. 4. 4.a
Beneficium & meritum & deſiderium, nobis orantibus creſcunt. 1. 2.a
Bñuolentiæ captãdæ à cœleſti curia ponitur modus, 1.4.b.c
Benignitas dei & liberalitas. 5. 3.c
Benignitatis affectio. 5. 2.b
Bernardi pulchra ſententia de Maria ſtella maris. 9.4.b
Bona omnia deſcendunt nobis à deo. 3. 3.c
Bonorum ſpiritualium tria genera. 3. 4.c.d
Bonorum genera in quibus conſiſtit gratia ſunt tria. 3.4.c
Bona opera. 13.3.d
Breuis oratio nobis eſt data à chriſto propter tria. 1.4.d
Breuis oratio in fide et deuotione facta penetrat cœlũ. 2. 1.b

C

Cauſæ ad orandum inducentes quatuor. 1. col. 1.c.
Ceſſatio à bonis operibus facit nos incurrere in maledictionẽ dei. 13.3.c.d
Charitatis abundantia in Maria. 9.3.c.d
Charitas mutua inſinuatur, cũ deus dicitur, pater noſter. 3. 1.c
Chriſti nomẽ pp tria dicitur oleum effuſum. 9. 2.a.b
Chriſtus neq; totus de deo neq; totus de virgine, licet totus ſit dei & virginis. 12. 2.c
in Chriſto natura dupliciter poteſt accipi. 19.1.c
Chriſti duplex natura figurata fuit in arca Noe, & quomodo. 16. 1.d.& inde.
Chriſtus frater noſter. 3. 2.b
Chriſtus dicitur cœlum. 5. 3.a
Chriſtus quæ nobis bona attulerit. 13.2.c.d.& inde.
Chriſtus nobis attulit veram dei ſimilitudinem, pulchritudinem, & ſalutem. 13. 2.a.b
Chriſtus qui cunctas ſanare venerat non debuit virgini matri

dolorem inferre. 8. 2.c.d
Chriſtus à nobis benedicendus vt ſuam benedictionem accipiamus. 1 3.4.a
Chriſtus ſimpliciter dictus eſt benedictus non comparatiue vt virgo Maria. 1 3. 1.d
Chriſtus tripliciter nos ſaluat. 1 4. 2.a b
Chriſti & ſanctorũ merita ſub eccleſiæ clauibus. 7. 2.a
Chriſtus orando, orandi nobis exemplum dedit. 1. 2. b. & orare docuit. 1 .4 b
Chriſtus in Euangelio informat orationem, & docet nos modum orandi. 1 . 2.b
Chriſtus propter tria docuit nos breuem orationem. 1 .4. d. &. 2. 1.a
Chriſta quæ regna oſtendit Diabolus. 4. 3.b
Chriſti gratiam & ſalutem, quõ applicamus nobis. 14. 3.a
Chriſti corpus verum formatum ex ſanguinibus virginis, qđ in cruce pependit, contineri in ſacramento Eucharistiæ, oſtendunt multæ auctoritates ſacræ paginæ. 1 5. 3.d
Chriſti corpus licet ad hunc vſum conficiatur, vt manducetur & bibatur, remanet tñ tandiu in altari, quandiu conſeruantur ibi accidentia panis & vini, quamuis nemo ſit qui eo in manducando vtatur. 1 6. 3.d
Cibus temporalis non per ſe, ſed appeti debet in ordine ad vitam æternam. 5. 3.d
Circunſtantia orationis qualis eſſe debeat. 1. 3.a
Cœlum vnde dicitur. 3. 3.a
Cœlum, ſumus nos. 3.4.a. & eſt ſynderis, et chriſtus. 5. 3.a
Cœli intelliguntur cœleſtes viri. 3. 3.b
in Cœlis deus dicitur habitare ꝑpter tria. 3. 3.a.b
ad Cœleſtem vitam ſectandam quomodo eleuemur. 3. 3.c
Cognitio dei tripliciter à nobis haberi poteſt. 4. 1.d
Cognitio veritatis. 5. 2.c
Cognitio peccatorum humilitatis ſignum. 1. 3 .a.b
Cognitio noſtræ indigentiæ neceſſaria in oratione. 1 5. 1 .c
Cognoſcunt nos ſancti etiam in particulari. 14.4.d
Colimus & recognoſcimus deum per orationẽ. 1 .col. 1.c
Cõmunitas noſtra cum chriſto à pluribus poteſt diuidi quæ ſunt fugienda. 3. 2.d
Concupiſcentia eſt habilitas ad peccandum. 8. 1.d
Concupiſcentia ſecundum communem legem eſt in omnibus hominibus. 8. 2.a
Concupiſcentia diabolus regnat in hominibus. 4. 3 .b
Concupiſcentia in virgine aut fuit ligata, aut extincta penitus. 8. 2.b.
Conditio in oratione ſemper ſeruanda, vt ad voluntatem dei referatur. 1.4. a
Conditio omnium petitionum noſtrarum quæ. 4. 4.b.c
Conditio bonæ voluntatis. 5. 2.b.
in Confeſſione liberamur à purgatorio, & quõ. 7. 1.b.et. 2.a
Confidentia in deo patre habenda. 2. 2 .d
Confirmationis ſacramentum. 1 4. 2.b.c
Conſilium humanum dimittens tentat deum. 6. 3 .a
Contritio eſt ſignum humilitatis. 1. 3.a
Contritione liberamur a pœna æterna quæ mutatur in temporalem. 7. 1.b
Conuenientia vitæ noſtræ cum vita chriſti, dei nomen ſanctificatur in nobis. 4. 1.c
Controuerſia pulchra ſcripturæ de gratiæ plenitudine, doctiſſimè diſſoluitur. ij. 3.a. & inde.
Corde honoratur nomen dei. 4. 1.a
Cordis munditia dei nomen in nobis ſanctificatur. 4. 1.b
Corpus chriſti verum contineri in ſacramento Eucharistiæ, ſacra ſcriptura docet. 15. 3.d
Corpus chriſti in altari tandiu remanet, quandiu ibi conſeruantur accidentia panis vel vini, licet nemo in manducando vtatur ſacramento, et cur. 1 6. 3. & inde
Corporis chriſti viſione dimittuntur peccata venialia. 6.4.c
Corpus humanum proportionatum eſt ſecundum menſuram arcæ Noe. 19. 3.c
Clauium virtute quomodo à purgatorio liberemur. 7. 1.b
Clementia eius à quo petimus quomodo emolliatur. 4. 4.d
Creauit deus primo eſſentias, deinde potentias. ij. 2.a
Creatura nulla eſt honorata & ſalutata ab Angelis ante incarnationem chriſti. 8. 1.a
Credenda omnia robarantur per articulos fidei, ſicut in ſciẽtijs humanis concluſiones robarantur per ſua principia. 17. 3.c.d
Culpa appellatur debitum. 5. 4. a
Cultus deo debitus nos ad orandum inducit. 1.col. 1.c
Cupiditas excludẽda eſt, quæ in plures annos recõdit. 5. 3.d

D

Debita dicuntur peccata. 5. 4.d
Debita multa detinent nos ligatos. 6. 1.a.b.c
Debita quæ debemus deo, proximo, et nobis. 6. 4.b.c
Defectus humani ſtatus nos ad orandum inducit. 1.col. 1.d
Defectuum noſtrorum recognitio. 5. 2.a
Deprecationis & orationis differentia. 5 .4.c
Deſiderium orantis. 3. 3.c.et.4.3. d (3. 1.a
Deſperatio promiſſæ ſalutis facit nos indignos dei filiatione.
Deus bonorum omnium auctor. 3. 3 .d
Deus creauit primo eſſentias deinde potentias. ij. 2.a
Deus, Maria & ſancti dicuntur lux, aliter tamen & aliter, 9. 2.d. & inde.
Deus quomodo dicitur eſſe in cœlis. 3. 3.a.b
Dei cognitio & notitia tripliciter à nobis haberi põt. 4. 1.d
Deus cognoſcitur in triplici lumine. 1 7.4.b
Deus vult à nobis orari propter tria. 1 .col. 1.c
Deus eſt fidelis, & ideo exaudit nos orantes ad eũ. 1. 2.c
Deus docet nos vtilia. 1 .4.d
Deus dat omnia bona nobis, naturæ, et gratiæ. 1.col. 1.c
Deus eſt in omnibus creaturis ſuis, & quomodo. 3. 3.b. & 1 2. 2.d. & inde
Deus pater, filius, & ſpiritus ſanctus cum virgine. 1 2. 1.d &. 2. per totum.
Deus ita recreat, quomodo nos creauit. ij. 2.a
Deum colimus & recognoſcimus per orationem. 1 .col. 1 .c
Deus pluribus modis nos tentat. 6, 3 c.
Deum tentamus pluribus modis. 6. 2.a
Deus dat nobis omnem panem. 5 .4 a
Dei voluntate nemini dubitandum ꝑpter tria. 5. 1.a
Diabolus quæ regna oſtendit chriſto. 4. 3.b
Diabolus quomodo nos tentat. 6 . 3.c
Diabolus ſuperatur oratione. 2. 1.c
Diabolus tripliciter in hominibus regnat. 4. 3.b
Diobolus ꝑpter abũdãtiã malitiæ vocatur pernicioſus. 7. 2.b
Differentia orationis & deprecationis. 5 .4 . c
Dignitas hominis quõ innoteſcit nobis & in quibus. 3. 2 .b.c
Dimittere debemus faciliter, totaliter, et p̃ntialiter. 6. 1. 2.a

Diſpoſitio quanta requiratur ut quis dignè poſſit ſacramen tum ſuſcipere. 17. 1.c
Diſpoſitio contraria eſt abijciẽda ut orans iuſtè petat. 1. 3.d
Diuinus cultus nos ad orandum inducit. 1. col. 1.c
Diuinæ admonitiones obſeruandæ ne reddamur indigni paterno nomine. 3. 1.a.b
Dominicam orationem dicens quomodo non peccat licet non dimittat debitoribus. 6. 2 b.c
Dominica oratione dimittuntur peccata uenialia. 6. 4.c
Domus diuini uerbi Maria, et qualis. ij. 3.d.c

E

Eccleſia diſpenſatrix meritorum chriſti & ſanctorũ. 7. 2.a
Eccleſia pñs deſignatur per Arcã Noe. 19. 4. a. et inde.
Eccleſia quare expreſſit nomen proprium virginis, quod tacuit Angelus. 10. 3.a.b. & inde. 14. 4.a
Eccleſia dimittit debitoribus ſuis, & orat ꝑ illis. 6. 2.b
Efficacia orationis chriſti ex breuitate cognoſcitur. 2. 1.b
Eleemoſyna orationi eſt copulanda. 1. 3.b.
Eſſentialia & communia in diuinis, poſſunt perſonis appropriari. 2.4.a
Eſſe ſpirituale à gratia. ij. 2.a
Eua conſentiendo diabolo contraxit culpam & meritum pœnæ. 7. 4.a
Eua quæ nobis attulerit mala ſuo fructu. 13. 2.b.c
Euangelium quo nos ad orandum inducat. 1. 2.b
Eucharistiæ ſacramentum. 14. 2.c
Eucharistia, vide ſacramentum.
Exercitus Iſrael. 10. 2.b
Excuſari nullus poteſt de ignorantia orationis, quia eſt breuis. 1. 4.d. & inde.
Extrema unctio. 14. 2.d

F

Fallacia petitionum quomodo cauenda. 4. 4.d
Fiat voluntas tua, propter tria debet poni in omnibus petitionibus noſtris. 4. 4.d. & inde.
Fide debemus muniri contra tentationem. 6. 4.b
Fidei articulorum conſideratio. 17. 3.a. & inde
Fides Mariæ in tribus exceſſit fidẽ omniũ uiatorũ. 8. 3.a.b
Fides virginis omnem veritatem comprehendit. 8. 3.a
Figuræ aliquot virginitatis Mariæ. 8. 1.b
Filius dicitur pater noſter ratione redemptionis. 2. 4.b
Filius quo cum virgine. 12. 1.d. et. 2. per totum.
Filij unius patris & cœleſtis, & remoti terreni, omnes ſumus. 3. 1.c.d
Filij debent honorare patrem. Confidere in patre, Erubeſcere ſi ſunt degeneres. 2. 2.d
Filij dei quomodo facti ſumus. 3. 2.b
Filiationis diuinæ ſeptem modis indigni fieri poſſumus. 2. 4.b.c.d
Finis vnus ad quem omnes tendimus. 3. 1.c. et angeli. 7. 4.d
Fomes peccati quinq; nominibus appellatur. 8. 1.c
Fraternitas noſtra cum chriſto à pluribus poteſt diuidi quæ à nobis ſunt fugienda. 3. 2.c
Frater noſter chriſtus, et nos fratres eius. 3. 2.b
Fructus ventris Mariæ triplici ratione dicitur benedictus. 13. 2.a. & inde.
Fructum Mariæ qui benedixerunt. 13. 4.a. & inde
Fructus Euæ non benedictus, ſed maledictus eſt, & quæ mala nobis attulerit. 13. 2.b.c
Fructus multiplex orationis inducit nos ad orandũ. 1. 2.c.
Fructus orationis pro uiuis & mortuis. 1. 2.c. et. d

G

Gratia proprié intelligitur res omnis dei beneficio naturæ ſuperaddita. 10. 4.c
Gratia tripliciter capitur. 10. 4.a.b.c
Gratia gratum faciens quæ ſit, & quid faciat. ij. 1.b
Gratia conſiſtit in tribus, & quæ. 3. 4.c
Gratia dat nobis eſſe & viuere ſpiritualiter. ij. 2.a
Gratiæ plenitudo dicitur multis modis. ij. 3 c. & inde.
Gratiæ plenitudo in Maria quomodo. ij. 2.b.c.d
Gratia prius recipitur in eſſentia, deinde in potẽtia. ij. 2.a
Gregorij ſententia notabilis. 6. 1.c

H

Hæredes dei ſumus. 3. 2.b
Homines dicuntur cœlum, & terra. 5. 3.a
Homo ex priuilegio eſt maior Angelis. 7. 4.c.d
Homines oẽs in ira naſcuntur dei, Adæ, et Euæ culpa. 7. 4.b
Hoĩes oẽs per chriſti incarnationẽ quo ſublimati ſũt. 10. 4.a
Homines oẽs muniuntur auxilijs beatæ virginis. ij. 2.c
Homines nõ hñt materiã ſuperbiẽdi ex quocũq; patre. 3. 1.d
Homines pluribus modis nos tentant. 6. 3.a
Homines docent nos in multis nociua. 1. 4.d
in Hominibus tripliciter regnat Diabolus. 4. 3.b
Homo ſeptẽ modis põt indignus fieri filiatiõe dei. 2. 4.b.c.d
Homo proximus factus, fit deo. 3. 4.a
Hoſtis vires ſuperantur verbo dei. 2. 1.c
Humanus ſtatus eſt in multis miſeriis, in multis periculis, & in multis dubiis, iõ oportet ad deũ recurrere. 1. col. 1.d
Humilitatis propriæ quo ad moneamur. 3. 3.c.d
Humilitas in virgine tripliciter commendari pateſt. 8. 4.a
Humilitatis tria ſunt ſigna. 1. 3.a

I

Ieſus lætificat, corroborat, & ſanat, ſeu ſaluat. 14. 1.c.d
Imago dei, nd hominis facit dignitatem. 3. 2.b
Imitatio ſanctorũ neceſſaria vt orent ipſi pro nabis. 15. 2.a
Imitatio prauitatis diabolicæ indignos nos reddit dei filiatione. 2. 4.d
Importunitatis tria ſunt ſigna. 1. 3.b.c
Inferni malum eſt peſſimum ꝓpter tria. 6. 4.d
Infernus non erit ſi tollatur voluntas propria. 4. 4.d
Infirma proximi non eſſe abominanda. 3. 3.d
Inſtantia orationis quid. 1, 3.c
Inuocandi ſunt à nobis ſancti in patria exiſtentes. 15. 1.b
Ira iudicis verbo dei & oratione placatur. 2. 1.c
Iudex quæ faciet in extremo iudicio. 4. 3.d
Iuſtitiæ regnum. 4. 3.b.c
Iuſta ſunt petenda in oratione. 1. 3.d

L

Lacrymæ, orationi ſunt copulandæ. 1. 3.b

Digitized by Google

Longuor naturæ.8.1.d
Latria ſolus deus adoratur, ſancti vero dulia, Maria vero hyperdulia.9.1.d.et.2.a
Laudabile eſt,bi cõuerſari in medio ğ͂ationis prauæ.10.1.d
Lex membrorum.8.1.d
Liberalitas dei.5.3.c
Liberi arbitrij bonus vſus reqritur vt ſaluari poſſimus.5.1.d
Libido & concupiſcentia in Maria,nulla.8.1.c
Liberari petimus à tentatione pugnæ,cauſæ propriæ infirmitatis.6.3.c (12.4.c
Laudata & honorata fuit virgo Maria, & propter quæ.
Longanimitas dei.2.3.d
Lux dicitur de deo,& de ſanctis,aliter tamen & aliter.9.2.d.et.3.a b (9.3.c.d
Lucis abundantia quam de Mariæ accipimus plenitudine.

M

Mala quæ à nobis amaueri cupimus ad tria genera reducũtur.5.4.c.et.15.2.b
Malum pœnæ eſt triplex.6.4.d
Maledictionem tripliciter incurrimus.13.3.b
Mãdatorũ dei obſeruatio reqritur vt ſaluari poſſimus.5.2.a
Mariæ nomen,vide,Nomen.
Maria,uide uirgo.
Maria figurata in ueteri teſtamento.8.1.b
Maria eſt ſingulariter illuminata & maris ſtella ſpecialiter dicta,pp̃ter perfectionem ſuper oẽs ſanctos.9.2.d.et.4.a
Maria aliter gratia plena, & aliter Deum ſecum habuit q̃ ſancti.ij.2.b.et.3.a et inde.et.12.3.b
Maria cum maiorem habeat charitatẽ q̃ alij ſancti,orat pro nobis,et eſt à nobis maxime inuocãda.15.1.b.et.9.4.a
Maria quomodo mare amarum dicitur.9.4.d.& inde
Maria ſpecialiter tres accepit benedictiones,et quas.12.3.d
Maria uouit deo ſuam virginitatem, de qua laudari meruit propter tria.8.1.b.et.3.d
Maria triplici ratione dicitur ſancta.14.3.b.c.et inde.
Maria cum gaudio & ſine omni pœna parturiuit propter tria.8.2.c
Maria adoratur adoratione hyperdulia.9.1.d.et inde.
Maria qua gratia plena ĩtelligatur ab angelo.10.4.c.et inde
Maria dicitur Domina propter tria.9.4.b.c d
Maria quare ſit appellata Benedicta in Mulieribus.12.3.c
Maria domus diuini verbi ſuffulta ſeptem colũnis ij.3.c
Mater dei quare dicta eſt virgo Maria.14.4.a.b
Matrimonij ſacramentum.14.2.d
Meritũ,beneficiũ,et deſideriũ,nobis orantibus,creſcũt.1.2.a
Merita chriſti & ſanctorum ſub clauibus eccleſiæ.7.2.a
Miſericordia dei quomodo poſtulatur.5.4.d
Morbus mentis & corporis verbo dei ſanatur.2.1.c
Multiloquium ſubtrahit deuotionem orationis.1.4.d
Mundi malum,à quo multiplex miſeriarum modus nobis cõtingit 7.1.b
Muniri quõ debeamus contra tentationem.6.4.a.b

N

Naſcimur omnes filij iræ culpa primorũ parentum. 7.4.b
Natura in chriſto dupliciter põt accipi,ſimpliciter, & quodammodo.19.1.c
Natura humana qualiter per chriſti incarnationem ſublimata eſt.10.4.a
Neceſſaria nobis in eccleſia militanti ſunt tria quæ continet oratio dominica.1.4.b.c
Neceſſaria omnia ad ſalutem continentur in oratione dominica.2.1.d
Noe vno cum cæteris qui introierunt in arcam, mandè & ſanctè ſe tenebant.19.2.c
Nomen dei tripliciter ſanctificatur in nobis.4.1.a.b.et.2.a
Nomen patris dupliciter capitur eſſentialiter & perſonaliter.2.3.d
Nomen chriſti pp̃ter tria dicitur oleum effuſum.9.2.a.b
in Nomine chriſti quicquid petimus à patre accipiemus, & in nomine Virginis.9.1.a.b
Nominis Ieſu triplex fructus.9 2.a.b.et.14.1.b.c
Nomen Mariæ quomodo interpretetur.9.2.b
in Nomine Mariæ oẽ genu flectitur vt in noĩe Ieſu.9.1.d
Nomen virginis poſt nomen chriſti eſt ſuper omne nomen quod tripliciter probatur.9.1.b.c.d
Nomen virginis Mariæ cum nomine chriſti ſemper in ore noſtro reſonare debet.9.1.a
Nomẽ virginis dicitur oleum effuſum,ut nomẽ ſponſi.9.2 a
in Nomine Mariæ oĩa eijciũtur aduerſa,ut in noĩe Ieſu.9.1.c
Nomen proprium virginis in ſalutãdo quare Angelus tacuit & eccleſia expreſſit.10.3 a.b.& inde
Nominis mutatio,ut Abrahæ,Petri,& religioſorum, quid adumbret.10 3.a.b
Nos ipſos viliſacere non debemus.3.4.a
Notitia dei tripliciter à nobis haberi poteſt.4.1.d

O

Obedientiã deo quãa profitemur in noſtris petitionibus.4.4.d
Obex non ponendus miſericordiæ dei.5.2.a (5.2.a
Obſeruatio mandatorum dei requiritur vt ſaluari poſſimus.
Occulta dei non ſcrutanda.3.3.d
Oleũ effuſum dicitur nomẽ uirginis ut nomẽ ſponſi.9.2.a
Oleo ſpũaliter uti conſueuimus propter tria.13.4.d.et inde.
Omnibus omnia eſt facta Maria.9.3.d
Opera bona non facere facit nos incurrere in maledictionẽ dei.13.3.c.d
Opera ſupererogationis ſub clauibus eccleſiæ.7.2.a
Oratio eſt fidelis nuntius ad deũ.1.2.c.et ſcutũ cõtra diabolum.d (clam.d
Orans vt inſtè orat debet tria facere.1.3.d
Oratio debet eſſe humilis.1.3.a.breuis.1.4.d
Orationis & deprecationis differentia.5.4.c
Orationis quatuor cauſæ.1.cal.1.c
Orationis fructus pro viuis & mortuis 1.2.c.et.d (1.3.b
Orationi copulari debent,eleemoſyna abſtinẽtia et lacrymæ
Oratio & præſertim dominica, maxime eſt neceſſaria ad ſalutem.fa.1.cal.1.
Oratio dominica fidelis & omni acceptione digna.2.2.b
Oratio dominica omnia continet ad ſalutem neceſſaria.1.4.b c.et.2.1.d (1.4.d
Oratio dñica cõmendatur ab authore.1.4.b.et à breuitate.
Oratione dominica dimittuntur peccata uenialia.6.4.c
Oratio dominica cõmendatur à virtuoſitate.2.1.b.c.& à compendioſitate.2.1.d
Oratio D. Aegidij ante Communionem dicenda.17.d
Orationes quas docent nos hoĩes,in multis nociuæ eſſe p̃t. (1.4.d

Orans,deum ſibi,& ſe deo conſtituit debitorem.6.2.a
Orari vult deus propter tria,1.col,1.c
Ordo ſacer.14.2.c

P

Panis multiplex quotidie neceſſarius.5.4.a.b
Panis quare petatur ſuperſubſtantialis. 5.3.d
Papæ benedictione dimittantur peccata uenialia.6.4.c
Pater capitur eſſentialiter & perſonaliter: primo conuenit omnibus perſonis,ſecūdo modo cōpetit ſoli patri.2.3.d
Patris nomen pōt appropriari omni perſonæ diuinæ.2.4.b
Patres tres,omnes habemus.3.1.d
Peccata dicuntur debita.5.4.d
Peccata,morbus ſunt animæ noſtræ.14.3.a
Peccata mortalia dicuntur lignum, uenialia ex carne dicuntur fœnum,uenialia ſpiritualia dicuntur ſtipula.7.1.a
Peccata uenialia duplicia.7.1.a.& quō dimittūtur.6.4.c
Peccata uenialia,& quorum non recordemur, dimittuntur per ſumptionem ſacramenti eucbariſtiæ.16.3.a
Peccatum originale eſt radix peſſima ex qua oriuntur omnia mala.8.1.d
Petitio ut iuſta ſit debet habere tria.1.3.d.Et quomodo uitāda fallacia in petenda.4.4.d
Petentes in nomine chriſti,et Mariæ accipiemus.9.1.a.b
Petitiones tres primæ quare fiant in tertia perſona.4.2.c.d
Petra nomen quare mutatum.10.3.a.b
Petrus eccleſiæ cath.caput.10.3.b
Philoſophi cognouerant Deum,& quomodo.17.4.c
Plenitudo gratiæ capitur multis modis.ij.3.c.& inde
Pœnitentiæ ſacramentum.14.2.c
Pœna æterna remittitur & in temporalem mutatur per contritionem.7.1.b
Præparatio quanta requiratur ad ſuſceptionem ſacramenti Eucbariſtiæ.17.1.c
Principia Theologiæ ſunt articuli fidei.17.3.c
Principijs primis ignoratis neceſſario & ars ignoratur,ſcitis autem non ſcitur ars.6.3.a
Promiſſum duplex generale in baptiſmo, & ſpeciale in uoto.6.1.b
Proximi noſtri infirma non eſſe abominanda.3.3.d
Pulchritudo interna & externa in Maria ij.1.c.d
Purgatorij malum eſt grauiſſimum & quare.6.4.d. et inde
in Purgatorio quæ cremabuntur,& quomodo.7.1.a
a Purgatorio liberamur in confeſſione uirtute clauium, etc. (7.1.b

Q

Quæ eſt iſta quæ aſcendit,etc.Cant.3.exponitur diligentiſſimè.10.1.d
Quærimus liberari à triplici malo.15.2.b.
Quare filius dei voluit dici I E S V S.13.4.d
ad Quærenda cœleſtia quō eleuemur.3.3.c
Quotidie nos vocat chriſtus,& quō.13.2.a.b
Quotidie virginem ſalutare debemus.7.3.d

R

Rebellio paternæ voluntatis facit nos indignos filiatione dei.
Recognitio defectuum noſtrorum.5.2.a (2.4.c
in Recreatione quomodo procedat deus.ij.2.a
Regnum dei triplex.4.3.a.b.c
Regnum dei ante omnia eſt quærendum.1.4.a
Regni gloriæ appropinquationem deſiderant ſancti propter tria.4.3.c.
Regni dei quō reges ſumus.4.2.d.& inde
Regna quæ diabolus chriſto oſtendit.4.3.b
Regnat Diabolus tripliciter in hominibus.4.3.b
Religioſi venientes ad religionis ſtatum,cur mutent nomina.10.3.b
Retrahunt nos,multa ab obſeruantia voluntatis dei.5.2.b
Retributio æternitatis.5.2.c
Reuerentia deo patri habenda.2.2.d

S

Sacerdos quomodo in confeſſione nos liberet à purgatorio.7.1.b.et.2.a
Sacra pagina loquitur de ſacramēto Euch.quantū ad quinq;.15.3.c
Sacræ paginæ principia ſunt articuli fidei.17.3.c
Sacramenta Euangelica ſeptem,& quæ,& quando ſunt inſtituta.14.2.b.& inde.
Sacramenta eccleſiæ fluxerunt ex latere Chriſti.19.4.b
Sacramentum Eucbariſtiæ varia ſortitur vocabula, & cur.15.4.b
Sacramentum Eucbariſtiæ varijs figuris in veteri Teſtamento fuit figuratum.15.4.d
Sacramentū Eucbariſtiæ tandiu remanet,quandiu accidentia panis & vini poſſunt conſeruari.16.4.a
Sacramenti Eucbariſtiæ vſus.16.3.a
Sacramēti eucbariſtiæ multiplex aſſignatur effectus.16.2.c
Sacramentum eucbariſtiæ multa nobis repræſentat.16.2.a
Salus duplex corporalis & ſpūalis.14.1.d
Saluatores alio modo dicti ſunt in veteri teſtamento qui ſunt nominati nomine Ieſus,alio modo Chriſtus.14.1.d.& 2.a.& inde.
Salutatio Angelica quot partes habet,& à quibus fuerit facta.7.3.c
Sanctificatio nominis dei neq; noſtrum tantum neq; dei ſolius eſt opus,ſed noſtrum & dei.4.2.c.d
Sanctum interpretatur tripliciter.14.3.c.& inde
Sanctorum redemptio quomodo in arca per duas naturas facta eſt.19.2.b
Sanctorum animæ cognoſcunt particularia in hoc mūdo exiſtentia.14.4.d
Sancti efflagitant & orant pro nobis.6.1.d.et.15.1.a
Sancti in patria à nobis ſunt inuocandi 15.1.b
Sancti omnes habent gratiam & deum ſecum, alter tamen & aliter.ij.3.d.et.12.3.a
Sancti & angeli dicuntur lux,& quō.9.2.d.et.3.a.b
Sancti non omnes æqualiter cognoſcunt deum,neq; æqualiter diligunt.12.3.a
Sanctorum merita ſub Eccleſiæ clauibus.7.2.a
Sancti Dulia adorantur.9.2.a
Sanctificatio noſtra hodie facta eſt modica,polluta,& deſerta.4.1.c
Scandala multa, per meum,& tuum.3.2.d
Scriptura ſacra aperte tradit, Verum Chriſti corpus contineri in ſacramento eucbariſtiæ.15.3.d

Digitized by Google

Scota patientiæ muniri debemos contra tentationem.6.4.b
Spiritus ſanctus dicitur puer noſter rõne prouiſionis. 2.4.b
Spiritusſancti nomen quo ſanctificatur in nobis. 4.2.1
Superbia, ira, et inuidia, diuidunt fraternitatem noſtram cum chriſto.3.2.d
Symbolum articulorũ ediderunt duodecim apoſtoli. 18.2.d
Syndereſis dicitur cælum.5.3.a

T

Tedium noſtræ pigritiæ oſtenditur.4.3.d
Temeritatis vitium quo deprimatur in nobis.3.3.d
Templum dei nos ſumus.3.4.a
Tentatio via eſt exercendæ virtutis.6.4.c
Tentatio triplex.6.2.d
Tentamus deum pluribus modis.6.2.a
Tentamur à Deo, et ab hominibus pluribus modis.6.3.a.b.c
Tentatio ſine qua præſens vita non ducitur eſt nobis innata. 6.4.b.c
Terra omnes ſumus reſpectu Angelorum.5.3.a
Trinitas tota cum virgine benedicta, & quomodo. 12.1.d et.2. *per totum*.
Tribulatio Apoſtolorum. 10.2.c
Tyrannus.3.1.d

V

Ve triplex, ſine quo fuit Maria.8.1.a
Verbo dei ſanatur mens & corpus, uincitur hoſtis, placatur ira iudicis.2.1.c
Veritatis cognitio.5.2.c
Virginitatis ſtatus omnibus eſt perfectior.8.3.d
Virginitatem ſeruare ex voto, eſt maius meritum q̃ ſeruare ex præcepto.8.3.d
Virgo Maria quare dicitur virgula fumi. 10.2.a
Virgo Maria orat pro nobis.9.4.a
Virgo Maria priuilegio dei victoriam reportauit de antiquo ſerpente.7.4.b.c
VirgoMaria fuit in vtero ſanctificata 7.4.b.
Virgo Maria Angelis fuit dignior.7.4.c
Virgo Maria corpus ſuum ieiunijs & multiplicibus diſciplinis attenuauit.10.1.c.d
Virgo Maria ſemper fuit uirgo, et nõ habuit parem.8.4.a
Virtus triplex verbi Dei.2.1.c
Vnctio extrema.14.2.d
Vocat nos quotidie chriſtus.13.3.a.b
Voluntas dei ſimpliciſſima.5.1.b
Voluntas dei duplex beneplaciti, & ſigni.5.1.b
Voluntas beneplaciti, alia antecedens, alia cõſequẽs.5.1.b
Voluntas dei eſt efficacior ad implendum quod vult, q̃ creata voluntas.5.1.a
de Voluntate dei nemini eſt dubitandũ propter tria.5.1.a
ad Voluntatem diuinã exequendõ multa nos incitant.5.2.b
Voluntas dei perfecte non implebitur à nobis niſi in patria. 5.2.c
Voluntas noſtra frequenter curua.4.4.c
Voluntas propria ſi tollatur non erit infernus.4.4.d
Voluntas noſtra erit penitus domina, etc. quando erimus in patria.5.2.d
Vota reddenda.6.1.b
Votum, uniuerſale, & particulare.6.1.b
Vouit virgo Maria virginitatem.8.1.b.et.3.d.

FINIS.

ERRORES

Pagina.2.*Col*.3.*Lin*.43.*Lege. Secundum, iſtius patris largitatem, et manificentiam: ſecundum illud Iacobi, etc.*
Item pag.16.*col*.4.*lin*.50.*vbi eſt* *i.n.* *lege*, *ſi.n.*
Alios errores, ſi occurrent, corrigat pius lector.

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

Expoſitio in Orationem Dominicam,

A fratre Auguſtino de Monte Ilcino emendata & edita.

PROLOGVS.

OPORTET ſemp orare, & non deficere: Luc. 18. Inter oĩa neceſſaria ad ſalutem, teſte Chriſto in verbis propoſitis, maxime neceſſaria eſt oratio, & præſertim oratio Dominica, quã habemus prę manibus exponendam. Circa quam orationis neceſſitatẽ, tria conſideranda nobis occurrunt. Primũ de cauſa inducente ad orationem. Secundu n de forma circunſtantiæ orationis. Tertium, de ma- C teria conteſta in oratione Dominica, videlicet Pater noſter, qui es in cęlis, etc. Quantum ad primum, notandum ꝙ quatuor cauſæ debent nos inducere ad orandum. Prima eſt, diuinus cultus: per oronẽ. n. colimus & recognoſcimus deum. vnde Eſaiæ. 8. Nunquid non populus à deo ſuo requiret viſionẽ pro viuis ac mortuis? Quaſi dicat: Sic voluit ipſe vt oraremus ꝑpter tria. Primo, vt ab ipſo omne donum recognoſcatur: Iacobi. 1. Omne datum optimum, & donum perfectum, de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum. Ipſe. n. ſolus eſt qui dat bona naturæ, & bona fortunæ: bona gratiæ, & bona gloriæ. Secundo, vt cum ipſe bonum dederit, gratius habeatur, & melius cuſtodiatur: Ioã. 5. D Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Tertio vt ad ipſum frequentius recurramus. 1. Theſſ. 5. ſine intermiſſione orate. Pſal. 89. Dñe refugium factus es nobis à generatione in generationẽ. ¶ Secũda cauſa quę debet nos inducere ad orandum, eſt humanus ſtatus, & defectus. Cum enim ſimus in multis miſeriis, ſecundum illud Iob. 13. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſeriis. Item in multis periculis. 2. Cor. 11. Periculis fluminum, periculis latronũ, periculis ex genere. etc. Item in multis dubiis Iob. 37. Nos quippe inuoluimur tenebris: Ideo nos omnes, oportet in cunctis recurrere ad deũ

A vt eius auxilium impetremus. 2. Par. 20. Cũ ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Iacobi. 1. Siquis autem veſtrum indiget ſapiẽtia, poſtulet à deo qui dat omnibus affluẽter, & nõ improperat Dum. n. oramus, creſcit deſideriũ, ſecundum illud Pſal. 38. Concaluit cor meum intra me, & in meditatiõe mea exardeſcet ignis. Creſcit ſecundo etiam meritum, iuxta illud Pſalmi. 34. Oratio mea in ſinu meo cõuertetur: quia meritũ orationis redit in ſinum orantis ꝑ remunerationem. Tertio creſcit & beneficiũ, Luc. 11. Surget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. ¶ Tertia cauſa quę nos inducere debet ad orandũ, eſt textus Euangelicus, in quo primo legitũ B ꝙ Xp̃s multotiens orauit: in quo nobis orandi exẽplũ præbuit. Vnde dicitur, quia erat pernoctans in oratiõe, Luc. 6. Et Ioan. 13. dicebat, Exemplũ. n. dedi vobis vt quẽadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Secundo, quia ipſe in Euangelio inuitat ad petendum, & orandũ: Ioan. 16. vſq; modo non petiſtis quicq̃ in nomine meo, petite, & accipietis, vt gaudiũ veſtrum ſit plenũ. Et Luc. 21. Vigilate itaq; omni tẽpore orantes. Tertio ideo Euangelium inducit nos ad orandum, quia Chriſtus in eo informat, vel notificat orationis modũ, Matth. 6. Cum oraueritis, non eritis ſicut hypocritæ, etc. Conſtat autẽ ex his quæ diximus, ꝙ libẽter dabit, & abundanter, & celeriter, qui ſuo exemplo, ſuo verbo, & modi C notificatione, ſic ſtudioſe nos incitat ad orandũ. ¶ Quarta cauſa quæ nos ad orandũ inducit, eſt multiplex orationis fructus, qui triplex aſſignari poteſt. Primus in ordine ad deũ qui eſt fidelis, & ideo exaudit orationem ſi dirigatur ad eũ. Vnde Tobię. 12. Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prãdium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuã domino. Vnde patet quia oratio eſt fidelis nuntius ad deum. Secundus orationis fructus eſt in comparatione ad proximũ, in quacunq; neceſſitate ſit conſtitutus, ſiue ſit viuus, ſiue mortuus. Iacobi. 5. Orate pro inuicem vt ſaluemini. 2. Mac. 12. Sancta ergo, & ſalubris D eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. Tertius fructus orationis ſumitur in comparatione ad Diabolum, quia oratio eſt ſcutũ & telum contra diabolum. Vnde pſal. 34. Ego autem, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in ſinu meo conuertetur. Et. 1. Pet. 5. Sobrii eſtote, & vigilate, ſupple, in orationibus; quia aduerſarius veſter diabolus tanq̃ leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Et Matth. 26. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationẽ. ¶ Viſo quę ſint cauſæ quæ nos ad orandũ inducunt, quod principaliter propoſuimus declarandum, reſtat videre ſecũdo quæ debet eſſe forma circunſtan

tiæ orationis. Ad cuius intellectum eſt notan-
dum, ꝙ quadrupliciter debet circunſtare forma
orationis, ad hoc ꝙ oratio ſit efficax. Prima aũt
orationis circunſtantia eſt profunda humilitas,
Eccl. 35. Oratio humiliãtis ſe nubes penetrabit,
& donec propinquet non conſolabitur, & non
diſcedet, donec altiſſimus aſpiciat. Humilitatis
autem tria ſunt ſigna. Primum, abiectio ſui. Se-
cundum, contritio peccatoris. Tertium vero,
eſt peccati cognitio. Huiuſmodi vero ſigna om
nia ponuntur per ordinem in Euangelio ſecũ-
dum Lucam: quando in cap. 18. de Publicano
ſic dicitur. Publicanus à longe ſtans, nolebat
nec oculos ad cęlum leuare, ſed percutiebat pe
ctus ſuum dicens Deus propitius eſto mihi pec
catori. In eo.n. ꝙ dicitur quia à longe ſtabat, &
oculos ad cęlum leuare nolebat, notatur abie-
ctio ſui. In eo autẽ ꝙ percutiebat pectus ſuum,
& dicebat, Propitius eſto mihi peccatori, pec-
catorum cognitio denotaẽ, & de ipſis vera cor-
dis contritio. Secunda orationis circunſtantia,
eſt debita copulatio. Debẽt.n. copulari oratio-
ni eleemoſyna, abſtinẽtia, & lacrymæ, ſecundũ
Tob. 12. illud Tobiæ: Bona eſt oratio cum ieiunio, &
eleemoſyna, magis q̃ theſauros auri reconde-
re, etc. Et illud Iohelis. 2. Conuertimini ad me
in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & plan
tu, etc. Tertia circũſtantia orationis eſt, impor-
tuna expoſtulatio, cuius importunitatis tria ſũt
ſigna. Primum ſignum eſt orationis frequẽtia:
Eſaię. 23. Bene cane, frequenta canticum, vt me
moria tui ſit. Secundum ſignũ eſt orationis pſe
uerantia: Luc. 11. ſi perſeuerauerit pulſans, dico
vobis, & ſi non dabit illi ſurgens eò ꝙ amicus
eius ſit, propter improbitatem tamen eius, ſur-
get, & dabit illi quotquot habet neceſſarios.
Tertium importunitatis ſignũ, eſt inſtantia ora
tionis, quando.ſ. mens concordat cum voce: ſe
cundum illud Pauli. 1. Cor. 14. Orabo ſpiritu,
orabo & mente. Et Pſal. 62. Sitiuit in te anima
mea quàm multipliciter tibi & caro mea. Et iõ
dicitur Luc. 11. Pulſate & aperietur vobis: qđ fa-
cere debemus non ſolum ore, ſed & mente pul
ſando. Quarta & vltima circũſtantia orationis
eſt digna & iuſta petitio: qđ fit, ſi ille qui orat,
tria facit. Primum, vt ipſe, aut ille pro quo orat,
non habeat contrariam diſpoſitionẽ: ſecundũ
ꝙ dicitur Ioan. 9. Scimus quia peccatores deus
non audit: & hoc eſt, quia petunt pro ſe ipſis re
tinendo contrariã diſpoſitionẽ gratię, cuiuſmo
di ſunt ipſa peccata. Quòd vero non ſit iuſta
petitio ſi pro aliis orent, in quibus contraria di-
ſpoſitio inuenitur, patet per illud quod habeẽ
Ier. 7. 11. et. 14. Noli orare pro populo hoc,
& ne aſſumas pro eis laudem, & orationem: qa
non exaudiam, etc. Secundũ quod requiriẽ ad
iuſtam petitionem eſt, ꝙ illud quod petitur, ha
beat iuſtam rationem, iuxta illud quod à quodã
Cato. dicitur, Quod iuſtum eſt petito, & quod videaẽ
honeſtum. Quod autẽ iuſtè & rationabiliter à

A nobis ante omnia dicitur eſſe petendum, Chri
ſtus declarauit his verbis: Matth. 7. Primũ quę-
rite regnũ Dei, & oĩa adiicientur vobis. De qui-
buſdam vero qui neq; regnũ dei quęrunt, neq;
ea quę iuſtam rõnem hñt, dr̃ Iacobi. 4. Petitis,
& non accipitis, eo ꝙ male petatis. Tertio, vt pe
titio orantis habeat rationem, requiritur vt de-
bita obſeruetur conditio, ita vt in omni oratio-
ne dicatur: Verũtamen non mea, ſed tua volun Luc. 22.
tas fiat. His alis iuſta & rõnabilis efficitur oratio
noſtra, & volat ad Deum, & requieſcit in ſinu
eius, ſecundum illud Pſal. Quis dabit mihi pen Pſal. 54.
nas vt colũbæ, & volabo, & requieſcã? ¶ Poſtq̃
vidimus principaliter quæ ſunt cauſæ orationis,
& ſecundo declarauimus formæ orationis cir-
B cunſtantias, reſtat declarare materiam conteſtã
in oratione Dominica, qđ tertio loco diximus
faciendum. Circa quod, eſt diligenter notandũ
ꝙ Apoſtolus Rom. 8. dicit. Nam quid oremus
ſicut oportet, neſcimus. Et ideo Chriſtus verus
Magiſter docuit nos orare, Matth. 6. dicẽs: Sic
orabitis: Pater noſter qui es in cęlis, etc. Quæ
oratio multipliciter cõmendatur. Primo ab au-
thore, quia ore Chriſti condita eſt. Et ideo po-
teſt dicere hæc oratio illud Eccl. 24. Ego ex ore
altiſſimi prodiui. Continet autem tria hęc ora-
tio, quæ nobis in militãti eccleſia cõſtitutis ſunt
neceſſaria. Primo cõtinet modum captandi be-
neuolentiam cęleſtis curiæ, deum patrem ſalu-
tando. Secundo docet modum narrandi indi-
C gentiam noſtram orando. Tertio tradit modũ
inſtandi, perſeueranter orationem frequentan-
do. Primo, voluit deus pater docere modum ſa
lutationis, quam miſit per angelum Luc. 1. Aue
gratia plena, etc. Vbi ſalutatur regina à rege cę
leſti. Secundo, & tertio, Deus filius voluit doce-
re nos modum narrandi indigentiam noſtram
orando, & importune inſtare deſiderata quæ-
rendo, in illo Pſalmo in quo dicit frequenter,
Miſerere mei deus, etc. Et iſta tria ſunt quæ fa- Pſal. 50.
ciũt orationem perfectam. Aliæ autem oratio-
nes factæ ab hominibus, non ſunt tantæ aucto
ritatis. Gal. 1. Nõ enim ab homine accepi illud,
neq; didici, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum
patrẽ. Quod & de Dominica oratione quam
D exponere intendimus, congruentiſſime poteſt
intelligi, ſecundũ ꝙ ab apoſtolo Paulo de Euã
gelio eſt dictum. Nam quæ docent nos homi-
nes, in multis poſſunt eſſe nociua; quæ autẽ do
cet nos deus, cuiuſmodi eſt oratio propoſita, no
ciua eſſe non poſſunt: ſed omnia proficua: iux
ta illud Eſaiæ, Ego dominus docens te vtilia. Iſa. 48.
Secundo commendatur iſta oratio à breuitate,
Matth. 6. Orantes nolite multum loqui. Ipſum
enim multiloquium cum aliquando ſubtrahat
deuotionem orationis quæ debet eſſe in corde
orantis, merito in oratione prohibetur. Docuit
autem Chriſtus breuem orationem, ꝑpter tria.
Primo propter hoc voluit orationem eſſe bre
uem, vt à ſcientia, & eius frequentia, nullus excu
ſaretur.

ſiretur. De qua oratione merito illud dici po- A
teſt quod Moyſes de lege dixit Deuteron. 30.
& Paulus dixit de Euangelio Rom. decimo.
Mandatum, ſcilicet, orationis, quod hodie prę
cipio tibi, non eſt ſupra te, neq; procul poſi-
tum, vt poſſis dicere: Quis noſtrum valet ad
cęlum aſcendere vt ferat illud ad nos, vt audia-
mus atq; opere compleamus; neq; trans mare
poſitum vt cauſeris, & dicas: quis e nobis pote
rit mare transfretare, & illud ad nos vſq; defer
re, vt poſſimus audire & facere quod pręce-
ptum eſt? Sed iuxta te eſt ſermo in ore tuo, &
in corde tuo, vt facias illum. Secunda cauſa
breuitatis orationis Dominicæ fuit, vt effica-
cior cognoſceretur oratio in deſiderio, ſi in ſpi B
tu & veritate fiat, ſecundum illud Ioan. quar-
to. Eos qui adorant eum, in ſpiritu & verita-
te oportet adorare, quàm in multitudine ver-
borum. Breuis enim oratio in fide & cum de-
uotione facta, penetrat cęlum. Tertia cau-
ſa quare breuem orationem docuit nos Chri-
ſtus, fuit, vt auctoris ſapientia commendare-
tur, qui in tam paucis verbis comprehendit om
nia neceſſaria nobis, vt patebit in expoſitione.
Et ideo conuenit huic orationi quod legitur
de Mãna, Sapien. 16. Deſeruiens vniuſcuiuſq;
voluntati, ad quod quiſq; volebat, conuerte-
batur. Tertio commendatur à virtuoſitate.
Nam ſi virtus aliqua eſt in herbis, in lapidibus,
& in verbis, maxima eſt in verbis Chriſti, ſecun C
dum illud Pſal. 67. Ecce dabit voci ſuæ vocem
virtutis. Triplicem enim habet virtutem, ver-
bum Dei. Primo habet ſpecialem virtutem ad
ſaluandum morbum mentis & corporis, iuxta
illud Sapientię. 16. Tuus domine ſermo ſanat
omnia. Secundò ad ſuperandas vires hoſtis,
ſecunda Cor. 10. Arma militiæ noſtræ nõ ſunt
carnalia, ſed potẽtia deo ad deſtructionem mu
nitionum. Et. 1. Petri. 5. Vigilate, ſcilicet, in ora
tione, quia aduerſarius veſter diabolus etcę. cui
reſiſtite fortes in fide. Vnde vnus ſanctus Pa
ter dixit, Sicut ſerpens ligatur incantatione,
ita diabolus oratione. Tertio habet virtutem
ad placãdam irã iudicis, Lucæ tertio. Pater pec
caui in cęlum, & coram te, etcę. Vnde ſequitur
quòd pater placatus, venit obuiam ei, & ceci- D
dit ad collum eius, & oſculatus eſt eum. Hinc
Hieronymus, Oratio dominum lenit, lacryma
pungit. Quarto & vltimo commendatur à
compendioſitate. Nam ſub compendio eius
(vt ſupra diximus, & inferius dicetur) conti-
nentur omnia neceſſaria ad ſalutem, & quan-
tum ad conſequutionem omnium ſpiritualium
bonorum, & quantum ad prouiſionem om-
nium neceſſariorum corporalium, & quan-
tum ad amotionem omnium corporalium &
ſpiritualium malorum contrariorum: adeò vt
de hac oratione congruentiſſime dici poſſit il-
lud Rom. nono. Verbum breuiatum fecit
Dominus ſuper terram. His prælibatis, de cau-
ſis orationis, quantum ad primum: de circun-
ſtantiis formæ orandi quantum ad ſecundum,
& de diſpoſitione materiæ in oratione Domi-
nica quantum ad tertium, ſecundum quòd à
principio propoſueramus: reſtat vt accedamus
ad expoſitionem literæ.

EXPOSITIO ORATIONIS DOMINICAE.

PATER. Hæc oratio
Dominica diuiditur in
duas partes principa-
les, ſcilicet, in procę̈mi-
um, & in orationem.
In prima parte captat
qui orat beneuolentiã
patris cęleſtis p ipſius
inuocationẽ: in ſecun-
da efflagitat gratiam omnium quæ nobis ad ſa
lutem ſunt neceſſaria, & eorum inſtanter quę-
rit confirmationem. Secunda ibi (Sanctifice-
tur nomen tuum.) Fidelis ergo oratio, & om
ni acceptione digna, vbi ſic reuerenter inuoca
mus Deum, & ſic ſufficienter poſtulamus ne-
ceſſaria bona, & inſtanter quærimus ſupple-
mentum, & confirmationem illorum. Vnde le
C gitur Heſter. 14. Tribue ſermonem compoſi-
tum in ore meo vt placeant verba mea in con-
ſpectu regis. Hic eſt ille ſermo compoſitus, cu-
ius verba in conſpectu regis cęleſtis placitura
confidimus. Circa primum vbi captat beneuo
lentiam, tria facit. Primo cum dicit (Pater)
ponit originale principium vniuerſæ creatu-
ræ, quia vt ait Apoſtolus Eph. quarto, ab ipſo
omnis paternitas in cęlo, & in terra nomina-
tur. Secundo ponit ſpeciale principium crea-
turæ rationalis, ibi. (Noſter:) iuxta illud Ma-
lach. ſecũdo. Nunquid nõ vnus pater omnium
noſtrum? Tertio ponit incomprehenſibile
myſterium cęleſtis naturę, ibi, cum ait (Qui es
in cęlis.) Dicit ergo (Pater) In quo tria con-
ſiderare debemus. Primo debemus conſidera-
D re reuerentiam quam ei debemus. Malach. pri
mo. Si ego pater ſum, vbi eſt honor meus? Exo
di, vigeſimo. Honora patrem tuum. Secundo
debemus conſiderare confidentiam quam ha-
bere poſſumus recipiendi omnia oratione illa
quæ dulceſcit paterno nomine, & omnium pe-
titionum noſtrarum impetrandarum recipere
fiduciam in precibus. Matth. ſeptimo. Si vos
cum ſitis mali noſtis bona data dare filiis ve-
ſtris, quanto magis pater veſter cęleſtis dabit
ſpiritum bonum petentibus ſe? Tertio conſi-
derare debemus erubeſcentiam quam habere
poſſumus quia ſumus filii degenerantes à tali
patre, iuxta illud Lucæ, tertio. Non ſum di-
gnus vocari filius tuus: quia ſcilicet degenera-

ui à moribus & virtutibus tuis. Vnde merito
de nobis intelligi poteſt quęrela domini in Pſal-
Pſal. 17. mo dicentis, Filii alieni mentiti ſunt mihi, filii
alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemi-
tis ſuis. Iuxta autem hæc tria quæ diximus con-
ſideranda, quando dicimus (Pater) ſunt alia
tria cognoſcenda: Primum in hoc quòd dici-
mus, Pater, recognoſcimus ſuam cauſalita-
tem, ſecundum illud Deuteron. 32. Nunquid
non ipſe eſt pater tuus, qui fecit te quantum ad
corpus, creauit te quantum ad animam, poſſe-
dit te quantum ad vtrunque. Secundo, in hoc
exprimimus ſuam pietatem, quæ omnibus ge-
nerationibus nota fuit. Hinc Hieremiæ. 3.
Tu autem fornicata es cum amatoribus multis,
tamē reuertere ad me dicit Dominus, leua ocu-
los tuos in directum, & vide vbi non proſtra-
ta ſis. In viis ſedebas expectans eos quaſi latro
inſidians in ſolitudine, & polluiſti terram in for-
nicationibus tuis, & in malitiis tuis. Quamob-
rem prohibitæ ſunt ſtillæ pluuiarum, & ſero-
tinus hymber non fuit. Frons mulieris mere-
tricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. Ergo ſal-
tem admodo voca me, pater meus, dux virgi-
nitatis meæ tu es. Nunquid iraſceris in perpe-
tuum, aut perſeuerabis in finem? Et Eſaię. 49.
Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſu-
um, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa
oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.
Ecce in manibus meis deſcripſi te, muri tui co-
ram oculis meis ſemper. ¶ Tertio oſtendimus
bonam noſtram voluntatem qua volumus eſſe
filii huius patris, ſecundum illud Hierem. ter-
tio, vbi nobis præcepit, vt ipſum vocemus pa-
trem ſi filii eius eſſe volumus. Vnde ait, Pa-
trem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſa-
bis. Et ad Epheſios quinto dicitur, Eſtote imi-
tatores dei ſicut filii chariſſimi, etcę. Poſſumus
autem ſi volumus & addere alia tria, quæ poſ-
ſumus conſiderare quando dicimus (Pater)
Primum, iſtius patris prouidentiam, iuxta illud
Sapiētiæ, quartodecimo. Tua autē, Pater, pro-
uidentia ab initio cuncta gubernat, etcęt. Se-
cundum illud Iacobi primo, Omne datum o-
ptimum, & donum perfectum de ſurſum eſt
deſcendens a patre luminum. Tertium, beni-
gnitatem, & longanimitatem, qua nos patien-
ter ad pęnitentiam reuerti expectat, iuxta illud
Rom. ſecundo, Ignoras quòd benignitas dei
ad pęnitentiam te adducit? Ad maiorem tamē
euidentiam dictorum eſt notandum, quòd hoc
nomen (Pater) capitur duobus modis, eſſen-
tialiter, & perſonaliter. Si capiatur eſſentiali-
ter, quando dicimus Pater, eſt inuocatio to-
tius Indiuiduæ Trinitatis, & non alicuius per-
ſonæ diuinæ, quia ſicut vnus tantum eſt deus,
iuxta illud Deuteron. ſexto Dominus deus ve-
ſter, Deus vnus eſt: ita & omnium noſtrum
eſt vnus pater eſſentialiter, ſecundum illud
Matth. vigeſimotertio, Vnus eſt enim pater ve-

A ſter qui in cęlis eſt. Si vero teneatur perſonali-
ter, eſt inuocatio primæ perſonæ diuinæ, quia
proprie prima perſona in trinitate, eſt pater fi-
lii dei per naturam: quem inuocamus ſpeciali-
ter ſicut principium totius Trinitatis, & vniuer-
ſitatis: ſecundum illud Epheſiorū tertio. A quo
omnis paternitas in cęlo & in terra nomina-
tur. Notandum ſecundo, quòd omnia commu-
nia & eſſentialia in diuinis, licet omnibus & ſin-
gulis diuinis perſonis æqualiter conueniant,
poſſunt tamen aliquando alicui diuinæ perſo-
næ appropriari. Vnde (Pater) ſi eſſentialiter
capiatur, licet omnibus & ſingulis perſonis di-
uinis conueniat, appropriari tamē poteſt vni-
cuique perſonæ diuinæ, & quælibet perſona di-
B uina per appropriationem poteſt dici (Pa-
ter.) Primo, Deus pater qui prima eſt in diuinis
perſona, appropriate dicitur (Pater noſter)
ratione adoptionis, quia vt dicitur Eph. pri-
mo, Vocauit nos in regnum filii dilectionis
ſuæ. Dicitur etiam filius (Pater noſter) ratio-
ne redemptionis; de quo dicitur Eſaiæ nono,
Et vocabitur nomen eius pater futuri ſeculi.
Spiritus ſanctus etiam dicitur per appropria-
tionem Pater noſter, ratione prouiſionis, ſe-
cundum illud Hebr. duodecimo, Obtempe-
rabimus patri ſpirituum, & viuemus. Sed eſt ad-
huc vlterius notandum, quòd ſeptem modis
quis indignus poteſt fieri patris illius nomine.
Primo ex diſſipatione propriæ hæreditatis.
C Luc. tertio, Iam non ſum dignus vocari filius
tuus. Et hoc dixit, poſtquam diſſipauit omnem
ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſe, vt ibidē
dicitur. Secundo ex rebellione paternæ volū-
tatis. Deuteron. vigeſimoprimo, Si genuerit
homo filium contumacem, & proteruum, qui
non audierit patris ac matris imperium, & coer-
citus obedire contempſerit, apprehendent eū,
& ducent eum ad ſeniores ciuitatis illius, & ad
portam iudicii, dicentque ad eos: Filius noſter
iſte, proteruus, & contumax eſt, monita no-
ſtra audire contemnit, commeſſationibus va-
cat, & luxuriæ, atque conuiuiis: lapidibus eum
obruet populus ciuitatis, & morietur, vt aufe-
ratis malum de medio veſtrum; & vniuerſus
D Iſrael audiens pertimeſcat. Tertio, ex ingratitu-
dine exhibitæ bonitatis. Eſaiæ, primo, Filios enu-
triui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me, etc.
Quarto, ex degeneratione ingenitæ dignita-
tis, ſecūdum illud Pſal. decimiſeptimi. Filii alie-
ni mentiti ſunt mihi, filii alieni inueterati ſunt,
& claudicauerunt à ſemitis ſuis. Quinto ex imi-
tatione diabolicæ prauitatis. Ioannis octauo.
Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris
veſtri vultis facere. Sexto, ex oſtenſione pro-
priæ facultatis. Prouer. 10. Filius ſapiens, ideſt
ille qui audit diſciplinam patris, lætificat pa-
trem ſuum: filius vero ſtultus, ideſt, ille qui
non audit diſciplinam patris, neque recorda-
tur legis matris ſuæ, ſed in propria facultate
confidit

confidit (vt legitur Luc. 3. de filio prodigo, qui peregre profectus eſt in regionem longin-quam) mœſtitia eſt matri ſuæ. Septimo & vlti-mo redditur quis indignus patris iſtius nomi-ne, ex deſperatione promiſſæ ſalutis. Eph. 3. Propter hoc venit ira Dei in filios diffidentiæ. Omnes iſti qui ſe indignos faciunt nomine hu ius patris, dicuntur filii confuſionis. Prouerb. 10. Qui congregat in meſſe filius ſapiens eſt, qui autem ſtertit ęſtate, filius confuſionis. Ne ergo reddamur indigni paterno nomine: ne filii confuſionis dicamur & alieni: ne dicentes, (Pater noſter) filii inueniamur domino men tientes, debemus attendere & obſeruare diui-nas admonitiones, iuxta illud Pauli Heb. 01. Nos autem non ſimus ſubtractionis filii in per-ditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ. Item & illud Eſaiæ. 50. Attendite ad Abraham patrem veſtrum. Et Ioannis. 8. Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Si deus pater ve-ſter eſſet, diligeretis vtiq; me. Secunda cum dicit.

Noſter. Ponit ſpeciale principium creaturæ ra tionalis, in quo verbo tria proponuntur con ſideranda. ¶ Primum recognoſcimus commu-nem Dei prouidentiam reſpectu omnium fi-liorum eius: in qua dei prouidentia erga nos, admonemur de tribus quę in nos inuicem exer cere debemus. Primo, admonemur mutuæ charitatis, quia fratres ſumus, & ideo debemus cauere omnem ſeditionem. Gen. 13. Ne quæ-ſo ſit iurgium inter me & te, & inter paſtores meos & paſtores tuos, fratres enim ſumus. Se-cundo admonemur impendere omnem ſan-ctificationem fratribus, nobis auxilium exhi-bentibus, iuxta illud Prouerb. 18. Frater qui adiuuatur] à fratre, quaſi ciuitas firma, etcęt. Deniq; ex eius communi prouidentia omni-um filiorum, admonemur quód omnes tendi mus ad eundem finem, & communem gloriæ

Pſal. 126. poſſeſſionem. Pſal. Ecce hæreditas Domini, filii merces, fructus ventris. ¶ Secundo princi-pali, admonemur in hoc propriæ humilita-tis, quia omnes ſumus filii vnius patris. Ma-lach. ſecundo, Nunquid non pater vnus om-nium noſtrum! Nunquid non deus vnus crea uit nos? Quare ergo deſpicit vnuſquiſq; no-ſtrum fratrem ſuum violans pactum patrum noſtrorum? Habemus enim tres patres, Deũ, & Adam, patres communes omnium noſtrum, & vnuſquiſq; proprium patrem habet à quo eſt genitus. Ex patre ęterno, cuiuſmodi eſt De-us, non habemus materiam ſuperbiendi, quia pater eſt per gratiam. Romanorũ octauo. Nõ enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in ti-more, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filio-rum, in quo clamamus Abba pater. Si ergo accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Item ex patre terreno communi, ſcilicet Adã, ſimiliter non habemus materiam ſuperbiendi:

A quia tu non aliter in eo fuiſti, quàm viliſſimus ruſticus; quia (vt dicitur Sapien. decimo) Ipſe primus formatus eſt à Deo pater orbis terra-rum, ideſt omnium hominum in terris. Et Ro manorũ quinto. Ex vno omnes in cõdẽnatio-nem. Deniq; ex patre proprio ſimiliter non ha bemus materiam ſuperbiendi. quia vnuſquiſq; noſtrum dicere poteſt illud Pſal. 50. In iniqui tatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Et Epheſ. ſecundo. Omnes naſcimur filii iræ. Et ideo vana eſt gloria à par tu, & ab vtero, & à conceptu, vt dicitur Oſeę nono. Ideo dicit Apoſtolus, ſecunda. Corin. quarto. Vnus aduerſus alterum non inſletur.

B ¶ Tertio principal'r cum dicimus (Noſter) ad-monemur propriæ dignitatis, quæ triplex eſt. prima ex magnitudine tanti fratris, quia Chri ſtus non confunditur nos fratres vocare, vt di-citur Hebr. ſecundo. Et ideo dicendo, (Pater noſter) cõnumerat ſe nobis, iuxta illud Gen. 45. Ego ſum Ioſeph frater veſter. Licet enim ho-mo magnam dignitatem habuerit & honorem, quia factus fuit ad imaginem & ſimilitudinem Dei, & quia accepit regimen ſuper cęteras crea turas, tamen iſta fuit magnæ delectationis, & dignitatis ſupremę, quód filii Dei vocaremur, & ſimus, vt dicit. 1. Ioan. 3. Si autem filii, & hę-redes, Romanorũ octauo. Dedit enim eis pote

C ſtatem filios dei fieri, Ioan. primo. Secunda di-gnitas, ex multitudine tantorum fratrum. Apo calipſis ſexto. Donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum qui interficiendi ſunt ſicut & illi. Omnes enim ſancti, præteriti, præ-ſentes, & futuri, ſunt fratres noſtri, ſi filii dei ſu-mus. Math. 12. Qui fecerit voluntatem patris mei qui in cęlis eſt, ille meus frater, ſoror, & ma ter eſt. Tertia dignitas noſtra eſt ex donatione tantæ hęreditatis. Pſal. 15. Etenim hęreditas mea pręclara eſt mihi. Prima Petri, primo. Qui regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectio nem Ieſu Chriſti ex mortuis in hęreditatem in-corruptibilem, & incontaminatam, & immarceſ ſibilem, conſeruatam in cęlis. Eſt tamen notan-dum quód hanc fraternitatem, ſeu communita

D tem dei, plura diuidere poſſunt, quæ à nobis ſunt fugienda. Primo, Superbia, ſeu Ira, vel Inuidia. Sap. decimo. Per Iram homicidii, fra-ternitas deperiit. Secundo, Auaritia, vel Opu lentia. Gen. 13. Nec poterat eos capere terra, vt habitarent ſimul. Erat quippe ſubſtantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. Ex meo enim & tuo, naſcũtur ſcandala. Actorũ. 4. dicitur de bonis fratribus: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquã eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erãt illis omnia cõia. Tertio di-uidit hanc fraternitatẽ, malitia, iuxta illud Iob. 30. Frater fui Draconum, & ſocius Struthionũ. Cum ergo dicendo, Pater noſter, præcipue nobis commendetur charitas fraternitatis, iſta

A omnia quæ diuidunt fraternitatem, fugere debemus inquantum poſſumus. Tertia ibi cum dicit.

Qui es in cælis. Ponit incomprehenſibile myſterium cęleſtis naturæ. Vbi tria conſiderantur. Primo, myſterium diuinitatis innuit. Secundo, deſiderium noſtræ mentis erigit. Tertio, vitium temeritatis deprimit. Circa primum notandum ꝙ Deus propter tria dicitur habitare in cęlis. Primo, propter altiſſimam maieſtatem ſuã. Vnde in cęlis eſt. i. in occultis: dicitur. n. cęlum ſecundũ Damaſc. à Celo celat. Tim. vltimo, Lucẽ habitat inacceſſibilem. Et Eſaiæ. 45. Vere tu es Deus abſconditus. Secundo, propter copioſiſſimam fęlicitatem. Vnde in cęlis eſt, quaſi dicat B in copioſiſſimo cellario, & apothecis omniũ gratiarum. Rom. 10. Diues in omnes qui inuocant illum. Pſal. 35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabis eos. Tertio, dicit eſſe in cęlis propter benigniſſimã ſanctitatem ſuam. Licet enim ipſe ſit in omnibus creaturis ſuis per eſſentiam, per potentiam, & præſentiam: tñ ideo dicitur eſſe in cęlis, quia in eis miro modo relucet ſapientia ſua, iuxta illud Pſal. 18. Cęli enarrãt gloriam dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Specialiter tñ habitat in cęlis, ideſt, in cęleſtibus uiris. Vnde Eſaiæ. 66. vbi dicitur, Cęlum mihi ſedes eſt, dicit alia litera: Anima iuſti, ſedes eſt ſapiẽtiæ. Pſal. 122. Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cęlis, hoc eſt, in ſanctis. C Propter ſecũdũ eſt notandum, ꝙ deſiderium noſtræ mentis eleuatur tripliciter. Primo, ad quærenda cęleſtia: Col. 3. Quæ ſurſum ſunt quærite vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Secundo, eleuatẽ deſiderium noſtrum ad ſectandam vitam cęleſtẽ: Leuit. 19. Eſtote ſancti, quoniã ego ſanctus ſum dominus deus veſter. Et Matt. 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cęlis eſt. Tertio, cum omnia vera bona ab illo nobis deſcendant, iuxta illud Iacobi. i. Omne datum optimum & donum perfectũ de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum: eleuamur ad D ipſum, vt bonorũ omnium auctorem, colendũ, & adorandum in veritate, ſm illud Ioan. 4. Spiritus eſt deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Quantum ad tertium eſt notandum, ꝙ qñ dicimus, (Qui es in cęlis,) propter tria in nobis deprimitur vitium temeritatis. Primo, vt non ſcrutemur occulta dei noſtri. Prou. 25. Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Et Eccleſiaſtes. 5. Deus enim in cęlo, & tu ſuper terrã, idcirco ſint pauci ſermones tui. Secundo, vt non abomineris infirma proximi tui, quia in pauperibus & vilibus perſonis iuſtis, eſt deus. Eſaiæ. 57. Excelſus & ſublimis habitãs æternitatem, & ſanctum eſt nomen eius, in excelſo, & in ſancto habitans, & cum contrito, & humili ſpiritu, vt viuificet ſpũm humilium, & viuificet cor contritorum. Honorem ergo quem facis ꝓximo, facis deo: & ẽ conuerſo, vituperium proximi, eſt dei. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Tertio, vt nõ viliſaciamus nos ipſos, neq; inclinemur ad turpia peccata, quia ſumus cęlum cõtinens deum. 2. Cor. 6. Vos eſtis templũ dei viui. Et. 1. Cor. 3. Neſcitis quia templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in vobis? Si quis autem templum dei violauerit, diſperdet illum deus. Templum. n. dei ſanctũ eſt, quod eſtis vos. Et. 1. Cor. 6. Neſcitis qm̃ corpora veſtra mẽbra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis qm̃ qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt. n. inquit, duo in carne vna. Qui autem adhæret dño, vnus ſpiritus eſt.

Sanctificetur nomen tuum. Expedito proęmio in quo docuit in principio orationis nos captare beneuolentiam patris cęleſtis, hic incipit oratio ipſa, in qua docemur efflagitare gratiam oĩum eorum quæ nobis ad ſalutem ſunt neceſſaria.

Poſtq̃ ergo homo oraturus fecit paternam inuocationem ad captandã beneuolentiam, tam dulciter, tam breuiter, tam ſapienter inuocans patrem, qui habet diligere nos, cuius eſt nrm̃ curam gerere. in cęlis exiſtentẽ, qui potens eſt in oẽs qui inuocant illum: conſequenter orare incipiens, proponit ſuam petitionẽ ad impetrãdam gratiam, dicens, (Sanctificetur nomen tuũ.) Quæ gratia conſiſtit in tribus. Primo, in adeptione bonorum omniũ ſpiritualiũ. Secundo, in prouiſione omniũ neceſſariorum tẽporaliũ. Tertio, in remotione omniũ malorum contrariorũ tam corporaliũ q̃ ſpiritualium. Igitur iuxta tria bonorũ genera in quibus cõſiſtit gratia, in ſeptem petitionibus quæ in hac oratione dominica continentur, tria facit. Primò efflagitat bona ſpiritualia. Secundo, quærit bona corporalia. Tertio petit à ſe remoueri omnia mala contraria tam corporalia q̃ ſpiritualia. Secũda ibi: (Panẽ noſtrum quotidianum.) Tertia ibi, (Dimitte nobis debita noſtra.) Circa primum in quo efflagitat bona ſpiritualia eſt ſciendũ, ꝙ tria ſunt bona talia ſpiritualia. Prima ſunt in ſanctificatione diuinitatis, de qua primo quærit, cũ dicit. (Sanctificetur nomen tuum.) Secunda cõſiſtunt in approximatione æternæ gloriæ. Tertia in adimpletione diuinę voluntatis. Omnia igitur hæc bona efflagitans ille qui orat, tria facit. In prima petitione quærit confirmationem gratiæ. In ſecũda, appropinquationem gloriæ. In tertia, obſeruationẽ obedientiæ dei inter gratiam & gloriam. Secunda incipit ibi. (Adueniat regnum tuũ.) Tertia ibi. (Fiat voluntas tua.) Prima petitio ad Patrem porrigitur, cuius nomen petimus in nobis ſanctificari. Secunda porrigitur ad Filium, cuius regnum accelerari petimus nobis. Tertia ad Spiritum ſanctum, cuius

voluntatem

voluntatem impleri petimus à nobis. Quoniã ex ipſo, ideſt, ex patre: per ipſum, ideſt per filiũ: & in ipſo, ideſt, in ſpiritu ſancto, ſunt omnia, vt dicitur Rom. ii. Et Luc. ii. nobis præcipitur: Petite, ſcilicet, à Patre: quærite, ſcilicet, à filio: & pulſate, ſcilicet, ad ſpiritum ſanctum. Quantum ergo ad primã petitionem quæ eſt (ſanctificetur nomen tuum,) notandũ, ꝙ in hac petitione tria petimus ſecundũ triplicem eius expoſitionem. Primo petimus grãm honorificandi deum. Vnde ſic intelligitur: (ſanctificetur,) ideſt, glorificetur à nobis deus, per ſuam gratiam. Eſaiæ. 8. Dominum exercituum, ipſum ſanctificate. Honoratur autẽ nomen eius tripliciter. Primo in corde per deuotionem, ſecundũ illud Luc. 1. Magnificat anima mea dominũ. Secundo in ore per cõfeſſionem, iuxta illud Pſal. 33. Semper laus eius in ore meo. Tertio in opere, per ædificationem proximorũ. Matth. 5. Sic luceat lux veſtra corã hominibus, vt videant opa veſtra bona, & glorificent patrem veſtrũ qui in cęlis eſt. Et quantũ ad omnia hæc tria dicitur. 1. Pet. 4. In omnibus honorificeť deus per Ieſum Chriſtũ. Et Eſaiæ. 29. Sanctificabunt ſanctum Iacob, & Deum Iſrael prædicabunt. Secundo petimus gratiam ſanctificandi nomen dei in nobis, quod fit tripliciter. Primo, per mundiciam. 1. Theſſ. 4. Sciat vnuſquiſq; veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore. Apoc. vltimo, Qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc. Secundo per perſeuerantiam. Ioan. 17. Sanctifica eos in veritate, ideſt, cõfirma. Pſal. 67. Cõfirma hoc deus quod opatus es in nobis. Tertio per cõuenientiam vt vita noſtra conueniat cum Chriſto. Exodi. 20. Non aſſumes nomen dei tui in vanum. Leuit. ii. Sancti eſtote qm̃ ego ſctũs ſum. Sed heu hodie facti ſumus in ſanctificationẽ modicã: Ezech. ii. Ero eis in ſanctificationẽ modicã: qa ſolũ, vel in verbis, vel in habitu. Secũdo ſumus facti in ſanctificationem pollutam. Ezech. 28. In multitudine iniquitatum tuarũ, & iniquitate negociationis tuæ, polluiſti ſanctificationem tuam. Tertio in ſanctificationem deſertam. 1. Mach. 4. Vt viderunt ſanctificationem deſertam, fleuerunt. Secũdo principaliter petimus gratiam cognoſcendi nomen eius, ideſt, perueniendi in claram notitiam ipſius dei. Quod fit tripliciter. Primo per donum ſapientiæ in lege & Euangelio: ſecũdũ illud quod petitur in Pſal. 118. Reuela oculos meos, & cõſiderabo mirabilia de lege tua. Hoc etiam petit Chriſtus nobis. Ioan. 17. Sanctifica eos in veritate, quam ſcilicet agnoſcant. Secundo per donum gratiæ, in fide, & merito. Ezech. 36. Sanctificabo nomen meum magnum inter gẽtes, vt ſciant quia ego dñs. Et Ioã. 14. Manifeſtabo ei me ipſum. Tertio per donum gloriæ in ſpe, & pręmio. Ezech. 20. Sanctificabor in vobis, & ſcietis quia ego dñs, cum eduxero vos ad terram Iſrael, ideſt, viſionis dei. Tũc ſanctus erit omnis qui ſcriptus eſt in Hieruſalem, ſicut

A dicitur in Eſaia cap. 4. Notandum primo ꝙ in nobis ſanctificatur nomen patris, & filii, & ſpũs ſancti. Primo nomen patris, ſi ſumus filii, Ioã. 1. Dedit eis poteſtatẽ, filios dei fieri his qui credũt in nomine eius. Secundo ſanctificatur nomen filii ſi ſumus fratres. Heb. 2. Non confundiť, eos fratres vocare, dicens, Narrabo nomen tuũ fratribus meis. Tertio deniq; ſanctificatur in nobis nomẽ ſpiritus ſancti. Gal. 6. Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus. Nõ efficiamur inanis gloriæ cupidi inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Propter hæc quæ dicta ſunt, ſpecialiter petimus gratiã confirmationis paterni nominis, quod inuocauimus, dicentes. (Pater noſter), vt ſcimus filii. 1. Ioã. 3. Chariſſimi nũc filii dei ſu-
B mus, & nõdum apparuit quid erimus. Et ideo ſecũdum iſtam expoſitionem petimus (vt ſanctificetur nomen patris in nobis,) ideſt, vt appareat, & clareſcat ꝙ ipſe eſt pater noſter, & nos filii, quod perfecte nõ erit niſi in gloria. Hier. 3. Patrem vocabis me. Oſeę. 1. Et erit in loco vbi dicetur eis nõ populus meus vos, dicetur eis filij dei viuentis. Notandum ſecundo ꝙ tres iſtæ expoſitiones huius petitionis iam datæ, ſumuntur à triplici etymologia huius nominis, Sctũs. Dicitur. n. primo, ſanctus, quaſi Agios, ideſt, ſine terra. Vnde eleuatus à terra dicitur ſctũs: & ſic ſanctificať nomẽ dei, ideſt, exaltatur à nobis. Apoc. 4. Et requiem nõ habebant die ac nocte dicentia, Sanctus, ſanctus, ſanctus, etc. Pſal.
C 33. Exaltemus nomẽ eius in idipſum. Secundo, ſanctus idem eſt ꝙ mundus, & nomen dei ſanctificatur in nobis, quãdo nos ipſos ſanctificamus, & mundamus deo. Heb. 2. Qui. n. ſanctificat, & qui ſanctificantur ex vno omnes. Tertio & vltimo, ſanctus dicitur firmus, quaſi ſanatus. Et ſic ſanctificatur nomen eius in nobis, quãdo cõfirmatur nomen eius in nobis per reuelationem veritatis. Ioan. 17. Ego pro eis ſanctifico. i. cõfirmo me ipſum. Notandum tertio, ꝙ ꝑpter hoc in tertia perſona ponuntur iſtæ tres petitiones primæ, nõ autem in prima, neq; in ſecunda. Primo quia non ex meritis, vel ex actibus noſtris, eſt in nobis iſta grã, ſed à deo ſolo. Vel nõ
D poſuit ſecundo, in prima perſona, quia non eſt opus noſtrum tantum: neq; in ſecunda, ſcilicet quaſi per aliud, cum nõ ſit opus alterius ſolum, vt Dei: ſed in tertia perſona vt vtriuſq; opus neceſſarium oſtẽderetur, dei, ſcilicet, & noſtrũ. Secunda ibi cum dicit.

Adueniat regnum tuum. Vbi conſequenter poſt cõfirmationem gratiæ, & adoptionis filiorum, per nomen patris in nobis ſanatũ & firmatũ, quęrimus appropinquationem, & poſſeſſionem ęternę gloriæ, ſicut illius ſummæ & fęliciſſimæ rei quę eſt hęreditas filiorum. Rom. 8. Hæredes quidem dei, cohęredes vero Chriſti, ſi tamen compatimur. Et ideo petimus accelerationem regni hęreditarii, quia per hoc ꝙ ſumus filii patris ęterni, ſumus reges ſui regni. Apoc. 1. Fecit

Digitized by Google

A nos regnum, & ſacerdotes, deo & patri ſuo. Math. 25. Percipite paratum vobis regnũ. Aduertendum tñ ad maiorem intelligenriam huius petitionis, ꝙ licet hæc petitio principal'r intelligatur de appropinquatione, & poſſeiſione regni ęterni, nihilominus tñ poteſt intelligi de triplici regno. Primo, de regno gratię. Secũdo, de regno iuſtitiæ. Tertio, de regno fęlicitatis æternæ. ¶ Quantũ ad primũ, de regno gratiæ, petimus vt adueniat regnum gratiæ eius .i. ꝙ ipſe regnet in nobis per gratiam. Luc. ii. Profecto peruenit in vos regnũ dei. Hoc autẽ regnũ gratiæ ideo in nobis quærimus aduenire, vt per ipſum liberemur à regno ſeu multiplici tyrannide diaboli. Regnat.n. diabolus in hominibus B tripliciter. In quibuſdã enim regnat diabolus ꝑ ſuperbiam. Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper oẽs filios ſuperbię. In quibuſdam vero regnat per concupiſcentiam. Rom. 6. Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt ſeruiatis concupiſcentiis ſuis. Tertio in quibuſdam regnat per auaritiam. i. Cor. 4. Iam diuites facti eſtis, ſine nobis regnatis. Hæc ſunt illa regna quæ oſtendit diabolus Chriſto: Matth. 4. Oſtendit ei omnia regna mundi. Et ideo petimus liberari à regno iſtius tyranni, vt adueniat regnum chriſti. Luc. 17. Ecce enim regnũ dei intra vos eſt.

¶ Secũdo principaliter põt intelligi hæc petitio de regno iuſtitiæ, quod modo per regnũ malitię contemnitur. Vnde dr̃ (Adueniat regnum tuum) ideſt, appareat iuſtitia regni tui. Pſal. 2. C Reges eos in virga ferrea, ideſt, iuſtitia inflexibili, ſicut dicit gloſa. ¶ Vltimo intelligit̃ de regno gloriæ, de quo dicitur Luc. 19. Abiit, ſcilicet, Chriſtus per aſcenſionẽ accipere ſibi regnũ, ideſt, regiam poteſtatem, & reuerti in fine mundi ad iudicium. Huius regni appropinquationem ſancti deſiderant propter tria. Propter malitiam quæ exereſcit. Propter iuſtitiam quę vileſcit. Et propter patientiã quę langueſcit. Apoc. 6. Vſq; quo ſanctus & verus non iudicas, & nõ vindicas ſanguinem nr̃m de his qui habitãt in terra? Pſal. 93. Redde retributionẽ ſuperbis. Cum aũt venerit hoc glorię regnũ quod petimus, primo rex exiget rationem à ſeruis ſuis. D Matth. 18. Simile eſt regnũ cęlorum homini regi q voluit rõnẽ ponere cum ſeruis ſuis, etcę. Secundo faciet diſceptationem cum illis, Ioẽ. 3. Congregabo oẽs gẽtes, & deducam eas in valle Ioſaphat, & diſceptabo cum eis ibi. Tertio, poſt factam diſceptationem, eos qui bene operati fuerint, introducet in regnũ. Matth. 25. Venite ad poſſidendũ paratum vobis regnũ à conſtitutiõe mũdi, quia exuriui & dediſtis mihi mãducare, ſitiui & dediſtis mihi bibere, etcę. Et ſic in iſta petitiõe, primo exprimitur deſideriũ orãtis: Pſal. 41. Quomodo veniam, & apparebo ante faciem Domini? Pſal. 83. Cõcupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Secundo oſtẽdit tedium pigritiæ noſtræ, qui ad velocitatem ve-

A nieudi ad nos, regnum dei ſolicitamus. Vnde huius petitionis talis poteſt eſſe ſenſus: (Adueniat regnum tuum) .i. cito veniat, ſolicite, & velociter, quia nos ita pigri ſumus, ꝙ venire nõ poſſumus, aut negligimus Matth. 4. Pęnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cęlorum. Quia ſi appropinquamus deo, appropinquabit nobis. Et ideo in Apoc. 21 Vidi ciuitatem ſanctã Ieruſalem nouam deſcendentem de cęlo à deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo: quę ideo dicitur deſcendens de cęlo, vt intelligatur quaſi appropinquans ad recipiẽdos ciues ſuos. Tertio intelligitur beneficium gratiæ ad dignitatem noſtram: ſecundum quam non deſpicit B deus vilitatem noſtram, ſed vocauit nos in regnum filii delectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem, & remiſſionem peccatorũ, vt dicitur ad Col. 1. Et ideo dicimus Adueniat regnum tuum, ideſt, nos ſeruos facias reges in regno tuo. Tertia ibi cum dicit.

Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra. Vbi conuenienter poſt confirmationem grãæ quam efflagitauimus in prima petitione, & poſt appropinquationem gloriæ, quã quæſiuimus in petitione ſecunda, petimus conformationẽ voluntatis noſtræ, & volũtatis diuinæ: vt probemus quę ſit voluntas dei bona, beneplacens, & perfecta, vt dicitur Rom. 12. Exponitur autẽ iſta petitio ſicut & alię, tribus modis. Primo vt ſit conditio omniũ petitionum noſtrarũ. Cum enim volun C tas noſtra frequenter diſtorta ſit, curua, & praua, petimus vt in petitionibus noſtris, non noſtra voluntas fiat, ſed dei: ſecundũ qđ Chriſtus in ſua orõne docuit. Matth. 26. Verũtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Pater ſi non põt trãſire hic calix niſi bibam illum, fiat voluntas tua. In hac ergo petitione illa conditio intelligitur in omnibus petitionibus noſtris obſeruãda, ſcilicet, ſi expediat, ſi contrariũ non obſiſtat, ſecũdum ꝙ dicitur. Iacobi. 4. Pro eo vt dicatis, ſi dominus voluerit, faciemus hoc, aut illud. Frequẽter enim ſenſualitas mouet, voluntas appetit, ratio non diſcernit: & ideo. Eccl. 18. Fili poſt concupiſcentias tuas non eas. Hæc autem conditio D ponenda eſt in omnibus orationibus nr̃is propter tria. Primo ad cauendam fallaciam in petitione. Nam quid oremus neſcimus, Rom. 8. Secundo ad profitendum obedientiã ex parte petentis, quæ propriam volũtatem nõ habet. Vnde ait Bernar. Tollam propriam voluntatem, & infernus non erit. Pſal. 72. In voluntate tua deduxiſti me. Rom. 7. Non quod volo bonum hoc ago. Tertio ad emolliendum clementiam ex parte eius à quo petimus, dum in eius beneplacito ponimus nos, & quãtum poſſumus cõformamus voluntatem noſtram voluntati ſuę, & nõ aliud volumus q̃ quod deus vult nos velle. Et ſic intelligitur illud quod ſupra dictum eſt. Rom. 12. Vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta. De voluntate

Ser. 3. de Reſur.

enim

Digitized by Google

enim dei nemini dubitandũ eſt, triplici de cau-
ſa. Primo quia pronior eſt ad miſerendum, q̃
ſimus ſoliciti ad quęrẽdũ auxilium ſuũ. Ezech.
18. Nolo mortẽ peccatoris dicit dñs, ſed vt ma-
gis reuertatur & viuat. Non vult deus mortem
noſtram, & non libenter ei offero vitam meam?
Secundo nõ debemus dubitare de bona dei vo
luntate, quia generalior eſt ad ſaluãdũ, & prin
cipalior, q̃ ab hominibus credat̃. 1. Timoth. 2.
Qui vult oẽs homines ſaluos fieri, & ad agnitio
nem veritatis peruenire. Tertio, quia efficacior
eſt ad implendũ quod vult, q̃ quæcunq; creata
voluntas. Pſal. 113. Omnia quæcũq; voluit fe-
cit in cęlo, & in terra, & in omnibus abyſſis. Ad
clariorem tamen intelligentiã huius tertii, eſt di
ligenter notandum, quod eſt verum de volũta-
te beneplaciti, ſecundum ꝙ dr̃ Rom. 9. Nõ eſt
volentis neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei.
Dei enim voluntas, & ſi ſimpliciſſima ſit, tñ du-
1. ſen. diſt. 45 q. vlt. pliciter capitur, vt diximus in q̃õnibus nr̃is ſup
primo ſententiarũ: eſt. n. voluntas dei beneplaci
Diſt. 46. q. 1. ti, & ſigni. Adhuc voluntas beneplaciti diſtin-
guitur, quia alia eſt antecedens, & alia cõſequẽs.
Voluntas ſigni eſt quæ cõtinetur in hoc verſu:
Præcipit, aut prohibet, permittit, conſulit, im-
plet. Reſpectu. n. p̃ſtis implet bona, & permit-
tit mala: reſpectu futuri, ad quod non oẽs tenẽ-
tur, cõſulit ea quæ ſunt conſiliorum, vt eſt relin
quere omnia pp deum. Et iſta voluntas nõ ſem
per conſequitur effectum ſuũ, quia deus aliqua
præcipit volũtate ſigni quæ non vult fieri à no-
bis, vt patet de imolatione Iſaac, quam pręcepit
Abrahæ, Gen. 22, cum tñ non vellet illam, ſed
tantum fidem, & obedientiam Patriarchæ. Vo
luntas autẽ beneplaciti, quæ appellatur antece-
dens, eſt, qua vult deus ſecundũ impoſitionem
à ſe datam, bonũ creaturæ ſuæ ſimpl̃r, non cõ-
cernendo niſi bonum naturæ: & qua ſuæ crea
turæ non negat cõmunia auxilia neceſſaria ad
conſequendum finem ſuum. De hac voluntate
antecedente loquitur Sapiens cum dicit Sap. 6.
Aequaliter eſt illi cura de omnibus. Et de hac
voluntate antecedente (cum ſolum capiatur ex
parte dei, & tantũ naturam reſpiciat & non pſo
nam, & auxilia generalia non aũt particularia,
neq; cõſecutionem finis, neq; opera noſtra ſeu
bonum vſum liberi arbitrii, quæ omnia ſunt ne
ceſſaria ad ſalutem) veriſſime dr̃ ꝙ nõ ſemper cõ
ſequitur finem ſuũ: quod patet ex dicto Apo-
ſtoli. 1. Tim. 2. Deus vult oẽs homines ſaluos
fieri: quod de voluntate antecedente intelligit̃:
& patet ꝙ non oẽs homines ſaluantur. Volun
Diſt. 47. q. 1. tas deniq; conſequens eſt, qua Deus vult quæ
vult, nõ ſolum in generali, ſed ſecundũ omnes
circunſtantias: quia reſpicit non ſolũ impoſitio
nem, ſed etiam executionem ordinis: nõ ſolum
naturam, ſed perſonã: non auxilia tm̃ cõmunia,
ſed etiam particularia: non ea tantum quæ ſunt
ex parte dei, ſed etiã ea quæ requiruntur ex pte
noſtri vt ſaluari poſſimus: vt bonũ vſum liberi

A arbitrii, & obſeruationẽ mandatorum dei. Et
hæc eſt voluntas, de qua dr̃ in Pſalmo ſupra ci-
tato. 113. Omnia quęcũq; voluit fecit. Et de qua
dicit Apoſt. Rom. 9. Voluntati eius quis reſi-
ſtit? Et de iſta voluntate diuina dicimus (Fiat vo
luntas tua) de qua nullomodo nobis eſt dubitã
dum, niſi miſericordiæ ſuæ & beneficentiæ po
namus obicem. ¶ Secũdo, exponitur iſta petitio
vt ſit recognitio omnium defectuũ noſtrorũ re
ſpectu voluntatis diuinæ. Vnde dicit orans:
(Fiat voluntas tua) Ideſt, fac me facere, & imple
re voluntatem tuam, quia per me ipſum nõ poſ
ſum abſq; auxilio tuo. Ioã. 14. Sine me nihil po
teſtis facere. Pſal. 142. Doce me facere volunta
tem tuam. Et ad hunc ſenſum dicit Apoſtolus
B Rom. 7. Velle adiacet mihi, perficere autẽ nõ
inuenio. Notandum tamen, ꝙ licet multa ſint
quæ retrahunt nos ab impletione volũtatis di-
uinę, ſiue ſenſualitas quæ attrahit, ſiue ſenſuali
tas quæ allicit, tñ multa ſunt quæ debẽt nos in-
ducere ad executionem illius. Et primũ eſt ſub-
iectiõis neceſſitas, quia ſerui ſumus, Luc. 17. Cũ
feceritis omnia quę pręcepta ſunt vobis, dicite
ſerui inutiles ſumus: quod debuimus facere fe-
cimus. Secundum eſt punitio ęquitatis, Luc. 12.
Ille ſeruus qui cognouit voluntatem dñi ſui, &
nõ properauit, & non fecit ſecundũ voluntatẽ
eius, vapulabit multis. Tertium eſt conditio bo
næ voluntatis, Rom. 12. Quæ eſt bona, bene-
placens, & perfecta. Quartũ eſt affectio beni-
C gnitatis, Matt. 12. Qui fecerit voluntatem patris
mei, ille meus frater, ſoror, & mater. Quintũ eſt
cognitio veritatis: ſiquis voluerit facere volun-
tatem eius, cognoſcet de doctrina mea vtrũ ex
deo ſit, etcę. Ioan. 7. Sextum eſt adeptio purita-
tis. 1. Theſſ. 4. Hæc eſt voluntas dei, ſanctifica-
tio veſtra. Septimũ, & vltimum, eſt retributio ę-
ternitatis, Matt. 7. Qui fecerit voluntatẽ patris
mei q in cęlis eſt, ille introibit in regnũ cęlorũ.
¶ Tertio exponit̃ petitio iſta vt ſit cõpletio om
nium deſiderabilium à nobis, ſic (Fiat voluntas
tua) ideſt impleatur voluntas tua in nobis, & de
nobis perfecte: quod nõ erit niſi qñ implebitur
in bonis deſiderium noſtrum, ſcilicet, poſt hãc
vitam. Vnde prima petitio pertinet ad viſionẽ
D immediatam, qua ſanctificabitur, ideſt, clara fiet
notitia nominis dei: quia Ioan. 17. dicitur: Hęc
eſt vita æterna vt cognoſcant te verum deũ pa-
trem, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Secũda
petitio pertinet ad apprehenſionem ſecuram,
qñ adueniet regnum dei ſine rebellione aliqua
in nobis. Tertia pertinet ad conſũmatam frui-
tionem, cum fiet voluntas dei in nobis, & ex no
bis, ſicut ab Angelis. Tunc. n. voluntas nr̃a erit
penitus domina oĩum uiriũ inferiorũ ſine cõtra
dictione, penitus ſubiecta reſpectu ſupiorũ ſine
rebellione: & penitus libera reſpectu omnium
interiorum, & exteriorum. Gal. 5. Vos in liber-
tatẽ vocati eſtis fratres, etcę. ¶ Quod aũt addit̃
(Sicut in cęlo, & in terra): Secundum oẽs tres

Digitized by Google

datas expoſitiones,ſemꝑ intelligitur eodem modo. Tribus igitur modis poteſt exponi: Primo (ſicut in cęlo,& in terra) ideſt, ſicut fit in Angelis & ab Angelis,ita fiat in nobis & à nobis,qui ſumus terra reſpectu illorum. Aliter exponitur (ſicut in cęlo)ſi,ideſt in ſyndereſi quæ nunq̃ errat(ita fiat in terra)ideſt in inferioribus viribus. Vel tertio aliter,& ſic exponatur (ſicut in cęlo) ideſt in Chriſto,qui eſt caput noſtrum (ita fiat in terra) ideſt, in Eccleſia, quæ eſt corpus eius myſticum: Et ideo. Ioã.17.dicit Chriſtus orãs, Volo pater vt vnum ſint mecum,ſcilicet per cõformitatem voluntatis,ſicut ego & tu vnum ſumus Deinde ſequitur illa pars principalis.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. In qua vnica petitione,poſtq̃ in tribus præcedẽtibus quęſiuit bona omnia ſpiritualia, petit orans prouiſionem omnium neceſſariorũ temporalium. In pane.n. quotidiano intelligitur omne neceſſarium ad quotidianũ victum,ſiue cibus, ſiue potus,ſiue veſtitus,ſiue domus, ſiue ſumptus, ſiue corporis valetudo,etcę. Eccl. 29. Initium vitæ hominis,aqua,& panis, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem. Sed attende ſingula verba huius petitionis. In hoc.n.ꝙ dicitur, Panem, excluditur ſuperfluitas quæ nõ eſt contenta pane. 1. Tim.6. Habentes alimenta,& quibus tegamur, his contenti ſimus. In hoc ꝙ dicit (noſtrum) excludit improprietatem: quia comedere panẽ non proprium, ſicut eſt panis de rapina, peccatum eſt. Pſal. 127. Labores manuũ tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Eph.4. Qui furabatur, iam nõ furetur, magis autẽ laboret operando manibus ſuis quod bonũ eſt. In eo ꝙ addit(quotidianum) oſtendit neceſſitatem, ſine qua præſens vita nõ ducitur, quæ eſt indigens alimoniis quotidianis: & ideo dictum eſt Eccl. 29. Initium vitæ neceſſarium homini eſt panis, & aqua, etcę. In hoc quòd dicit(Da) oſtendit dei liberalitatem,& benignitatem, qui non vendit, ſed gratis, & large donat. Iacobi.1. Dat omnibus abundanter,& non improperat. Et. 2. Cor. 9. Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum pręſtabit,& multiplicabit ſemen veſtrum,& augebit incremẽta frugum iuſtitiæ veſtræ. Deniq; in eo ꝙ addit (Hodie) excludit cupiditas, quæ in annos plurimos recondit, & cõgregat: ſecũdum illud Lucæ. 12. Anima mea habes multa bona repoſita in annos plurimos,etcę. Matt.6. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum. Quòd autem ſm aliam literam dicitur (ſuperſubſtantialem) oſtendit quãdam eius accidentalitatem: quia nõ debemus ſubſtantialiter,& per ſe appetere temporalem cibũ, ſed ſecundario & quaſi accidentaliter, & hoc in ordine ad vitam ęternam: ſm illud Matth.6. Quærite ergo primũ regnũ dei, & iuſtitiam eius,& hęc omnia adiicientur vobis, quaſi ſcilicet accidentalia. Poteſt aũt hęc petitio etiam intelligi ſpiritualiter,& hoc tripliciter. Pri

A mo de pane ſacramentali. Sap.16. Angelorum eſca nutriuiſti populum tuũ,& paratum panem de cęlo pręſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe hñtem,& omnis ſaporis ſuauitatem. Et hic panis nobis eſt quotidie neceſſarius, vnde viaticus dicitur,& ideo quotidie à nobis in hac petitione petendus. Secundo poteſt intelligi de pane ſpirituali, cuiuſmodi eſt verbum Dei per quod nutritur anima. Matth.4. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo qđ ꝓcedit de ore dei. Vterq; autẽ iſtorum panum cor hominis confirmat, ſm illud Pſal. 103. Panis cor hominis confirmat. Et vtrũq; à deo petere debemus: quia non ſolũ ille eſt qui carnẽ ſuam dat nobis ad manducandum, iuxta illud Matt. B 26. Accipite & mãducate, Hoc eſt corpus meũ: ſed eſt etiam ille qui iuxta dictum Pſal.67. Dat verbum euangelizantibus virtute multa. Tertio, poteſt etiam dici ꝙ in hac petitione quæramus nobis à deo panem æternalem, cuius guſtus dabitur nobis in via, ſed fructus & poſſeſſio habebitur in patria,& ex eius guſtu & poſſeſſione beati erimus, ſm illud Lucæ. 14. Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Deinde ſequitur illa pars.

Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. In qua, poſtq̃ quæſiuit omnia bona ſpiritualia nobis ad ſalutem neceſſaria, & hoc quantum ad tres primas petitiones: & efflagitauit omnia bona corporalia nobis neceſſaria in C hac vita, & hoc quantum ad petitionẽ quartã: quærit & efflagitat remotionem omnium malorum corporalium & ſpiritualium. Et ideo ps iſta magis dicitur deprecatio, q̃ oratio: quia oratio eſt propriè de bono adipiſcẽdo: de malo vero amouendo, cuiuſmodi pars iſta dr̃, propriè deprecatio eſt dicenda. Notandum autẽ ꝙ mala quæ à nobis amoueri cupimus, ad tria genera reducuntur, aut ad mala culpæ, aut ad mala pugnæ, aut ad mala pęnæ. Et vt ab omnibus malis liberemur, tria facit orans in hac parte vltima orationis dominicæ quę deprecatio dicit. Primo efflagitat liberari à malo culpæ in quinta petitione. Secũdo quærit liberari à malo pugnæ. Tertio petit liberari à malo pęnæ. Secun D da incipit in principio ſextæ petitionis, ibi (Et ne nos inducas) Tertia incipit in principio petitiõis ſeptimæ & vltimę, ibi(Sed libera) ¶Quo ad primam iſtarum petitionum quæ eſt in ordine quinta, notandum ꝙ primo manifeſtat culpam cum dicit(Debita noſtra) Luc.7. Duo debitores erant cuidam fęneratori, ideſt, anima, & corpus, Chriſto. Et vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta: non habẽtibus illis vnde rederẽt, donauit vtriſq;. Rom. 8. Debitores ſumus nõ carni & ſanguini vt ſm carnem viuamus, etcę. Secundo poſtulat miſericordiam, cum dicit(Dimitte nobis.) Matth.18. Procidens autẽ ſeruus ille orabat eum dicens: Patientiam habe in me,& omnia reddam tibi.

Miſertus

Miſertus aūt Dominus ſerui illins dimiſit eum, & debitum dimiſit ei. Tertio obligat ſe ad indulgentiam aliorum: vnde ait, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, Matt. 6. Dimittite & dimittetur vobis. Matth. 18. Serue neq̄ omne debitum dimiſi tibi quoniam rogaſti me. Nonne oportuit te miſereri cōſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Circa primum ſciendum ꝙ multa debita detinent nos ligatos. Primum eſt de cōmiſſo, ſicut de beneficiis dei quæ recepimus, ſiue de officiis dei, quæ nobis credita ſuſcepimus, Luc. 16, homo quidem erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus eſt apud illum quaſi diſſipaſſet bona illius. Et vocauit illum & ait illi. Redde rōnem villicationis tuæ. Iam non poteris villicare. Secundum debitum eſt de promiſſo, ſiue generali in baptiſmo, ſiue ſpeciali in voto. Pſal. 49. Redde altiſſimo vota tua. Eccl. 5. Melius eſt non vouere, quàm poſt vota, promiſſa nō reddere. Tertium debitum eſt de amiſſo, ſiue in dimittendo, ſiue in cōmittendo.

Eccleſiaſtes vltimo: Cuncta quæ fiunt adducet deus in iudicium pro omni errato, ſiue bonū, ſiue malum ſit. Vel poſſumus & aliter aſſignare debita quæ nos tenent, vt ſint iſta, ꝙ deo debeamus reuerentiam, & obedientiam: timorem, honorem, & amorē. Mal. 1. ſi ergo pater ego ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? Proximo autē debemus beneuolentiam affectus, & effectus. Rom. 13. Nemini quicquā debeatis, niſi ꝙ inuicem diligatis. Vltimo, nobis ipſis debemus prouidentiam cōtra carnem, mundum, & Satanam. Vnde Paulus 1. Tim. 4. non ſolum dixit, Attende doctrinæ, ſed prius dixerat, Attende tibi, etcę. Circa ſecūdum, notandum ꝙ iſta debita tenent nos ſicut compedes, ſicut febres, & ſicut vepres. Primo tenent nos ſicut compedes, iuxta illud Prou. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorū conſtringitur. Et ideo petimus ꝙ dimittat diſrumpendo compedes. Pſal. 115. Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiā laudis. Pſal. 123. laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Secundo quia tenent nos ſicut febris, ideo petimus ꝙ dimittat, relaſſando febres Luc. 4. Imperauit febri, & dimiſit illam. Tertio, cum teneant nos debita noſtra quemadmodū vepres, ideo petimus vt dimittat nobis illa, vepres comburendo, Iſaiæ. 33. Spinæ congregatæ igni comburentur. Hoc non ſolum petimus nos pro inuicem, vt comburantur in nobis vepres, relaxantur febres, & diſrumpantur vincula, ſed efflagitant etiā ſancti pro nobis, ad Chriſtum dicentes, Matt. 15. Dimitte eā quia clamat poſt nos. Eſt tamen notandum ꝙ ſanctorū orationes pro nobis exaudiuntur, ſi eorum virtutes fuerimus imitati, & nos etiam cū ipſis nō ceſſabimus pro nobis orare. Matt. 18. Omne debitum dimiſi tibi quoniam rogaſti me. Circa tertium eſt notandū, ꝙ in hoc ꝙ dicit, ſicut & nos

A dimittimus, dicit gloſa, ꝙ orans, deum ſibi conſtituit debitorem, & ſe deo. Et intelligendū eſt (ſicut) ideſt, faciliter, ſine multa inſtātia, vel emēda. Vel (ſicut) hoc eſt, totaliter, ita vt neq; in facie, neq; in corde rancorem teneas. Vel (ſicut) ſcilicet pręſentialiter, non in morte, nō poſt vindictam, Eccl. 28. Homo homini ſeruat iram, & à deo quærit medelam? Matt. 6. ſi autē non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Notandum tamē, ꝙ (ſicut) non dicit, neq; æqualitatem, neq; totalem imitationem diuinæ pietatis, cum diuina pietas qua à Deo nobis remittunť debita noſtra, in immenſum noſtram pietatem ſuperet, qua debitoribus
B noſtris debita relaxamus. Sed dicit omnem poſſibilitatem conatus humani, quo diuinā pietatē debemus in quātum poſſumus, imitari. Dubitabit forte aliquis circa iſtam petitionem, vtrū exiſtens in odio peccet illam dicendo. Et videť ꝙ ſic: quia cum in odio exiſtat, & dicat ſe dimittere debitoribus ſuis. mentiť deo, & qui deo mentitur, peccat, ergo etcę. Dicendum ꝙ exiſtens in odio, dicendo hanc petitionem, licet non impetret, non tamen peccat, ſi illam non dicit cū obice contrariæ diſpoſitionis, ſcilicet, in odio pertinaciter perſeuerando. Quòd autem nō peccet, duplici via patere poteſt. Prima via, quia dicit illam in perſona eccleſię, quæ Chriſtum ſpon-
C ſum ſuum ſequens dimittit debitoribus ſuis, & orat pro illis. Secunda via eſt, quia licet in odio oret, & ex toto non dimiſerit inimicis ſuis, non propter hoc peccare dicitur orando, quia exprimit deſiderium ſuum, licet imperfectum: quo deſiderio, oſtendit ꝙ ad ſtatum talē venire vellet, ꝙ ex toto & perfecte dimitteret. Et ſic patet quomodo ēt ab his qui in odio exiſtunt, ſine peccato dici poſſit. Ponitur autem iſta petitio rationabiliter immediate poſt petitionem neceſſariorum tēporalium, & ſpiritualiū: quia ex illis ſpecialiter conſtituimur debitores, ſiue ad gratiarum actiones, ſiue ad rōnem donorū quæ accepimus ſi bene vſi ſumus, ſiue propter faciles tranſgreſſiones & abuſiones in eis. Secunda ibi cum dicit.

D *Et ne nos inducas in tentationem.* Eſt ſexta petitio, in qua petit orans liberari à malo pugnæ. Ad cuius intellectum eſt notandum ꝙ triplex eſt tentatio. Prima, qua tentamus. Secūda, qua aliquādo tentamur. Tertia eſt ſine qua præſens vita non ducitur. Circa primā tentationem eſt ſciendum, quòd pluribus modis contingit nos deum tentare; vel prouocando ipſum per contrarium actum; vel non credendo poteſtatem dei Pſal. 77. Tentauerunt deum, & ſanctum Iſrael exacerbauerunt. Vel præſumendo de ſe ad petendum ſignum, Iſaiæ. 7. Non petam, & nō tentabo dominum: licet Achaz ex diffidentia dixerit illa verba. Vel quærendo experimentum de deo, an ſit deus, Matt. 4. Non tentabis dominū deum tuū. Vel etiam dimittendo humanum cō

ſilium, & arbitrium, & exponendo ſe periculo
& pręcipio: ſecundum quem modum exponitꝰ
illa auctoritas Matt. 4. non tentabis, etc expo•
nendo ſcilicet ſe pręcipitio: et noli eſſe ſicut il•
le qui tentat dominum. Circa tentationē ſecun
dam eſt etiam ſciendum, ꝙ ſicut in tentatione
prima cōtingit nos tentare deum pluribus mo•
dis, ita & ſecunda tentatiōe pluribus modis nos
à deo tentari contingit, & ab hominibus. Et pri
mo poteſt hoc eſſe ad accipiendum experimen
tum in ſcibilibus quo ad intellectū. Vel per vni•
uerſalia principia artis, quibus ignoratis neceſſa
rio ignoratur ars, ſed ſcitis non neceſſario ſcitꝰ:
ſicut ſi quærerem, tentando aliquem de grāma
tica, quid eſt Nomen, acciperem ex cōmunibus
experimentū ignorantiæ, non ſcientiæ. Vel tē
tamur etiam de ſciētia per propria, quibus ſcitis,
neceſſario ſcitur ars: ſicut ſi quærerem de con•
gruitate, & incongruitate orationis, & locutio•
nis: & ſic tentans, accipit experimentū ſcientiæ,
& ignorantiæ: & de tali tentatione non loqui•
mur hic. Eſt & tentatio ad accipiendū experimē
tum in operabilibus: & iſta eſt ad ſciendam quā•
titatem virtutis: cuiuſmodi experimentum vtile
eſt ad humiliationē, ſi parua eſt virtus in homi•
ne, & creditur eſſe magna: & ad eleuationē ſpei
in deo, ſi magna eſt virtus in homine & creditꝰ
eſſe parua: & ad exercitationē vitæ, & exempli
quo ad alios. Et his modis tentat deus, vel per
flagella vel alio modo, ſicut tentauit Abraham,
Tobiā, Iob, & alios huiuſmodi. Tob. 12. Quia
acceptus eras deo, neceſſe fuit vt tentatio proba
ret te. Pſal. 25. Proba me deus, & tenta me, vre re
nes meos, & cor meum. ⁋ Eſt & tentatio impel•
lens ad illicitum, quando diabolus ſub ratione
boni apparentis nititur inclinare cōſenſum vo•
luntatis noſtræ ad illicitum, vel per exteriora,
vel ꝑ interiora: de qua dicit Apoſtolus. 1. Tim
3. Ne forte tentauerit vos is qui tentat. Vn•
de Gregor. Fideli famulo dominus cunctas ho
ſtis callidi machinationes inſinuat, omne quod
opprimendo rapit, omne quod inſidiando cir•
cūuolat, omne quod deſperādo frangit, omne
quod promittendo decipit. Ab hac tentatione
quæ eſt pugnæ, petimus vel prohibitionem ne
veniat, propriæ infirmitatis cōſcii: ſicut petebat
Paulus, vt diſcederet ab eo ſtimulus carnis ſuę.
vt habetur. 2. Cor. 11. Vel cohibitionem cum
venerit, iuxta illud. 1. Cor. 10. Fidelis autē deus
qui non patietur vos tentari ſupra id quod po
teſtis: ſed faciet cum tentatione etiam prouentū,
vt poſſitis ſuſtinere. Vel ſubuentionē & confor
tationem in pugna tentationis, iuxta illud Eph.
6. Confortamini in domino, & in potentia vir
tutis eius. induite vos armaturam dei, vt poſſitis
ſtare aduerſus inſidias diaboli, quoniam nō eſt
nobis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinē,
ſed aduerſus principes & poteſtes, etcę. Et Pſal.
17. Diligā te domine fortitudo mea, dominus
firmamentum meū, & refugium meū. Petimus
A ergo, nō induci in tentationem ideſt, ne intus
inducamur in tentationem, ſicut in medium la•
queorum vel inimicorū. Pſal. 31. Tu es refugiū
meum à tribulatione quæ circundedit me, exul
tatio mea erue me à circundantibus me. ⁋ Vel
poteſt aliter ſic exponi. vt ſit figurata locutio:
⁋ Ne nos inducas in tentationem, ideſt, ne ten•
tationem ducas in nos, ita ꝙ tentatio veniat, ſi•
cut tentatio vulnerans cor noſtrū Pſal. 90. Scu
to circundabit te veritas eius. non timebis à ti•
more nocturno. Vel ne inducamur à concupi
ſcentia noſtra in tentationem, vt abducamur ab
oratione Iacobi. 1. Vnuſquiſqꝫ n. tentatur à cō
cupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Et in his
tribus modis intelligitur ꝙ non inducat, ideſt,
non permittat nos ſuperari à tentatione. Cum
B autē deus immittit tentationē, muniri debemus
primo per ſcutum patientię, iuxta illud Thren.
3. Dabis eis ſcutum cordis, laborem tuū, ideſt,
dabis eis exemplum laboris tui, contra tentatio•
nem quam deus permittit. Secundo muniri de•
bemus orando, & præcauēdo, iuxta illud Matt.
27. Vigilate & orate, vt non intretis in tentatio•
nem. Tertio debemus muniri fide, reſiſtendo. 1.
Per. 5. Reſiſtite fortes in fide. ⁋ Tertia tentatio
eſt, ſine qua præſens vita non ducitur, quæ, qa
eſt ex nobis innata, vitari non pōt, vt nō veniat.
Et ideo Apoſtolus illam nō prohibet vt in no•
bis nō ſit, vt habetur. 1. Cor. 10. Tentatio vos
non apprehendat niſi humana. Quę non ſine
C fructu nobis à deo permittitur, quia eſt via exer
cendæ virtutis. Iudicium. 3. Hæ ſunt gētes quas
dominus dereliquit vt erudiret in eis Ieruſalē,
& omnes qui non nouerant bella Chananæo•
rum, etcę. Ita & de motibus tentationum dici
poteſt. Aliquando verò nomine tentationis ſi•
ne qua præſens vita non ducitur, ipſa peccata
venialia intelliguntur. Et iſta dimittuntur per
orationē dominicam, vel per aſperſionē aquæ
benedictæ, vel per benedictionē ſummi Ponti•
ficis, vel per viſionem corporis Chriſti, & hu•
iuſmodi, vt dicit Auguſtinus. Tertia & vltima,
ibi, cum dicit.
Sed libera nos a malo. Vbi liberati à malo culpæ, &
muniti cōtra malum pugnæ. petimus amotio•
nem mali pęnæ. Circa quod eſt notandum, ꝙ
D huiuſmodi malum eſt triplex. Inferni, Purgato
rii, & Mundi ⁋ Primum malū pęnæ, vt inferni,
eſt malum peſſimū propter tria: primo propter
ęternitatem: ſecundo propter acerbitatē: ter•
tio, propter multiplicitatem De primo, Matth.
25. Ite maledicti in ignem ęternum. De ſecun
do, Matth. 13. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.
De tertio, Pſal. 10. Ignis, & ſulphur, & ſpūs ꝓcel
larum pars calicis eorum ⁋ Secundū malum, vt
malum Purgatorii, eſt grauiſſimum, quia eſt im
proportionatum viribus noſtris. Nullum enim
malum eſt in mundo, quod illi comparari poſ•
ſit. Aut dicitur grauiſſimum, propter acerbita•
tem, maxime cum agat in eſſentia animę imme
diate.

Digitized by Google

diate. Quæ cum ſit ſimplex, tota patitur ſecundum ſe totam, virtute diuinæ iuſtitiæ iudicantis. Et in hac purgatorii pęna cremabuntur lignũ, fęnum, ſtipula: ſicut dr̃. 1. Cor. 3. Vniuſcuiuſq; opus quale ſit ignis probabit. Lignum dicũtur peccata mortalia tecta hic per miſericordiam, et quaſi cõmunita per contritionẽ: ſed pęnitentia non perfecta, purgabuntur ibi. Fęnum dicunt̃ venialia ſuborientia ex carnalibus cõcupiſcẽtiis, ſine quibus vita pñs non ducitur. Stipula verò dicũtur peccata venialia ſpiritualia, ſicut motus leues vanæ gloriæ, vel iræ, & huiuſmodi: quæ propter ſui adhęrentiam, etiã cum habente charitatem, tranſeunt. Pſal. 65. Tranſiuimus per ignem, & aquam, ſcilicet, purgatorij, & deduxiſti nos in refrigerium. ¶ Tertium eſt malum cõmuniſſimum, ſcilicet, mundi, quo omnes inuoluimur, à quo prouenit nobis multiplex miſeriarum modus, iuxta illud Iob. 13. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſeriis. ¶ A primo malo liberamur per contritionem, quia ſtatim per contritionem ęterna pęna cõmutatur in temporalẽ, iuxta illud Pſal. 84. Eruiſti animam meam ex inferno inferiori. ¶ De ſecundo liberamur in confeſſione virtute clauium: ſi tamen arbitrium ſacerdotis nõ erret in compenſatione pęnæ purgatorię in pręſentem: quam facit ſacerdos ex auctoritate bono-
A rum, & excellentium operum congregatorũ ex meritis Chriſti, & aliorũ ſanctorum, qui fecerunt opera ſupererrogationis ſub clauibus eccleſiæ, quaſi in triclinio: ſecundum quem modum, ſuſcitatum dedit Lazarum ſoluendum diſcipulis, vt habetur Ioan. 11. Et Dan. 3. Eripuit nos ab inferis, & ſaluos nos fecit de manu mortis, & liberauit de medio ardentis flammę. ¶ A tertio malo liberamur in morte, quando à miſeria tranſimus ad gloriam, iuxta illud Rom. 8. Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorũ dei. Et Pſal. 24. Libera deus Iſrael ex omnibus iniqtatibus ſuis.
B Et Pſal. 123. Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. ¶ Notandum eſt aũt ꝙ litera Chryſoſtomi eſt (Libera nos à pernicioſo) ſecundum quem modum legendo, intelligitur iſta petitio de Diabolo impugnante, qui propter abundãtiam malitiæ ſic vocatur. Et ſecundum iſtam literam, videtur hæc petitio dependere à præcedẽte, quæ eſt de tentatione. Vltimo additur ab Eccleſia ſupplicibus votis.

Amen. Vbi confirmantur omnia quę in hac oratione dominica ſunt quæſita: & à deo quærit̃ vt in veritate omnia fiant. Dicitur ergo (Amen) i. ita veraciter fiat, ita nobis concedat deus. Et in hoc terminatur ſententia orationis Dominicę, de qua ſit laus dño noſtro Ieſu Chriſto.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

Expoſitio in Salutationem Angelicam. videlicet, Aue Maria, Gratia plena.

Ab eodem fratre Auguſtino de Monte Eleino emendata & edita.

AVE. Poſtquã expoſuimus orationem Dominicam, volumus etiam declarare ſalutationẽ angelicã, videlicet, Aue Maria gratia plena. Quæ diuidiť in quatuor partes pricipales. Quarum primam dixit Angelus, qñ beatam virginẽ ſalutauit, vt legiť Luc. 1. Quæ eſt illa (Aue gratia plena dñs tecũ, benedicta tu in mulieribus.) Secundã fecit Eccleſia, ſcilicet, Maria, beatã Mariam proprio nomine ſalutando, quã non ſalutauit proprio nomine Angelus. Tertiã ptem fecit Elizabeth, vt Lucæ. 1. hř, & eſt illa: Et bñdictus fructus ventris tui. Quartam, & vltimam partem etiã addidit' Eccleſia, ibi, cum dř: Ieſus, ſancta Maria mater dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & ſemper, Amen. Quatuor ergo ſiunt principaliter in iſta ſalutatione. In prima parte ſalutatur virgo Maria. In ſecunda parte ſalutatur nominatim. In tertia, magnificatur ã magnitudine fructus ventris ſui. In quarta & vltima, tanq̃ aduocata & mediatrix peccatorum apud filium, inuocatur in auxilium noſtrum.

Circa primã partẽ, duo facit Angelus. Primo ſalutat ipſam virginem, illam cõmendando per amotionem oĩum imperſectionum: quã & nos ipſius exẽplum ſequuti, quotidie ſalutare debemus. Secundo narrat illius priuilegia & gratias, per quas facta eſt digna, vt ab angelis ſalutetur, & honoretur. Secunda ibi, Gratia plena. Dicit ergo primo illam ſalutando (Aue) ideſt, ſine ve, ſine culpa, & abſq; omni imperfectione. Ad cuius ſalutationis clariorem intelligentiam eſt notandum, ꝙ Eua poſtq̃ tranſgreſſa eſt legem dei,

A & diabolo conſulenti conſenſit, ꝙ culpam contraxit, & peccati maculam: & ideo non erat digna vt ab angelis ſalutaretur, cum dñi omnium angelorum præceptum violauerit: ſed magis merebatur punitionem peccati ſui, & audire ã dño, & ab Angelis eius: Ve, & non Aue. Ita & Adam, quia magis Euam audire voluit q̃ deũ, & fructum vetitum manducauit, dei & angelorũ amicitiam perdidit, & non ſolum ab angelis nõ fuit ſalutatus & honoratus, ſed ſua culpa cũ tota poſteritate de Paradiſo terreſtri eiectus fuit, ſecundum illud Gen. 3. Emiſit eum dñs de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Eiecitq; Adam, & collocauit añ paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeũ gla-

B dium, atq; verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Culpa etiã iſtorum eſt factum, vt oẽs homines in ira dei naſcerẽtur, iuxta illud Apoſtoli Eph. 2. Eramus natura filii iræ. Et ideo nõ ſolum indigni vt ſalutaremur ã deo, & ab angelis eius, ſed propter illam culpam eramus digni cõminationibus, iuxta illud: Væ væ habitantibus in terra. Et digni pęnis, ſecundum illud Apoſt Rom. 5. Sicut per vnum hominẽ peccatum introiuit in mundum in quo oẽs peccauerunt, & per peccatum mors: ita in oẽs homines mors pertranſiit. Stipendia. n. peccati, mors, vt dř Rom. 6. Virgo verò glorioſiſſima, cũm ſingulari priuilegio dei quo fuit præuenta añquã naſceretur (quia in utero fuit ſanctificata, & ab omni peccato immunis facta) de illo antiquo

G ſerpẽte victoriam reportauerit, iuxta illud, Ipſa conteret caput tuum, inuẽra eſt digna, vt illam angeli ſalutarẽt, & vt reginã cęlorum, ab omni peccato mundam, dei patris ſponſam, filii matrem, habitaculum ſpiritus ſancti, qñq; ſup choros angelorũ exaltandam, honorarent. Vñ legitur apud Luc. 1. Et ingreſſus Angelus ad eã, dixit, Aue. In qua ſalutatione, tria cõmendãtur in hac beata virgine. Primo, quia angelis fuit dignior, vñ ab illis eſt ſalutata, & honorata. Secũdo, quia ita dignior fuit angelis, vt caruerit omni ve inter alias mulieres. Tertio, quia quaſi omnium virtutum facta erat triclinium. Circa primum notandũ ꝙ angelus homini põt comparari tripliciter. Vel ratione finis & beatitudinis,

D & ſic ſunt ęquales, quia homines aſſumenť ad gloriam angelorũ, iuxta illud Lucæ. 20. Qui digni habebuntur ſeculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neq; nubent, neq; ducent vxores, neq; vltra mori poterunt: æquales. n. angelis ſunt, & filii ſunt dei, cum ſint filii reſurrectionis. Vel poteſt comparari ſecũdum naturam: & ſic angelus eſt nobilior, quia intellectus nř tenet infimum gradum in genere intelligentiarum. Et de Chriſto ſm aſſumptam humanitatis naturã dř in Pſal. 8. Minuiſti eum paulominus ab angelis. Tertio modo põt cõparari quantũ ad aliquas prærogatiuas, & gratias: & ſic homo, & pręſertim beata virgo, omnibus angelis dř eſſe maior: & maxime

A & maxime quia ex ſpeciali prærogatiua, vt dicit Apoſt. Heb. 2. Nuſq̃ angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Vnde patet ꝙ merito eſt ab Angelo ſalutata, & honorata, cũ nũquã legatur ꝙ antea aliã creaturã angeli ſalutauerint, & honorauerint, quia ipſa oĩbus creaturis dignior eſt inuenta, cuius dignitates, & priuilegia clarius apparebunt in proſequendo hãc ſalutationem Angelicã. ¶ Circa ſcd̃m eſt notandum ꝙ triplex eſt ve, ſine quo fuit beata Virgo. Primũ n. eſt, ve corruptionis & pudoris. Secundum eſt, ve cõcupiſcentiæ & libidinis. Tertium eſt, ve pęnalitatis partus. Et ab omnibus his ve, beatiſſima virgo fuit liberata. Primo fuit liberata à ve corruptionis & pudoris, quæ per ſexuũ accidit cõmixtionem, quia inuiolatã ſemp tenuit B virginitatem ante partum, in partu, & poſt partum. Iſaiæ. 7. Ecce virgo concipiet & pariet filiũ. Et Luc. 1. dixit beata virgo ad Angelum, Quomodo fiet iſtud q̃m virũ non cognoſco? Et eſt ſubintelligendum, neq; me cogniturã voui. Et Angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi; ideo qđ naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Et ad Ioſeph. Matt. 1. Quod. n. in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Hęc fuit tabula lapidea ſine ſtylo ſcripta, Exod. 32. Hæc virga Aaron germinãs ſine pluuia, Num. 17. Hęc deniq; fuit porta illa de qua legitur Ezech. 44. Porta hęc clauſa erit, & non aperietur, & vir non intrabit per eam, q̃m dominus deus Iſrael ingreſſus eſt per C eam, eritq; clauſa principi. Secundo fuit liberata à ve libidinis, & concupiſcentiæ, ſeu ab omni peccati fomite, quod oĩum malorum eſt ſeminarium, iuxta illud Prou. 9. Sapientia ædificauit ſibi domum, ſupple. ſingulariter illam purificãs ab omni fomite peccati, vt idonea eſſet habitatio cęleſtis regis: quod nõ eſſet, ſi venti peccatorum, & aquę iniquitatum irruere poſſent in domum illam, & ipſa poſſet peccare. Ad cuius intelligẽtiam clariorem eſt notandũ, ꝙ fomes peccati à ſanctis, vt patet per Auguſtinum in lib. de Baptiſmo paruulorum, quinq; nominibus appellatur. Primo dicit̃ fomes peccati, vt eſt in D nobis quædam corruptela, & pronitas ad peccandum. Secundo, concupiſcentia, quia eſt habilitas ad cõcupiſcendũ quæ non conueniunt. Tertio dr̃ lex membrorũ, prout vires inferiores rebellauerunt ſuperioribus: quibus caro vtitur contra ſpiritum. Quarto dr̃ languor naturę, ꝓ quanto primus homo fuit in naturalibus vulneratus, & illud vulnus trãſiuit in poſteros. Quinto dr̃ tyrannus, quia hoĩem ſpoliauit gratuitis: tyranni nãq; ſemper eſt ſpoliare ſibi ſubiectos. Hęc autẽ omnia, vt ſecundo ſnĩarũ dr̃, quia ex peccato originali tanq̃ ex radice peſſima oriuntur, & peccatum originale, ſm̃ cõem legem, cõe eſt omnibus filiis Adę, ſm̃ illud Apoſt. Per vnũ hominẽ peccatũ introiuit in mundum, in quo oẽs peccauerũt; ideo in omnibus inueniuntur

Aeg. de pc̃tõ orig. cap. 1.

A filiis Adæ cõia eſſe. In omnibus. n. hominibus ſm̃ legem cõem, ſunt omnia iſta, fomes peccati, concupiſcentia, lex mẽbrorũ & carnis, languor naturæ, & tyrãnus. In Chriſto aũt, quia immunis fuit ab omni peccato, ſiue actuali, ſiue originali (iuxta illud Ioã. 14. Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicq̃) nulla fuit poſſibilitas peccati, nullus fomes, nulla concupiſcentia, aut languor, aut membrorũ lex, vel tyrannus. Item in hac virgine benedicta, quia ab omnibus actualibus peccatis fuit libera, & ab originali in quo cõcepta fuerat, fuit in natiuitate ſanctificata, ſm̃ illud Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula nõ eſt in te: rõnabiliter dr̃, ꝙ talia inuenta nõ ſunt, ſed ꝙ ipſa fuit libera B ab omni ve, & ſpãliter à ve concupiſcentiæ, & libidinis. Et hæc eſt cõis ſanctorũ ſnĩa, ꝙ in hac virgine glorioſa, peccati fomes, aut penitus extinctus, aut ligatus fuerit, ita vt nõ poſſet illam inclinare cõtra rectum rõnis iudiciũ in quemcũq; peccati actum, vel leuem motum inordinatum, aut externũ, aut internũ. Vnde vere de ea dr̃ Cant. 6. Pulchra es amica mea, quantum ad exteriora: & ſuauis, & decora ſicut Ieruſalem. i. ſicut viſio pacis, cuius pulchritudo ẽt in confirmatione bonorũ conſiſtit, quantũ ad interiora. ¶ Tertio fuit libera à ve pęnalitatis partus. Eu ę enim poſt primã pręuaricationem dictum fuit. Gen. 3. Multiplicabo ęrumnas tuas, & conceptus. In dolore paries filios. Hæc aũt, vt dr̃ Lu C cæ. 2. Peperit filium ſuũ primogenitum, & vnigenitum, cuius partus multiplicati non ſunt: & pãnis eũ inuoluit, quia dñm in gaudio, & exultatione, abſq; vllis doloribus partus, mundo genuit Saluatorem, & ipſum quem genuit, hilariter adorauit. ¶ Quod autem ipſum ſine dolore genuerit, triplex cauſa aſſignari poteſt, vt prima ſit ipſa proles: ſecunda, virgo ipſa parturiens: tertia, ſumus nos, pro quibus dei filiũ parturiuit. ¶ Prima cauſa dr̃ ipſa proles, quia credendũ nõ eſt ꝙ ille qui cunctos ſanare venerat, ꝙ virgini matri in ſua natiuitate dolorem inferret. Venit enim quærere, & ſaluum facere qđ perierat, iuxta illud Lucę. 19. Ipſe dolores noſtros tulit, & D languores noſtros portauit, Iſaiæ. 53. ¶ Secũda cauſa dr̃ ipſa beata virgo, quia non erat rõnabile, ꝙ quæ ſine peccato concupiſcentiæ genuit, dolorem in partu ſentiret. Matth. 1. Quod. n. in ea natũ eſt, de ſpiritu ſancto eſt. ¶ Tertia cauſa dicimur nos, pro quibus illa peperit Saluatorem: quia ſic fieri oportebat, vt à nobis tolleret omnis triſtitiæ ſuſpitio, & ſemper gauderemus in illo, in cuius natiuitate Magi, & Paſtores gauiſi ſunt, & Angeli annunciauerunt gaudium in vniuerſo mundo, iuxta illud Lucæ. 2. Ecce euangelizabo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis Saluator mundi. Et Phil. 4. Gaudete in dño ſemper, iterũ dico gaudete. ¶ Circa tertium in quo dr̃, ꝙ ideo ab Angelis fuit ſalutata & honorata, quia

Aeg. quodl. 6. q. 20.

omnium virtutũ triclinium inuenta eſt, triplex virtus in hac virgine benedicta ad præſens cõmendari põt. Primo, virtus fidei. Secundo, virtus virginitatis. Tertio, virtus humilitatis. Circa primã virtutem dici põt ꝙ fides virginis glorioſæ in tribus exceſſit fidem omnium viatorũ. Primo, quia fuit generalior. Secnndo, fuit clarior. Tertio, fuit conſtantior. ¶ Primo fuit fides eius generalior fide omniũ viatorum, quia oẽm veritatem cõprehendit. Vnde Hieronymus in ſermone de Aſſumptione, de illa dicit: Ipſa eſt ſola quę nos poſt deum cõfert omni veritati. Et Eccleſia de ea canit, Gaude Maria virgo, cunctas hæreſes ſola interniiſti in vniuerſo mũdo: quod dici non põt de alio viatore. Quid. n. de veritate, & de deo non credebat, & cognoſcebat, quæ in ſe dei ſapiẽtiam latentem cõtinebat, & primam omnium veritatẽ? Secũdo ideo eius fides dr̃ clarior, quia clarius omnibus credenda cognouit per interoã patris, & filii, & ſpũs ſancti inſtructionem. Omnia. n. credẽda, & pręſertim myſterium ſuæ incarnationis, & humanę redemptionis, Chriſtus in ſuo ſecretiſſimo pectore, ſic aperuit, vt ei tãdem nota eſſent, & ſibi, ſm claram cognationẽ. Vñ Lucę. 1. Mariæ angelum interroganti, Qũo fiet iſtud qm̃ virũ nõ cognoſco? Rñdit Angelus: Spũſſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obũbrabit tibi, Ideſt, Pater, Filius, & Spũſſanctus, iſta omnia tibi facient clatióra, q̃ cuicũq; creaturę, etiam ipſis angelis ſint nota. Tertio fuit conſtantior in perſeuerando, quia in nullo vitæ ſuæ momento titubauit in fide, iuxta illud. Eccl. 1. Gñatio prætetit, gñatio aduenit, terra vero in ęternum ſtat. Generatio præterit. i. plurimi Apoſtolorũ defecerunt à fide, aut oẽs titubarunt in tp̃e paſſionis. Generatio aduenit. i. conuerſi ſunt ad fidem Cẽturio, Latro, Magdalena & alii. Terra aũt. i. Virgo Maria, quæ terra appellatur, iuxta illud Pſal. 84. Benedixiſti dñe terram tuam: Et illud Iſaiæ. 45. Aperiatur terra & germinet Saluatorem: in ęternũ ſtat, quia fidem immobiliter retinuit vſq; in finem vitæ ſuæ. Adeò vt merito ab Elizabet de hac fide, generaliori, clariori, & firma, fuerit laudata, & cõmendata, ſm illud Luc. 1. Beata quæ credidiſti, vl̃r omnia, clare, abſq; dubio, & firmiter, ſine titubatione, quia perficiẽtur omnia quæ dicta ſunt tibi à dño. Scd'o fuit in ea virtus virginitatis, de qua virginitate ꝑpria laudari meretur. Primo quia perfectiorẽ ſtatum in quo deo ſeruire poſſet, elegit, iuxta illud Apoſt. 1. Cor. 7. Qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Secundo põt cõmendari rõne modi, quia voto vouit, & cõſeruauit dño virginitatem ſuã. (Aeg. quodl. 2. q. 2.) vnde maius meritum hr̃ q̃ ſi ex pręcepto virginitatem ſeruaſſet. Vnde Lucę. 1. dixit ad Angelum: Qũo fiet iſtud qm̃ virum nõ cognoſco. i. neq; cognoſco, neq; me cogniturã diſpoſui? Et Matth. 19. Beati qui ſe caſtrauerunt ꝑp regnũ cęlorum. ¶ Tertio, laudari meret̃ rõne perſeuerantis exhibitionis, quia vſq; ad vltimum ſuę vitæ, & corpore, & mẽte, virgo permanſit: cui nõ fuit par, neq; viſa eſt hẽre ſequentem, quæ ſine exemplo placuit dño nr̃o Ieſu Chriſto. ¶ Tertio principaliter, põt in ea cõmendari virtus humilitatis. Tripliciter. n. poteſt in ea laudari humilitas. Primo, quia fuit humilis in corde. Secũdo, quia fuit humilis in verbis. Tertio, quia fuit humilis in operibus. Primo laudari põt de cordis humilitate, q̃a omnia ſua bona ex corde cognouit ſe non habere ex ꝓpriis meritis, ſed ex miſericordia dei. Vnde dixit Lucæ. 1. Magnificat anima mea dñm, & exultauit ſpũs meus in deo ſalutari meo, quia reſpexit humilitatem ancille ſuæ, ecce enim ex hoc beatã me dicent omnes gñationes, etcę. Vbi gloſa dicit: Totum interioris animi affectum in agendis gr̃arum laudibus offero: totum qđ viuo: totum qđ ſentio: quod diſcerno, in eius maguitudine contẽplanda, & eius præceptis obſeruandis impẽdo, etc. Et Beda: Nihil ſuis meritis tribuit, quæ totam ſuã magnitudinem ad illius donum refert, qui eſſentialiter potens, & magnus exiſtens, fideles ſuos de paruis, atq; infirmis, fortes cõſueuit facere, atq; magnos. Secundo, fuit humilis in verbis: & ita humilis, vt vbicunq; iouenia͂r locuta, (vt ait Benardus) de humilitate totus conſtat ſermo. Locuta angelo eam vt dominã ſalutanti, ait: Ecce ancilla dñi, fiat mihi ſm verbum tuum. Luc. 1. Dum quoq; patrem magnificat, Elizabeth præſente, ait: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Dum filiũ dolens quærit, ſponſum ſuũ ſe valde inferiorẽ ſibi anteponit. Ait. n. Lucæ. 2. Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Dũ iteratò in Cana Galileæ filium affa͂r pro vino, vt confuſionẽ nubentium præueniret rogatura, nõ vt mater filio imperauit, nõ importunas pręces porrexit: ſed voluit humilis ancilla rogare, nõ audens, tñ defectum inſinuat dicens, Ioã. 2. Vinum non hñt. Tertio fuit humilis in operibus. Vnde legitur Luc. 1. Vt diſceſſit angelus ab ea, abiit Maria in montana cum feſtinatione, in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth, q̃q̃ illa eſſet maior. Apud quam cũ manſerit quaſi tribus mẽſibus, vt quę ꝑp officium venerat (vt dicit Ambroſius ſuper Luca) officio inhæreret, non eſt dubitandum in illo tp̃e mundi dominam, vilioribus ſeruitiis, cum ſumma humilitate fuiſſe cognatę ſuę famulatam. Cum igitur corde, verbo, & opere fuerit humilis, congruẽtiſſime cum Auguſtino dicere poſſumus: O verè Mariæ beata humilitas, quæ deum hominibus peperit, vitã mortalibus dedit, cęlos innouauit, mundũ purificauit, paradiſum aperuit, & omnium animas fidelium ab inferis liberauit. O verè glorioſa Mariæ humilitas, quæ porta cęli efficit̃, ſcala dei cõſtituit̃. Facta eſt certe Maria ſcala cęleſtis, ꝑ quã Chriſtus deſcendit ad terras. Deinde cum dicit.

MARIA.

MARIA. Ponit̃ ſcda pars principalis, quam fe-
cit eccleſia: & interponit̃ inter verba angeli, an-
te completionem partis primæ. In qua, poſtꝗ̃
in primo verbo ſalutationis angelicæ eſt cõme-
data virgo Maria per amotionem omnium ma-
lorum ab ipſo angelo: cõmendatur, & honorat̃
ab eccleſia ex nomine ſuo proprio, qđ eſt (Ma-
ria). Quod nomen ſemper cum nomine filii ſui
dñi noſtri Ieſu Chriſti, nobis in ore reſonare
debet, quia ſicut de nomine filii eius dicit Ioel,
Ioel. 2. Qui inuocauerit nomen dñi, ſaluus erit: Ita &
de nomine huius Virginis glorioſæ, pie, & rõ-
nabiliter credi debet. Si. n. in nomine filii dei qc-
quid petimus accipiemus à patre, ſm illud Ioã.
16. Vſq; modo nõ petiſtis quicꝗ̃ in noĩe meo,
petite, & accipietis: qũo & in nomine beatę vir-
ginis petendo, & illam, quę mater eſt dei, pro-
prio nomine inuocando, & honorando, nõ ac-
cipiemus? Hoc autem patere poteſt ex eo qđ in
perſona ipſius dr̃ Eccl. 24. In me omnis ſpes vi-
tæ, & virtutis. Quod de ipſius nominis inuoca-
tione põt intelligi. ¶ Hoc autẽ nomen, poſt no-
men filii ſui cõuenientiſſimè dr̃, ꝙ ſit nomen ſu-
per omne nomen, vt dr̃ Phil. 2. Quod triplici-
ter ꝓbare poſſumus. Primo rõne terribilitatis.
Secundo rõne dulcedinis. Tertio rõne ſibi ex-
hibitæ venerationis, & reuerentiæ. ¶ Primũ dr̃
hoc nomen Maria, poſt nomen filii ſui, nomen
ſuper omne nomen, rõne terribilitatis: qa ſicut
in nomine terribili, & tremendo Ieſu eiiciuntur
Dęmonia, & aduerſa omnia, ſm illud Marci. 16.
In nomine meo dęmonia eiiciẽt, linguis loquẽ-
tur nouis, ſerpentes tollent, & mortiferum ſiqd
biberint, nõ eis nocebit, etcę. Ita & poſt hoc no-
men, in nomine beatæ Marię virginis omnia eii-
ciunt̃ aduerſa, neq; aduerſus eã portæ inferni
ſtare poſſunt, cum ipſa inferni principis caput,
(per eum quem in corpore geſſit) contriuerit,
iuxta illud quod dr̃ Gen. 3. Ipſa conteret caput
tuum. Et ita terribile eſt hoc Mariæ nomen, vt
dęmones illud ſuſtinere non poſſint, ſed ipſum
audiendo, cum tremore, & dolore clamãt illud
Canticorũ. 6. Terribilis vt caſtrorũ acies ordi-
nata. ¶ Scdo dr̃ poſt nomen filii, nomen ſup om-
ne nomen, rõne dulcedinis: quia materno noĩe
nihil eſt dulcius. Vñ canit eccleſia de ipſius dul-
cedine. O clemens, O pia, O dulcis virgo Ma-
Cant. 2. ria. Et in Cãticis dr̃. Vox. n. tua dulcis. Quòd ſi
dulcis eſt vox beatæ virginis, & cum dulcedine
auditur à nobis, qũo non eſt dulce, & affectuo-
Serm. q̃ incipit ſum nomẽ ipſius? Vnde dicit Bernardus: Sicut
Signũ magnũ. nomẽ Ieſus eſt mel in ore, in aure melos, in cor-
de iubilus: ſic & nomen Mariæ. ¶ Tertio etiam
dr̃ ſuper oẽ nomen, poſt nomen filii, rõne ſibi
exhibitæ reuerentię, & venerationis: qa ſicut in
noĩe Ieſu omne genu flectit̃, cęleſtiũ, terreſtriũ,
& infernorũ, vt dr̃ Phil. 2. & omnes ipſum ado-
ratione latria colunt, & adorant: ſic in nomine
Mariæ omne genu flectit̃, & omnes illam ado-
rant, & ſi non adoratione latria, qua ſolus ado-
A ratur Deus, adoratione tamen hyperdulia, cũ
tamen ſancti alii ſola dulia venerẽtur adoratio-
Cant. 1. ne ¶ Poſſumus etiam addere, ꝙ ſicut de nomi-
ne ſponſi legitur, Oleum effuſum nomen tuum:
ſic & nomen beatæ Virginis oleũ effuſum dici
põt. Nomẽ. n. ſponſi dr̃ oleum effuſum ꝑꝑ tria,
primo qa ad ſſitudinẽ olei lucet. Scdo, quia pa-
ſcit. Tertio, quia vngit. Primo lucet prędicatũ,
iuxta illud Ioan. 1. Erat lux vera quæ illuminat
oẽm hominẽ venientẽ in hunc mundũ. Et Ioã.
8. Ego ſum lux mundi. Scdò paſcit in verbo, et
in ſacro ſuſceptum, ſm illud Matt. 4. Nõ in ſolo
pane viuit homo, ſed in omni verbo qđ ꝓcedit
de ore dei. Et Ioã. 6. Ego ſum panis viuus, q de
cęlo deſcẽdi, ſi quis mãducauerit ex hoc pane,
B viuet in ęternũ. Tertio vngit inuocatũ, & lenit,
Actorũ. 4. Non eſt aliud nomen ſub cęlo datũ
hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri. Et
Ioel. 2. Quicũq; inuocauerit nomẽ dñi, hic ſal-
uus erit. ¶ Sic & nomẽ virginis Mariæ oleũ effu-
ſum dr̃: quia ſm largiſſimã effuſionem ꝑ ſuũ no-
men nobis cõicant̃ beneficia dei: qđ melius ap-
parebit ſi ipſius nominis interpetrationes conſi-
Mariæ nomi- deremus. Interpetrat̃. n. primò ſtella maris illu-
nis interꝑtatio. minans & illuminata. Scdo interpetratur domi-
na. Tertio, amarũ mare. In quibus omnibus in-
terpetrationibus apparet, qũo nomẽ huius be-
nedictæ Virginis tanꝗ̃ oleum in nos effundat̃,
vt congruentiſſime oleum effuſum ſit dictum.
Circa primam interpetrationem eſt notãdum,
C ꝙ cum ſtella ſit à ſole illuminata, & per lumen
ſuſceptum à ſole, ſit illuminans alia, licet vna ſit
ſtella: ita & ſi virgo Maria interpetretur ſtella
maris illuminatrix, & illuminata, vnam tamen
diximus interpetrationem: quia ipſa eſt ſtella il-
luminata à Chriſto filio ſuo, qui eſt ſol iuſtitię,
vt canit de illo Eccleſia: & illuminat peccato-
res, quia non ſolum oſtendit eis Ieſum, ſecun-
dum quòd ab ea petit eccleſia, quando dicit,
Et Ieſum benedictum fructum ventris tui no-
bis poſt hoc exilium oſtende: ſed & mundo lu-
cem attulit, quando edidit Saluatorẽ. ¶ Cõmẽ-
datur autẽ in hac virgine, cum dr̃ ſtella maris, tri-
plex dignitas. Primo luminoſitatis abundan-
tia, quando dicit̃, illuminata. Secundo, abun-
D dantia charitatis, in eo quòd dicitur illumina-
trix. Tertio, excellentiſſima eius perfectio & glo-
ria ſuper oẽs ſanctos, in eo ꝙ non quæcũq; ſtel-
la dicitur, ſed ſingulariter ſtella maris interpe-
tratur. ¶ Primo cõmendatur in illa abundantia
luminoſitatis in eo quòd dicitur illuminata, qa
ſingulari gratia illuminata fuit maiori lumine ꝗ̃
quæcunq; alia creatura. Ad cuius euidentiã no-
tandum, ꝙ deus dicitur lux, & ſancti lux appel-
lantur, aliter tñ & aliter: quia deus dicitur lux tã-
tum illuminans, & nullo modo illuminata, ſm
illud primę Ioã. 1. Deus lux eſt, & tenebrę in eo
nõ ſunt vllę. Item, Erat lux vera, quæ illuminat
oẽm hominẽ venientem in hũc mundũ: ſancti
vero & angeli licet dicant̃ lux illuminans, dñr

etiã lux illuminata, quia à deo ſuſcipiunt lumen ſuum. Vnde de Angelis legiť Pſal. 103. Qui facit angelos ſuos ſpũs, & miniſtros ſuos flãmam ignis. De hominibus autẽ dř (et præſertim de his in quibus ſplenduit lumen fidei cuiuſmodi fuerunt Apoſtoli) Matt. 5. Vos eſti lux mundi. Et ad Eph. 5. Eratis aliqñ tenebrę, nunc autem lux in dño. Et. 1. Theſ. 5. Oẽs vos filii lucis eſtis & filii dei. Licet autẽ oẽs angeli dei, & homines ſancti dicanť lux, & illuminati à deo, tñ vnus angelus magis alio eſt illuminatus, & ſupiores ſunt illuminati magis quàm inferiores. Simili modo & ſancti: vnus. n. alio eſt clarior, & maius lumen accepit q̃ alius, iuxta illud Apoſtoli 1. Cor. 15. Differt ſtella à ſtella in claritate. Cum ergo dř in eo ꝙ Maria interpetrať illuminata, intelligiť abundantia luminoſitatis in ea, hoc eſt, qa ipſa eſt lux immediata ipſi ſummæ & æternæ luci: & rõnabiliť debet credi ꝙ lux ſit dignior, purior, pulchrior, & abũdantior, q̃ de quacũq; alia creatura dici poſſit. Ipſa. n. eſt lux illa lucida, & leuis, de qua dicit Iſaias. 19. Ecce dñs aſcendet ſuper nubem leuem, & ingredietur Aegyptũ. i. ingredietur in hunc mundum per carnis aſſumptionem ex hac beatiſſima virgine. De ea etiam intelligiť illud Apoc. 12. Mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim: & in vtero habens. Ex quibus eſt manifeſtum quanta lucis abundantia illuminata fuerit, inferius à Sole & Luna, ſuperius à ſtellis & angelis, & interius ab eo quem habebat in vtero, qui (ſm illud Ioan. 1.) erat lux vera, quæ illuminat oẽm hominẽ venientẽ in hunc mundum. Et iuxta illud Apoſt. 1. Tim. 6. lucem inhabitat inacceſſibilem. ¶ Secundo cõmendať in ea abundantia charitatis, in eo ꝙ dř illuminatrix, quia credi debet, ꝙ ſicut eſt illuminata ſup oẽs creaturas, & mater eſt pietatis & miſericordię, ita ſuper oẽs creaturas nobis miſericorditer lumen influit. Vnde rectè de ea poteſt interpetrari illud Eccl. 24. Ego feci in cęlis vt oriretur lumẽ indeficiens: quia ipſa ſua humilitate Chriſtum veram lucẽ à cęlis in terram perduxit. Et quaſi aurora valde rutilans (vt eccleſia canit) de ſe ipſa ſolem illum produxit, & mundo parturiuit, qui illuminat omnia. Et ſicut ex abundantia charitatis & gratię dñi noſtri Ieſu Chriſti, & de plenitudine eius nos oẽs accepimus gratiã pro gratia & abundantiorem lucem q̃ meruerimus: ita dicere poſſumus ꝙ in eo ꝙ Maria dicta eſt illuminatrix, tanta denotatur eius abundantia charitatis qua nos illuminat, vt de plenitudine & abundantia ſuæ lucis & grę oẽs accipiamus.

Ser. de B. virg. ſupra illud Apocal. 12. Signũ magnũ.

Vñ Ber. dicit, Oĩbus oĩa facta eſt, ſapiẽtibus & inſipiẽtibus copioſiſſima charitate debitricem ſe fecit, oĩbus miſericordię ſinum aperuit, vt de plenitudine illius accipiant vniuerſi. Captiuus redẽptionẽ, ęger curationẽ, triſtis cõſolationẽ, peccator veniam, iuſtus grãm, angelus lętitiam etc. ¶ Tertio, in ea ꝙ ſingulaŕ dř ſtella maris, denotať

A excellentiſſima eius perfectio & gloria ſup oẽs ſanctos: quia ipſa poſt ſolem iuſtitiæ Chriſtum, prima eſt ſtella, & omnibus clarior, quæ in hoc mari magno & ſpacioſo, in quo ſunt reptilia quorum non eſt numerus, neceſſario eſt ſuper oẽs alias eleuata: micans eſt meritis, & illuſtrans exemplis: meritis ſuper oẽs, & orõnũ ſuffragiis,

Bern. hom. 2. ſupra Miſſus ẽ.

adiuuat laborantes: & exemplis vitæ perfectiſſimæ dirigit deuiantes. Vnde Eccleſia canit; Cuius vita glorioſam lucẽ dedit ſeculo. Hanc ſuã ipſius excellentiſſimã perfectionẽ aperuit ipſa virgo benedicta in ſuo Cantico, cum dixit Magnificat anima mea dñm, etcę. Quia fecit mihi magna qui potens eſt.

Luc. 1.

Magna autem mihi fecit,
B quam matrem nõ tm̃ ſuam, ſed totius ſeculi exhibuit, & talem fecit, vt tanq̃ ad magnã dei & hominum mediatricem recurrerent vniuerſi. De iſta maris ſtella, illuminata à deo & illuminatrice noſtra ſic dicit Bern.

Serm. 2. ſupra Miſſus eſt.

Ipſam ſequens, non deuias: ipſam rogans, nõ deſperas: ipſa tenente, nõ corruis: ipſa te protegente non metuis: ipſa duce, non fatigaris: ipſa propitia, peruenis: & ſic in te experieris q̃ meritò dictum ſit, & nomẽ virginis Maria. i. maris ſtella. ¶ Secundo (vnde magis apparet ꝙ nomen eius ſit oleũ effuſum) Maria interpetreť domina. Primo, quia cum ſit mater eius qui omniũ dñs eſt, iuxta illud Pſal. 23. Dñi eſt terra & plenitudo eius, etcę. Et illud Heſter. 13. Dñe domine rex omnipotẽs in ditione
C tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui tuæ poſſit reſiſtere volũtati, ſi decreueris ſaluare Iſrael. Tu feciſti cęlũ & terram, & quicquid cęli ambitu cõtinetur, dñs vniuerſorum es, etcę. Ipſa etiã omnium domina credi debet. Vnde eccleſia de ea dicit, Regina cęli, porta paradiſi, dña mundi pura. Secundo, dř domina, quia ſicut deus in eo ꝙ bonis noſtris non eget, dř dñs noſter, iuxta illud Pſal. 30. Dixi dño, deus meus eſt tu, quia bonorũ meorũ nõ eges: ita illa nõ eget noſtris bonis, cum bonis omnibus ſit plena, vt dicetur inferius. Tertio, ideo dř domina, quia nõ ſolum mater eſt dñi omnium, & bonorũ noſtrorũ nõ eget, ſed quia tanq̃ domina, & totius mundi regina, bona plurima nobis impetrat, & largi
D tur: & ſicut in Pſal. dicit Propheta. Pſal. 22. Dominus regit me, & nihil mihi deerit: ita & de hac virgine benedicta confidere poſſumus, quia ſi ſub ipſius dominio, & protectione manebimus, nihil nobis deeſſe poterit: quia non ſolum in eccleſia viatorum, ſed & in illa triumphantiũ, gratia filii, & meritorum ſuorũ abundantia, maximam retinet poteſtatem, ſm illud Eccl. 24. Et in Ieruſalem poteſtas mea. i. in Eccleſia, quæ eſt viſio pacis. ¶ Tertio, interpetrať virgo Maria, amarũ mare, ex qua interpetratione patet, ꝙ nomen eius ſit oleum effuſum. Ad cuius intelligẽtiam eſt notãdum, ꝙ triplex eſt amaritudo. Prima eſt amaritudo peccati. Secunda auſteritatis & terroris. Tertia eſt amaritudo pęnalitatis, & luctus. Prima amaritudo eſt peccati, quę cũ ſit

radix

radix omnium amaritudinum, amaritudo amariſſima dr̃ De hac amaritudine dr̃ Ier. ii. Scito, et vide, qm̃ amarum eſt reliquiſſe dñm, poſt peccata ſcilicet ambulando. Et Eccl. 3. Melior eſt mors, q̃ vita amara. i. viuere in peccatis. Et iſta amaritudo nõ debet intelligi in beata Virgine, cum dr̃ ꝙ interpetratur mare amarũ: quia maris. i. peccati amaritudo in ipſa non fuit, vt ſupra diximus. Vnde Auguſt. in lib. de natura & grã, ait, Cum de peccatis agiẽ, de ſancta virgine Maria nullam prorſus volo habere q̃onem. Secunda amaritudo eſt auſteritatis & terroris, de qua amaritudine dicit Apoſt. Col. 3. Viri diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas. Hæc amaritudo non eſt in virgine benedicta, vt ipſa reſpicit viatores, licet in ea ſit, vt reſpicit dęmones. Vñ de ea poſſumus intelligere illud Canticorum. 6. Pulchra vt Luna, ſcilicet, viatoribus, rõne dulcedinis: electa vt Sol, ſcilicet, comprehenſoribus, rõne etiam dulcedinis: terribilis vt caſtrorũ acies ordinata, ſcilicet, dęmonibus, ratione horroris, & terribilis aſpectus. Vnde Bernardus declarans ꝙ in ea talis amaritudo nõ inueniaẽ reſpectu viatorũ, ſic dicit: Nihil in ea auſterum, nihil terribile, tota ſuauis eſt, omnibus offerens lac & lanam. Tertia dr̃ amaritudo pęnalitatis & luctus: de qua Prou. 14. Cor quod cognouit amaritudinẽ animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcebitur alienus. Hanc amaritudinẽ habuit glorioſiſſima Virgo, & pp iſtam, interpetrata eſt amarum mare. Triplex aũt pęnalitatis & luctus amaritudo in ea fuit, pp quam effuſum eſt nomen Mariæ in nobis. Fuit. n. amara afflictione propria: amarior compaſſione aliena: amariſſima pp mortem filii ſui dñi noſtri Ieſu Christi. Primo fuit amara afflictione propria, quia & ſi caruerit omni peccato actuali, & añq̃ naſceretur fuit ab originali ſanctificata, non tñ caruit pęnalitatibus corporalibus, & mentis, q̃bus natura humana pp originale peccatũ ſubdita fuit: vt ſame, ſiti, frigore, fatigatione, & morte. Poſſumus ẽt addere ꝙ his pęnalitatibus nõ cõtenta, adhuc corpus ſuũ ſanctiſſimum, & ſi in nullo ſpiritui repugnaret, tñ orõnibus, ieiuniis, laboribus, vigiliis, & multiplicibus diſciplinis caſtigauit, & voluntaria paupertate, luctu, & abſtinentiis, attenuauit. Vñ de ea poſſumus exponere illud Cant. 3. Quæ eſt iſta quæ aſcendit ſup deſertũ ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarii? Vbi primo cõmendatur virgo Maria, ab aſcẽſu à rerum mundanarum contẽplatione & affectu, ad contemplationem rerũ cęleſtium, cum dr̃: Quæ eſt iſta quæ aſcendit? Secundo cõmendatur à loco aſcenſus cum ſubdiẽ, Per deſertũ. Cum. n. laudabile ſit qualitercũq; aſcẽdere, laudabilius eſt aſcendere per deſertum, vbi ſunt ſpinę, & alia impeditiua. Vnde ſummæ laudis eſt bene conuerſari, vt fecit hæc beatiſſima virgo, in medio nationis prauæ, plurimas ſpinarum. i.

Serm. Signum magnum apparuit.

A corporalium, & mentis, pęnalitatum punctura ſcalcans. Tertio cõmendatur q̃tum ad agilitatẽ aſcendendi, cum additur: ſicut virgula fumi. Dr̃ enim virgo Maria virgula fumi, quia licet fuerit nigra, & obſcura amaritudine propriæ afflictionis, erat tñ agilis, & erecta ad diuina. Quarto notatur ꝙ amara fuerit ex pęnalitatibus voluntariè ſuſceptis, ad carnis mortificationem, cum dicit: Ex Aromatibus mirrhæ. Vbi cum mirrha amara ſit, & ſignificet carnis mortificationẽ, denotatur ꝙ fumus, cui aſſimilatur virgo Maria, ſurgit ex aromatibus mirrhæ, quia deo placere quæſiuit cum carnis mortificatiõe. Gal. 5. Qui Christi ſunt: carnem ſuã crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis. Quinto & vltimo, lauda B tur à plenitudine virtutum; quæ ſignificanẽ in eo ꝙ ſubdiẽ, Et thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarii. ¶ Secũdo fuit amarior cõpaſſiõe aliena, & hoc triplici cauſa. Primo pp dilationẽ pmiſſi, cauſam cõem humanę gñationis in ſe ſuſcipiens: vnde cum aliis deũ timentibus, & expectantibus redemptionẽ Iſrael, dicebat, Mitte domine quem miſſurus es Exodi. 4. Hinc Bernar. ad virginem, ſuper Miſſus eſt, ait: Hoc eſt qđ quærebas, quod gemebas, quod diebus & noctibus orando ſuſpirabas. Secundo amarior fuit poſt filii ſui aſcenſionem, pp excęcationẽ populi ſui: vnde cunctorum qui excęcati erant, ſalutis auida, poterat dicere illud Apoſtoli, Rom. 9. Triſtitia mihi eſt magna, & dolor cõtinuus cor C di meo. Optabam. n. ego ipſe anathema eſſe à Chriſto p fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſm carnẽ, qui ſunt Iſraelitæ. Quod tam verius & rõnabilius, poteſt intelligi de benedicta virgine, q̃ de Apoſtolo Paulo intelligatur, quanto magis ipſa charitate ardebat, & compaſſionis tenebatur amaritudine. Tertio fuit amarior ex tribulatione, & perſecutiõe Apoſtolorũ, & aliorum ſanctorũ: & ex hac compaſſionis amaritudine, illis auxilium imperrabat à filio, & largiebatur eis. Et ſicut Apoſt. 1. Cor. 9. dicit: Omnibus omnia factus vt oẽs facerem ſaluos: ſic virgo ſanctiſſima ex amaritudine compaſſiõis omnibus miſericordiam implorabat, omnibus offerre non ceſſabat auxilium ſuam. Quartò & vltimo fuit amariſſima pp mortẽ filii ſui. dñi noſtri D Ieſu Chriſti, ſm ꝙ in Euangelio legitur, Ioã. 19. Stabat aũt iuxta crucẽ Ieſu mater eius: i. doloribus plena, & omni amaritudine. Et iſta eſt ſententia eccleſię catholicę dicentis: Stabat Mater doloroſa iuxta crucem lacrymoſa, dum penderet filius. Vbi adimpleta fuit prophetia Simeonis ſibi dicentis, Luc. 2. Tuam ipſius animam, pertranſibit gladius, ſcilicet, doloris, & afflictionis. Et ſic patet ꝙ hoc nomen Maria rationabiliter dr̃ oleum effuſum, pp largam effuſionẽ beneficiorum dei, quæ in nomine Mariæ donanẽ nobis, vt declarauimus in triplici ipſius nominis interpetratione. Dubitaret forte aliquis, ad maiorem declarationem ſalutationis angelicæ, quare

Hom. 4.

illud nomen, qđ Angelus in ſua ſalutatione tacuit, dicendo, Aue gratia plena, Eccleſia interpoſuit dicens: Aue Maria, gratia plena, &c. Dicendũ ꝙ ſicut Angelus non errauit (nõ.n. errare põt qui in gratia per lumen gloriæ ſunt confirmati) tacendo ꝓpriũ virginis nomen: ita neq́ peccat eccleſia, quæ (vt dr̃. 1. Tim. 3.) colũna eſt, & firmamentũ veritatis, proprio nomine Virginem benedictam ſalutando. Sed & angelus rõnabiliter nomen ipſius tacuit, & eccleſia rõnabiliter ipſum expreſſit. Ratio aũt, quare Angelus tacuit nomẽ virginis proprium, de facili põt patere. Nam conſueuit deus qñ nouum aliqđ myſterium vult implere, & alicuius perſonæ ſtatũ mutare, & illam in ſtatu eminentiori cõſtituere, ipſius nomẽ mutare, vt ex mutatione nominis, mutatio ſtatus ĩtelligeret̃. Sic.n. fecit cum Abraham voluit conſtituere patrem multarum gentium, illi nomẽ mutauit, vt legitur Gen. 17. Nõ vltra vocabitur nomẽ tuum Abram, ſed Abraham appellaberis, quia patrem multarũ gentiũ conſtitui te. Sic fecit cum Petro, qñ eum voluit principem Apoſtolorũ, & totius eccleſiæ catholicæ facere caput, iuxta illud Ioan. 1. Tu es Simon filius Iohãna, & vocaberis Cephas, quod interpetratur Petrus. Ita & religioſi ad religionis ſtatum accedentes, ſibi nomina mutant, vt ex nouo nomine admoneantur in nouo illo & eminentiſſimo ſtatu, nouam & cęlibem ducere vitam. Angelus ergo proprium nomẽ ideo tacuit, & eam nouo nomine ſalutauit, videlicet, gratia plena, vt per mutationẽ nominis, mutationẽ ſtatus illi ſignificaret, & eminentiã. Qđ.n. dr̃ (Gratia plena) nomen eſt dignitatis, & ꝓprii nominis Marię circũlocutio, ab Angelo expreſſum, & à deo ꝑꝑ nouitatem ſtatus, virgini ſemꝑ benedictę impoſitũ: iuxta illud Iſaiæ. 62. Vocabitur tibi nomen nouũ, qđ os domini nominanit. Ratio vero ꝑꝑ quam eccleſia ad nouum nomen, addidit (Maria) & ipſum propriũ nomen expreſſit, etiam de facili patet, ſi conſiderent̃ diligenter quæ ſupra diximus. Diximus.n. inter cętera multa, duo quæ ad propoſitum faciunt. Primo diximus ꝙ Maria vt domina, & ſtella maris nobis eſt data, vt gratiæ ipſius plenitudo, ſuppleat in nobis culpæ defectũ, & à miſeria huius mundi nos ducat ad vitam. Secũdo diximus ꝙ Gratia plena, vt in ſequentibus clarius dicet̃, nomen eſt dignitatis: ꝑꝑ quod denotatur excellentia, & abundantia gratiæ in hac virgine. Eccleſia ergo ideo ad nouum nomen, addidit nomen proprium, vt non ſolum per nomen nouum, ſcilicet (Gratia plena) ſanctiſſimæ illius virginis dignitatem recolamus, ſed etiam vt per proprium ſuum ipſius nomen eam inclinemus ad ſubueniendum nobis in neceſſitatibus noſtris. Deinde cum dicit.

Gratia plena. Reuertitur ad primam partem ſalulutationis angelicæ, in qua, poſtq̃ Angelus virginem ſalutauit illam cõmendando per amotio-

A tionem omnium imperfectionum, narrat ipſius priuilegia & gr̃as, per quas facta eſt digna vt ab Angelis ſalutaretur, & honoraretur. Ad cuius euidentiam eſt notandum, ꝙ ex particulari dei priuilegio, per carnis noſtræ aſſumptionẽ, tota natura humana, & oẽs homines ſunt quodammodo mirabiliter ſublimati, ita vt poſt filii dei incarnationem, oẽs Angeli ſe reputent cõſeruos noſtros, quia licet ante incarnationẽ permitterent angeli ſe adorare ab hominibus, vt patet in Dan. cap. 10. Qui cecidit in faciem ſuã, & adorauit angelum loquentem ei: poſt incarnationem tñ, hoc non eſt permiſſum. Nam vt legit̃ in Apocalipſi. 19. et. 22. Ioãnes hoc volens fa-

Aeg. de pctõ orig. cap. vlt.

B cere, eſt prohibitus ab Angelo dicẽte ſibi: Vide ne feceris, conſeruus.n. tuus ſum, & fratrũ tuorum. Hoc priuilegio & gratia ſingulari, virginẽ glorioſam ſalutat & cõmendat Angelus, illam tanq̃ dominã honorando, cum dicit (Gr̃a plena) vbi tria facit. Primo illam cõmendat de plenitudine gratiæ in generali. Secundo, in ſpeciali illam cõmendat ꝙ habeat deum ſecum. Tertio ꝙ inter mulieres ſit ſpecialr̃ à dño bñdicta. Secunda ibi (Dñs tecum) Tertia ibi (Benedicta tu in mulieribus). Dicit ergo, Gratia plena) .i. ideo tibi reuerentiam facio, & te ſaluto, quia ob ſtatus tui mutationem, & ꝑꝑ illam ſublimitatem, ad quam te dñs ordinauit vt ſis mater filii eius,

C nouo hoc vocaris nomine, qđ os dñi nominauit: & non ſolum vocaris, ſed gratia es plena. Ad cuius intelligentiam primo eſt notandũ ꝙ gratia tripliciter põt accipi, aut cõiter, aut proprie, aut ꝓpriiſſime. Primo modo gratia cõiter ſumpta, capitur pro omnibus quę naturaliter creaturæ acceperunt à deo. Omnia.n. quæ naturaliter à deo accepimus, cum per dei dilectionem (qua nos diligit, iuxta illud Sapientię. 11. Diligis omnia quę ſũt, & nihil odiſti eorũ quæ feciſti) acceperimus, & cum ea quę per dilectionem dantur, gratis dentur, quædam gratiæ dici poſſunt. Et ſecundum iſtam intelligentiam non debent intelligi verba Angeli, quia tunc in nullo laudata eſſet, & honorata virgo Maria ſuper aliis creaturis, quæ omnes in naturalibus, valde

Aeg. 2. ſen. diſtin. 26. prin. 2.q.2.

D bonæ ſunt dictæ, ſecundum illud Gen. 1. Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. ſ. quantum ad naturam. Secũdo modo dr̃ gratia propriẽ pro aliqua re naturæ noſtræ dei beneficio ſuperaddita, quæ cum ſit ſuper naturã noſtram, à nobis per naturam acquiri non poteſt, vt ſunt omnia bñficia gratis data. Vt verbi gr̃a, ꝙ aliquis ſciat ſtatim loq lingua extranea, prophetare, ſapienter & ſcientificẽ loqui, miracula facere, etcę. Quæ omnia nobis à deo gratis donantur, iuxta illud Apoſt Rom. 12. Habentes donationes ſm gr̃am quæ data eſt nobis differentes: ſiue prophetiam, ſm rõnem fidei: ſiue q docet in doctrina: ſiue miniſterium in miniſtrãdo, etcę. Et illud. 1. Cor. 12. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientię: alii aũt ſermo ſciẽ-

tiæ

tiæ ſecundum eundem ſpũm, et cæt. Hæc autẽ omnia operatur vnus atq; idem ſpũs, diuidens ſingulis prout vult. Neq; ſm hãc ſententiã verba Angeli debent exponi, quia cum iſta grã naturę ſuperaddita, ſit cõis & bonis & malis, vt de prophetia, & de poteſtate eiiciendi dæmonia in euangelio ſecundũ Matthęum Chriſtus declarat, dicens, Multi dicent mihi in illa die, domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc cõfitebor illis, quia nunq̃ noui vos. Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Neq; ſuper impios cõmendaret̃ ab angelo beata virgo, neq; cõuinceret̃ ꝙ ab illo rationabiliter fuiſſet ſalutata, & honorata. Tertio, gratia dr̃ ꝓpriiſſimè, quæ non ſolum ſuperat noſtræ naturę vires, & gratis à deo nobis donatur: ſed & dei nos amicos conſtituit, & dr̃ gratia gratum faciens.

Et de iſta gratia dr̃ in euangelio Ioã. 6, Lex per Moyſem data eſt, grã & veritas, per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et Rom. 7. Quis me liberabit de corpore mortis huius? grã dei per Ieſum Chriſtum, etc. Et de iſta gratia intelligitur ab angelo virgo Maria laudata, & honorata. Fuit. n. magna gratia ꝙ ſine noſtris meritis, quæ nulla habere poteramus antequã eſſemus, nobis dederit dona naturalia. Maior fuit ꝙ nobis dederit dona naturæ noſtræ ſuperaddita, quæ per naturam nõ poſſumus adipiſci. Sed illa eſt maxima gratia, quæ dei amicos, & deo gratos nos facit: & de hac maxima gratia loquẽs angelus ad beatam virginem, dicit (Gratia plena) non naturalibus tantum potentiis, & virtutibus, nõ ſolum donis naturæ ſuperadditis, & gratis à deo tibi conceſſis quæ per naturam habere non poteras, diues es facta, ſed & gratia gratum faciente, per quam dei amica conſtituta es, plena inueniris, ita vt de te illa vox ſponſi in Canticis cant. 4. intelligi poſſit, cum dr̃, Quàm pulchra es amica mea, q̃ pulchra es. Vbi tria notantur quæ in virgine glorioſa cõmendauit angelus, cum dixit (gratia plena) & quæ ipſa per gratiam fuerat conſecuta. Prima per gratiam cõſecuta fuit pulchritudinem internam, quę intelligitur qñ dicit ſponſus, Pulchra es. ſ. quantum ad interiora.

Actorum. 15. Fide. i. fidei gratia, & charitatis feruore, purificans corda. Secundo per eandẽ gratiam, illam cõmendat angelus ꝙ acceperit amicitiam dei, quod declarat ſpõſus cum ſubdit: Amica mea. Sapient. 7. Amicos dei, & prophetas cõſtituit. Ioan. 15. Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos. Tertio cõmendatur de pulchritudine exteriori, quę in ſanctitate conſiſtit cõuerſationis, quam cõuerſationis ſanctitatem donat nobis deus per ſuam gratiam. 2. Cor. 1. In grã dei conuerſati ſumus in hoc mundo. Et hãc ipſius exteriorem pulchritudinem denotauit ſpõſus, cum ſubdidit, q̃ pulchra es amica mea. ſ. in ſanctitate vitæ, & in puritate, & fęcunditate exter-

A næ conuerſationis. Notandum ſecundo ꝙ gratia cum nobis det eſſe & viuere ſpũaliter, iuxta illud Apoſtoli. 1. Cor. 15. Gratia dei ſum id qđ ſum: & eſſe reſpiciat eſſentiam, ſm ſententiã Auguſtini, ſicut poſſe reſpicit potentiam: rõnabiliter ponitur tanq̃ in ſubiecto principali in eſſentia animæ, deinde per redundantiam recipit̃ in potentiis & in toto corpore; & Deus, ſicut prius in creatione creauit naturam, & eſſentias rerum, deinde potentias, virtutes, & accidentia earum: ſic in recreatione quę fit per beneficiũ grę gratum facientis, prius perficit eſſentiã animæ ꝑ gratiam, deinde perficit potentias eius. Rationabiliter ergo diximus ꝙ in verbis angeli quando ait (Gratia plena) primo intelligitur interior

B pulchritudo quam accepit virgo benedicta per recreationẽ animæ: deinde intelligitur amica facta. & pulchra etiã in exterioribus: quia ad eſſe ſpũale, ſequitur amicitia dei, & ex ſpũalis gratię redundantia, non ſolum ſequitur ꝙ perficiant̃ potentiæ, ſed ẽt ꝙ perfectas exerceant operationes ſuas: vñ apparet etiã exterior pulchritudo. Notandum tertio: ꝙ angelus non ſimpl'r dixit in Maria gratiam inueniri, ſed (Gratia plena) quia in ea omnis gratiæ plenitudo inueniebat̃. Vnde non ſolum fuit plena grã quantũ ad animam, quia omne peccatum vitauit ex toto corde, iuxta illud, Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te; & virtutes oẽs habuit: Non ſolum fuit gratia plena quantum ad

C corpus, ꝑp redundantiam animæ, quia ex fidei redundãtia, quã in corde habuit, ſm illud Matt. 1. Inuenta eſt in vtero hñs de ſpũſancto: Neq; ſolũ dicta eſt gratia plena per refuſionem gratiæ in oẽs homines, iuxta illud Cant. 4. Mille clyppei pẽdent ex ea: omnis armatura fortium: quia eius glorioſę virginis auxiliis & gratiis, muniunt̃ tãq̃ ſub tutiſſimis clyppeis oẽs homines: & in ipſa eſt omnis armatura fortium, & ab ipſa ſuſcipiunt oẽs. Et ſm hanc eandem ſententiam dicitur de ea Eccl. 24. In me omnis ſpes vitæ, & virtutis. Sed triplex in ea inuenitur excellentiſſima grę plenitudo, vt omnis talis plenitudo ſit in anima, omnis talis redundet in corpus, & refundatur in oẽs homines, ſi obicem nõ ponũt

D contrariæ diſpoſitionis, ꝑ Primo igitur dr̃ gratia plena, non particulariter, ꝑſed vniuerſaliter: quia cęteris ſanctis, & ẽt ipſis angelis nõ omnes gratię datæ ſunt, iuxta illud Apoſtoli. 1. Cor. 12. dicentis, ꝙ vnus atq; idem ſpũs diuidit ſingula ſingulis prout vult: & nõ dicit ꝙ diuidat omnia omnibus. Maria autem dr̃ gratia plena, quia ei ſunt datæ omnes gratię, ſm illud Eccl. 24. In me omnis gratia viæ & veritatis. Et hæc eſt ſententia Hieronymi, in ſermone cui eſt principiũ, Cogitis. Dicit. n. Bene Maria dr̃ gratia plena, quia cęteris qdem per partes datur, Mariæ vero ſe ſimul infudit gratiæ plenitudo. Et infra, Nihil virtutis, nihil ſpecioſitatis, nihil caſtitatis, nihil candoris & gloriæ, quod ex ea non re-

plendeat. ¶ Secundo dr̃ gratia plena, quia ei da A
ta eſt gratia ſm totius ſubiecti capacitatem, non
autem ad menſuram, vt datur cęteris ab ea. De
aliis. n. dr̃ Rom. 12. Vnicuiq; diuiſit deus menſu
ram fidei. De hac aũt benedicta virgine legitur
Prouer. vlt. Multæ filiæ cõgregauerunt ſibi di-
uitias, tu ſola ſupergreſſa es vniuerſas. Nam cę-
teræ habuerunt gratiarum gradũ, iſta autẽ ha-
buit fontem gratiarum. Vnde Auguſt. in quo-
dam ſermone dicit: Quid dignius aut ſanctius
hac virgine in humani gñris ſemine potuit exo
riri, cuius nullus patriarcharũ, nullus antiquo-
rum ſequẽtiũ patrum, nullus omnino hominũ
poterit comparari? Nec mirũ ſi hæc admirabilis
virgo cunctorũ celſitudinẽ tranſcendit morta-
lium, cum ipſa ẽt excellat merita angelorum. Et
Hieronymus. Et in patribus, & Prophetis, grã B
fuiſſe creditur, tñ non eatenus plena. In Maria
vero totius gratiæ quæ in Chriſto eſt, plenitu-
do venit, q̃q̃ aliter & aliter, vt dicemus. ¶ Tertio
habuit plenitudinem gratiæ, ſm perſeueran-
tiam, & confirmationẽ. Vnde alii non hñt hanc
gratiam ſm cõfirmationẽ, vt de multis ſancto-
rum patere põt, qui poſt receptionem grẽ pec
cauerunt: ad quos dr̃ in Apoc. 2. Memor eſto
itaq; vnde excideris, & age pęnitentiam, & pri-
ma opera fac. Maria aũt habuit gratię cõfirma-
tionẽ, quia nunq̃ peccauit, aut a grã cadere po-
tuit. Vnde de ea poteſt intelligi illud Prouer. 9.
Sapientia ędificauit ſibi domũ, etcę. Vbi cum ta
lis domus, quæ eſt virgo Maria, domus diuini
verbi, & ſapiẽtiæ dei, dicatur ſuffulta ſeptem co C
lumnis, in quibus intelligitur plenitudo dono-
rum ſpũs ſancti, & omnium virtutum, patet qa
non ſolum gratiæ plenitudinem acceperit, ſed
& eius confirmationẽ vt nunq̃ caderet. Hanc
autem plenitudinẽ gratiæ, vniuerſalitatem non
menſuratam, & confirmatam, intellexit ſpũs ſan
ctus cum in eius perſona dixit, Eccl. 24. In ple-
nitudine ſanctorum detentio mea. Dubitaret
forte aliquis qño ab Angelo ſalutetur & hono
retur virgo Maria hoc priuilegio, ꝙ ipſa pecu
liariter, & præ omnibus ſit gratia plena, cũ hoc
ipſum priuilegium de pleriſq; ſanctis legatur in
ſacra ſcriptura. Legitur. n. de Chriſto, Ioã. i. De
plenitudine eius nos oẽs accepimus. Præterea,
Exodi. 31. Dicit dñs ad Moyſem, de Beſeel filio D
Huri, Impleui eum ſpiritu dei. Item, de timente
deum dr̃ Eccl. 15. Impleuit eum dñs ſpiritu Sa-
pientiæ. Præterea, ille Angelus qui dixit Marię
Grã plena, dixerat de Ioãne ad Zachariã patrẽ
ſuum, Luc. 1. Spũ ſancto replebitur adhuc ex
vtero matris ſuæ. Et de Apoſtolis omnibus dr̃
Actorũ. 2. Repleti ſunt oẽs ſpiritu ſancto. Et de
Stephano legitur Act. 6. Stephanus aũt plenus
gratia & fortitudine. Et deniq; ſcribitur Act. 9.
ꝙ Ananias dixit ad Saulum: Saule frater, dñs mi
ſit me ad te, vt videas, & impleatis ſpiritu ſãcto.
Rñdeo, dicendum ꝙ aliqui, vt breuiter & facili-
ter ſe expediant de propoſita difficultate, dicũt,

A ꝙ multi ſancti acceperunt a deo plenitudinem
gratię, quemadmodum accepit beata virgo, in-
ter quos illos dicunt hanc plenitudinẽ grẽ ac-
cepiſſe, qui in ſacra ſcriptura ſunt nominati, &
in hoc nõ eſt laudata & cõmendata beata Ma-
ria ſuper illos quantum ad plenitudinẽ gratiæ
in ſe. Quod ſi cõſideretur modus, & tp̃s in quo
ei collata eſt iſta gratię plenitudo, merito ſuper
oẽs ſanctos, & ẽt Angelos, eſt laudata tanquam
de priuilegio ſingulari. Primo quantum ad mo
dum, ſola hæc benedicta virgo habuit grẽ ple
nitudinem, quia ad ſtatum matris dei aſſumẽda
erat. Secundo quantum ad tp̃s, quia gratię re
cepit plenitudinem a primo inſtanti ſuę conce
ptionis. Cęterorũ autem ſanctorũ, & ſi aliqui
ſpũ, & gratia pleni ſunt dicti, quod habuerunt
B cum illa cõe, nullus tñ habuit gratiam, & diuini-
tatem in ſe corporaliter habitantem, neq; a pri
mo inſtanti ſuæ cõceptionis fuit ſanctificatus.
Sed iſti ſic dicẽtes licet aliquã veritatem dicant,
non tñ vadunt ad intentionẽ verborũ Angeli,
neq; eas laudes tribuũt virgini ſacratiſſimę, quę
in nouo illo nomine tribuit ei Deus, & Ange-
lus intellexit. Voluit. n. Angelus non ſolũ eam
cõmendare ꝙ quantum ad modum & tp̃s rece-
ptionis gratiæ cæteros ſanctos ſuperauit, ſed ẽt
ꝙ ipſam plenitudinem grẽ abundantiorẽ rece
perit, ſine menſura, vniuerſalem, & omnino ſta
bilem quantũ ad animam, & quantũ ad corpus,
vt ſupra ex ſcriptura, & ex teſtimoniis patrũ de-
clarauimus. Et ſm hunc modum exponendo,
C magis laudatur deus, & cõmendatur virgo Ma
ria. Vt igitur eius laudes quantũ poſſumus cele
bremus, aliter dr̃ ad qõnem. Plenitudo. n. grẽ *Aeg. in cap. ij.*
dr̃ multis modis. Primo dr̃ plenitudo ſufficien *epiſt. ad Rom.*
tiæ, quia tanta eſſe intelligitur q̃ta ſufficiat ad ſa- *Lec. 35. dub.*
lutem. Secundo, dr̃ plenitudo redundantiæ in *2.*
alios; quod intelligitur de his qui in aliquo offi
cio Eccleſiæ ſunt conſtituti, & habent curam
animarum, qui tunc dicũtur pleni gratia, quan
do tantam habent gratiam per quam ſaluari
poſſunt, & per redundantiam gratiæ poſſunt
ſuum officium exercere, & ſibi cõmiſſos ad ſa-
lutem inducere. Tertio, dr̃ plenitudo excellen
tiæ, quod intelligitur qñ aliquis non ſolũ habet
gratiam per quam poſſit ſaluari, & gratiã redũ-
D dantię, vt alios ſuæ gratię participes faciat, ſed
tantam habet, vt non ſit capax maioris gratię re
cipiendę in tali ſtatu. Quarto, eſt plenitudo cau
ſalitatis, & affluentiæ, & eſt illa, per quam nõ ſo
lum quiſpiam excellit alios oẽs, ſed ẽt eſt in om
nibus aliis cauſans ipſam gratiam, & illam lar-
giens. Quinto & vltimo, dicit̃ plenitudo exceſ-
ſus & eminentię, quæ ſua immenſitate neq; de-
clarari põt, neq; ſub ratione ſua infinita a nobis
intelligi. His prelibatis, & in hunc modũ diſpo-
ſitis, ſingula adaptãdo ad ea quę in obiectioni-
bus dicebantur, ſimul ſoluitur qõ, & rñdetur
ad obiecta. Prima plenitudo eſt cõis omnibus
iuſtis, & ſanctis: quia ſancti eſſe non poſſent, niſi

tanta

tanta gratia replerentur, quæ illis ſufficeret ad ſalutem: & de tali plenitudine intelligitur illud Eccl. 15. Impleuit eum dñs ſpiritu ſapientię, & intellectus: ſi tamen exponatur de omni timente Deum, vt litera videtur innuere. Similiter & de iſta plenitudine intelligitur quod legitur de Tabita, Actorũ. 9. ꝙ erat plena bonis opibus, & eleemoſynis. Secunda plenitudo eſt eorũ q̄ in officio aliquo eccleſiaſtico ſunt conſtituti: & de iſta plenitudine intelliguntur quę dicta ſunt de Ioanne Baptiſta, Luc. 1. de Apoſt. Acto. 2. de Stephano, Actorũ. 6. Et de Paulo, Actorum 9. De tertia plenitudine intelligitur verbum Angeli, quæ ſolius fuit virginis Mariæ, cuius plenitudo excellebat omniũ purarum creaturarũ plenitudinem, vt iam dictum eſt. Quarta plenitudo eſt Chriſti hominis, quem cum dederit Deus caput ſuper omnẽ eccleſiam, vt dicit Paulus Eph. 1. tanquã caput decebat habere plenitudinem gratiæ, & illam cauſare, & influere in omnia membra. Et de hac plenitudine intelligitur quod habetur Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenũ gratiæ, & veritatis. Et poſt aliqua additur. Et de plenitudine eius nos oẽs accepimus gratiam p gratia. Quinta eſt ſolius dei, cuius magnitudinis nõ eſt finis, vt dr̃ in Pſal. 144. Ex quo omnia, p quẽ omnia, in quo omnia, vt dicit Apoſt. Rom. ii. Ex qbus patet ꝙ licet ſcriptura in pluribus ſanctis cõmendet plenitudinem gratiæ, tñ plenitudo gratię excellẽtis iuxta totam capacitatẽ creaturæ in hoc mundo exiſtentis, ſoli virgini bñdictæ conuenit; & ita recte in eius gloriam, & honorem, angelus illam ſuper oẽs ſanctos exaltando, dixit in ſua ſalutatione: Aue gratia plena. Secunda ibi cum dicit.

Dominus tecum. Poſtq̃ cõmendauit virginem glorioſam de plenitudine grãe in gñali, cõmẽdat eam in ſpeciali, non noua aliqua addendo, ſed prius incluſa declarando. Et duo facit, ſecũm ꝙ duplicem gratiam ſpãlem in ea cõmendat. Primo cõmendat eam, quia dñm habeat ſecum. Secundo, ꝙ ſit benedicta in mulieribus. Dicit ergo: Dñs tecum. i. ideo te honoro, ideo tibi reuerentiam facio, quia cum ſis gratia excellentiſſima plena, hæc tibi præcipua gratia data eſt, q dominus eſt magis tecum, q̃ mecũ, aut cum quacunq; alia creatura. Ad cuius intellectũ eſt ſciendum ꝙ tota trinitas erat cum virgine bñdicta. Erat. n. cum hac benedicta virgine, dñs pater, dñs filius, & dñs ſpiritus ſanctus. Pater erat cũ illa tanq̃ ſponſus, cum qua matrimoniũ per verba de pręſenti cõtraxit, qñ illa reſpondit ad Angelum, & cor direxit in deum dicens: Luc. 1. Ecce ancilla dñi fiat mihi ſecũm verbum tuũ. Filius erat cum ea tanq̃ filius eius ex eius vtero naſciturus, iuxta illud Angeli Luc. 1. Ideo quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Vltimo, ſpiritus ſanctus erat cum illa tãq̃ in ſuo templo ſm illud Luc. 1. Spũs ſanctus ſuperueniet in te,

A & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Et iuxta illud Eccleſiæ, Templũ domini, ſacrarium Spũs ſancti. Vnde patet ꝙ rationabiliter dixit Angelus ei (Dñs tecum). i. magis tecum q̃ mecum, aut cũ quacunq; alia creatura: quia nullius creaturæ, nec etiam angelorum eſt hoc priuilegium, vt ſit ſponſa patris, mater filii, & templum Spũs ſancti operantis filii dei incarnationem. Heb. 2. Nuſq̃ enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Non. n. ex cuiuſq; mulieris vtero carnem aſſumens, ſed ex hac ſanctiſſima virgine tantũ. Et iſta eſt ſententia Bernardi cum dicit: legimus in actibus Apoſtolorũ Stephanum plenum gratia, & Apoſtolos plenos fuiſſe Spũ

B ſancto: ſed longe diſſimiliter Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria. Et infra: Nec tantum dñs filius tecum, quẽ carne tua induis, ſed & dñs Spiritus ſanctus de quo concipis: & dñs pater qui genuit quem concipis. Pater inq̃ tecum, quia filium ſuum facit tuũ. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile ſacramentum miro modo, & ſibi reſerat genitale ſecretum, & tibi ſeruat virginale ſignaculũ: Spũs ſanctus tecum, qui cum patre & filio tuum ſanctificat vterum. Fuit autem dñs cum virgine tripliciter. Primo in corde & mente: ſecundo in opere: tertio in corpore. Primo ꝙ in ea fuerit in corde & mente, habuit cõe cum omnibus iu

C ſtis vt dicit Bern. Tertio ꝙ eum habuit in opere, etiam fuit cõe cum omnibus ſanctis, iuxta illud 1. Cor. 12. Idem vero deus qui operaẽ omnia in omnibus. Secundo aũt modo, ꝙ cum habuerit in vtero corporaliter, qñ inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto, vt dr̃ Matth. 1. adeò illi fuit ſpeciale, vt merito ſit ipſa ſola ab angelo ſalutata, & vt mater dñi omnium Angelorum honorata: & ei ſolum eſt dictum: Dñs tecum. Vere priuilegium ſingulare, vt filius dei carnem ſibi iungeret virginis, ac ſi de ſua, virginiſq; ſubſtãtia vnum Chriſtum efficeret, vel potius vnus Chriſtus fieret: qui & ſi nec totus de deo, nec totus de virgine: totus tñ dei, & totus virginis eſſet: nec duo filii, ſed vnus vtriuſq; fi

D lius, & dei, & virginis. Ad maiorem tñ intelligẽtiam dictorũ eſt adhuc ſciendũ, ꝙ Deus dr̃ eſſe in creaturis quinq; modis. Primo p præſentiã. Secundo per potentiam. Tertiò per eſſentiam. Quarto per gratiam adoptionis. Quinto per gratiam vnionis. Primo, ſecundo, & tertio modis, dr̃ eſſe in omnibus rebus creatis, ſecũm illud Iſa. 6. Plena eſt omnis terra gloria eius. Et illud Pſal. 138. Si aſcẽdero in cęlum tu illic es, ſi deſcẽdero in infernũ ades, ſi ſumpſero, etc. Quinto modo eſt in ſolo Chriſto, qui (ſecundũ illud Apoſtoli Phil. 2.) Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe ęqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, etc. Et illud Ioannis. 1. Verbum. i. illud de quo dixerat prius, Et deus erat verbũ, Caro factum eſt. i. per gratiã vnio-

nis perſonalis deus in hoie habitauit in vnitate
ſuppoſiti. Quarto autem modo eſt in omnibus
ſanctis. Aduertendum tñ ꝙ iſte modus magnã
ſuſcipit latitudinẽ, & in hoc modo plures mo-
di aſſignari pñt. Nam ſicut non oẽs ſancti & iu-
ſti æqualr deum cognoſcunt, ſed aliqui cogno
ſcunt magis, aliqui vero minus: ita nõ oẽs illum
ęqualr diligunt, ſed quidã magis, & quidã dili-
gunt minus. Et ſicut nõ oẽs ęqualr cognoſcũt
& diligũt, ita non eſt in oĩbus ęqualr per grãm
adoptionis, licet oẽs per adoptionẽ filii dei ſi-
mus, iuxta illud Pauli Gal. 4. Cũ venit plenitu-
do tpis, miſit Deus filium ſuũ, etc. vt in adoptio-
nẽ filiorum dei reciperemur. Nam (vt ſupra di-
ximus) aliqui hñt deum ſecum, & eius grãm, qͣtũ
ſufficiat ad ſalutem. Aliqui ẽt qͣtum ad offm ſibi
cõmiſſum exequẽdum ſufficiat, & non ſolũ ad
conſequendã ſalutem. Et oĩum iſtorũ, aliqui ma
gis & aliqui minus ſm gradus accidẽtales ipſius
grãæ. Hęc autẽ virgo benedicta grã plena eſt
dicta, quia excellẽtiſſimã; habuit grãæ plenitudi
nem in corde, corpore, & opere: & dicta eſt ha-
bere dñm ſecum, nõ ſolum per potentiã, pręſen
tiam, & eſſentiã, vt eſt in oĩbus creaturis: & nõ ſo
lum per grãm cognitionis & amoris, vt eſt in
oĩbus ſanctis, ſed modo excellentiſſimo quo po
tuit dñs eſſe in pura creatura. ſ. per gratiæ pleni
tudinẽ in mente, & per aſſumptionẽ carnis in
vẽtre: adeò vt rõnabilr ſit ei ab angelo ſingulr
dictum: Dñs tecum. Deinde cum vltimo dicit.

Benedicta tu in mulieribus. Declarat ꝙ inter alias gra
tias quas accepit ſanctiſſima virgo, accepit bñdi
ctionẽ. Dicit ergo, Benedicta tu. i. benedictio-
ne dñi, qui tecum eſt, ſanctificata, & oĩbus male-
dictionibus libera, & ſingulis plena benedictio-
nibus inueniris. Vt autẽ hoc magis appareat,
addit, In mulieribus, vt illam inter mulieres in-
uenerit benedictam per remotionem omnis Vę
primæ illius maledictionis quæ omnibus mulie
ribus data fuit, Gen. 3. Multiplicabo ęrũnas tuas
& cõceptus tuos. In dolore paries filios, etcę. A
quibus fuit immunis virgo Maria per dñi bñdi-
ctionẽ, vt in præcedentibus declarauimus. Meri
tò ergo ab angelo dr̃ benedicta in mulieribus,
quæ omnium mulierum ſuſtulit maledictionẽ,
ita vt non amplius ad pęnã remanſerint præce
dentium peccatorũ, ſed ad exercitium, & ad aug
mẽtum meritorum. Põt etiam addi ꝙ cum An
gelus dixit (Benedicta tu) non ſolum virginem
intellexerit ab omnibus Vę, & maledictionibus
liberã, ſed ẽt omnibus repletam benedictioni-
bus. Quæ & ſi multæ ſint ita vt à nobis enarra-
ri nõ poſſint: qͣtum tñ ad pñs ſufficiat, triplicem
accepit benedictionẽ à dño. Prima, fuit benedi
ctio fęcunditatis. Secunda, fuit ipſius fęcundita-
tis amplificatio. Tertia, fuit benedictio honoris
& laudis. Circa primã benedictionẽ eſt notan-
dum, ꝙ in ſterilitate manentes erant maledictæ,
iuxta illud, Maledicta ſterilis in Iſrael: non quia
pctm̃ eſſet ſterilitas, ſed quia erat opprobrium

A hominum, tanq̃ inutilis & infructuoſa, vt Ber.
dicit ſuper Miſſus eſt. Ab iſto autẽ opprobrio
per benedictionẽ fęcunditatis libera fuit virgo
Maria ſua integritate per dñi benedictionem in
illa ſeruata, adeò vt pręter, & ſupra oẽm ordi-
nem naturę, & virgo integerrima eſſet, & mr̃ fę
cunda. Quod Spũſanctus nobis per os beatæ
Elizabeth oſtẽdit cum dixit, Et vnde hoc mihi
vt veniat mr̃ dñi mei ad me? Vbi in eo ꝙ dr̃ ma-
ter, benedictio intelligit̃ fęcunditatis: in eo verò
ꝙ additur, Dñi mei. i. ſaluatoris mundi, integri
tas intelligitur virginitatis: quia qđ in ea natum
eſt de Spũſancto eſt, Matt. 1. ſine omni cõmixtio
ne virili. Notandum ẽt pro benedictione ſcđa,
ꝙ virgo glorioſa vnum ſolum genuit filiũ natu
B ralem dñm nr̃m Ieſum Xp̃m. Sed ſicut Abra-
ham patriarcha ꝑ vnicum filium ſuũ Iſaac, & ꝑ
ſemen benedictum fructum, huius ſanctiſſimæ
virginis, non per naturalẽ gñationem, ſed ſm
ſpũm dictus eſt pr̃ multarum gentiũ, iuxta illud
Gen. 17. Nõ amplius appellaberis Abram, ſed
Abrahã, vt ſis pr̃ multarum gentium. Et ſecũm
illud Apoſt. Gal. 3. Abrahę dictæ ſunt promiſ-
ſiones, & ſemini eius, nõ dicit in ſeminibus quaſi
in multis, ſed ſemini tuo qđ eſt xp̃s. Et poſtea di
cit, Quicunq; in Chriſto baptizati eſtis, Xp̃m
induiſtis, etcę. Si autẽ vos chriſti, ergo Abrahę
ſemen eſtis, ſm promiſſionem hẽdes. Et cap. 4.
Nos autẽ fratres ſm Iſaac promiſſionis filii ſu-
mus. Sic iſta glorioſiſſima virgo ꝑ vnicum filiũ
C Ieſum Chriſtum, facta eſt mr̃ omnium creden
tium, & ita benedictio fęcunditatis fuit in ea am
plificata, non ſm carnis ꝓpagationem, ſed ſcđm
ſpiritus gñationem. Vnde de ea põt cõgruentiſ
ſimè intelligi illud Eccl. 24. Ego mr̃ pulchrę di
lectionis, timoris, magnitudinis, & ſanctæ ſpei.
Propter tertium ſciendum ꝙ iſta virgo glorio
ſiſſima licet ꝑꝑ ſuas virtutes & excellẽtiſſima me
rita, laudata fuerit & honorata: tñ maximũ ge-
nus honoris & laudis ab omnibus accipere me
ruit ꝑꝑ filium Ieſum Xp̃m: qa ſicut dicit ſapiẽs
Prou. 10. et. 14. ꝙ filius ſapiens lætificat patrẽ
ſuum: ſic nõ incõgruè dicere poſſumus, ꝙ Xp̃s
virginis filius (in quo ſunt oẽs theſauri ſapiẽtię
& ſcientiæ dei reconditi vt dr̃ Col. 2.) eam læti-
D ficauit per illam benedictionẽ copioſiſſimã quã
mundo attulit, iuxta illud Pſal. 45. Fluminis im
petus lętificat ciuitatem dei; vnde ex impetu flu
minis nõ ſolum accepit plenitudinẽ omniũ gra
tiarum, ſed ẽt benedictionẽ honoris & laudis.
Primo. n. laudauerunt eã & honorauerunt an-
geli, qa Angelorum genuit reſtauratorẽ: iuxta
illud Eph. 1. Inſtaurauit omnia in Chriſto quę
in cęlis, & quę in terris ſunt. Dr̃. n: Deus in Chri
ſto inſtauraſſe quæ in cęlis ſunt i. angelos (vt di
ximus ſup epiſtola ad Eph.) quia numerum ca
dentium Angelorum ex hominibus reſtituit, et
euacuatas ſedes impleuit. Scđo laudauerunt, &
laudant eam homines, quia hominum genuit
Saluatorem ſm illud Lucæ. 19. Venit. n. filius

hominis

hominis quærere,& ſaluum facere qđ perierat. Notandum vlterius ꝙ cum Abrahę pmiſſũ fuerit ꝙ multiplicandum eſſet ſemen eius (dicẽdo Gen. 13. Faciam ſemen tuum ſicut puluerẽ terræ, etcę. & ꝙ in ſemine ſuo benedicendæ erant oẽs gentes, Gen. 23.) innuebatur ꝙ oẽs iſtę benedictiones in ſemine ſuo erant implendæ. i. benedictio fęcũditatis, benedictio amplificationis filiorũ per fidem, & benedictio laudis & honoris: quæ oẽs in benedicta virgine intelliguntur impletæ per Xp̃m, cum dicit ei angelus, Benedicta tu. Notandum vltimo ꝙ de Abrahã legit̃ Gen. 12. Benedicã tibi. ſ. quantum ad fęcunditatem, & fęcunditatis ampliationẽ: quia multiplicabo ſemen tuũ, & faciam te in gentem magnã, & eris benedictus. i. laudatus & honoratus ab aliis. Benedicamq; benedicentibus tibi, etc. Vbi patet ꝙ benedictionum Abrahæ pñt eſſe participes qui ei benedicunt: qui autẽ illi maledicũt maledicunt̃. Ita & de hac benedicta virgine eſt tenendum, ꝙ qui illam blaſphemauerit, & ei maledixerit, erit maledictus à filio; qui autẽ benedixerit illi, benedicetur ꝑ filium ſuum, & accipiet ſalutem æternam, ſm̃ illud qđ in perſona eius dr̃ Eccl. 24. Qui elucidant me. i. qui me laudãt, me honorant, & benedicunt, vitam æternã habebunt. Vt ergo benedictionũ ſanctiſſimæ virginis poſſimus eſſe participes, & in vita æterna regnare cum illa, non ceſſemus quotidie cũ Angelo eam laudare, dicentes: Benedicta tu in mulieribus.

Et benedictus fructus ventris tui. Iſta eſt pars tertia principalis Angelicæ ſalutationis, quam in honorem & cõmendationem virginis benedictæ addidit beata Elizabeth, vt in pricipio diximus. In qua, poſtq̃ angelus ſalutauit glorioſam virginem, nouo nomine, & pluribus priuilegiis illã cõmendando, & hoc quantum ad primam partem: & eccleſia illam ſalutauit & implorauit in auxilium ſuum nomine proprio. & hoc quantũ ad partem ſecundã: illam honorat & laudat Elizabeth ex magnitudine fructus vẽtris ſui, dicẽs: Benedictus fructus vẽtris tui. i. ideo ab Angelo bñdicta es appellata in mulieribus, quia eſt bñdictus fructus ventris tui: nõ quia tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui, ſed ideo tu benedicta, q̃a benedictus eſt fructus ventris tui, q̃a prçuenit te in bñdictionibus dulcedinis. Notandũ eſt autẽ ꝙ Spũſſanctus per os beatæ Elizabeth, non dixit, Bñdictus fructus ventris tui, aut in mulieribus, aut in hominibus, aut in Angelis: ſicut de beata virgine dixerat Angelus, Benedicta tu in mulieribus: vt nõ in cõparatione hominum & angelorũ benedictus intelligeretur, quemadmodum in cõparatione taliũ benedicta eſt appellata ſanctiſſima virgo. Sed dictum eſt ſimplr̃, Benedictus fructus ventris tui, vt & ſimplr̃ & abſolute benedictus intelligeret̃, & ſine alicuius cõparatione in infinitum benedictus appareret: Iuxta illud Apoſt. Rom. 9.

A Qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Notandum ſecundo, ꝙ etſi multæ poſſint aſſignari rõnes, quare iſte fructus virginis dictus ſit benedictus, triplex tñ ad præſens aſſignabitur ratio. Prima ratio eſt, quia nobis portauit verã dei ſimilitudinem, quæ antea per peccatum fuerat in hominibus obſcurata. 1. Ioan. 3. cũ apparuerit, ſimiles ei erimus. Secunda ratio, quia veram nobis largitus eſt pulchritudinẽ, cum antea per fęditatem peccati facti eſſemus immundi oẽs. Vnde ipſe, qui ſpecioſus eſt forma præ filiis hominum, dixit Petro, Ioan. 13. Si non lauero te non habebis partem mecũ. Et Paulus de eo dicit Eph. 5. Seipſum tradidit pro ea. i. p

B eccleſia, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non hñtem maculã, aut rugam, aut aliquid hmõi: ſed vt ſit ſancta, & immaculata. Quod initiatiue cõtingit iuſtis in hac vita: completiue autẽ erit in patria. Tertia cauſa eſt, quia oẽm attulit ſuauitatem, & ſalutem. Ioã. 6. Qui manducat meam carnẽ, habet vitã æternam. Fructus autem Euæ primæ matris omniũ noſtrum rõnabiliter non eſt dictus benedictus fructus, ſed fructus ſcientiæ mali: quia per ſcientiam practicam fecit nos ſcire, & experiri omnia contraria his quæ accepimus per Chriſtum benedictum fructum. Primo fecit nos diſſimiles deo, & non ſolum de corporali paradiſo electi

C fuimus, ſed (iuxta illud Luc. 15. Perregre profectus eſt in regionem longinquã) & nos in vallẽ diſſimilitudinis ambulantes, receſſimus à deo ſalutari noſtro. Secundo per fructum Euæ facti ſumus turpes, non ſolum quia nudos nos cognouimus, ſed etiam quia cecidimus in fęditatẽ peccati, ita vt verum ſit quod dicit Iob 25. Ecce Luna non ſplendet, & Stellę non ſunt mundæ in conſpectu dei. Quanto magis homo putredo? et filius hominis vermis? Et illud Iſaiæ. 64. Et facti ſumus vt immundi oẽs nos, & quaſi pãnus mẽſtruatę, vniuerſæ iuſtitiæ noſtrę. Tertio, ex hoc fructu amaritudinem ſuſcepimus dolorem, & mortem, ſm̃ ꝙ illis fuerat dictum Gen. 2. In quacunq; die comederis, morte morieris

D etcę. Vel poſſumus aliter dicere, ꝙ ideo dictus eſt benedictus, primo, quia benedictus fuit in ſe à patre cęleſti gratiis omnibus plenus, ſm̃ ꝙ dr̃ Ioan. 1. Vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratiæ, & veritatis. Et in tantum fuit benedictus, & gratiis, & benedictionibus plenus, vt in illo poſuerit deus benedictiones omnium noſtrũ. Vnde Paulus Eph. 1. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cęleſtibus in Chriſto. Secũdo, q̃a benedictiones noſtras, quas in ipſo poſuit pr̃, ad nos portauit, ſm̃ ꝙ Abrahę promiſſum fuerat, Gen. 23. In ſemine tuo benedicẽtur omnes gentes. Et ideo hic benedictus fructus, voluit maledictus reputari, & in cruce pendere, vt be

nedictionem nobis donaret, & liberaret à ma-
ledictione: iuxta illud Gal 3. Chriſtus nos rede
mit de maledicto legis factus pro nobis maledi
ctum.i. ſuſtinuit ſupplicium pro noſtris pecca-
tis, quod ſupplicium ideo dr̃ maledictum, quia
ſcriptum eſt: Deut. 21. Maledictus omnis qui
pendet in ligno. Pęna.n. quã pro nobis eſt paſ-
ſus, venit ex maledictione. Et ita pro nobis fa-
ctus eſt maledictus, vt Apoſtolus addit, vt nos à
maledictione liberaret, & benedictionẽ Abra-
hæ.i. illam qua dictum eſt, Gen. 23. In ſemine
tuo benedicetur oẽs gentes: accipiamus per fi-
dem. Tertio dictus eſt benedictus, quia cum no
bis per dei benedictionem meruerit regnũ cę-
lorum, tanquã à dño benedictos quotidie vo-
cat ad poſſeſſionem illius Regni, Matt. 25. Ve-
nite benedicti patris mei ad poſſidendum para
tum vobis regnũ à conſtitutione mundi. Et in
die Iudicii ad illam ęternam benedictionem &
perpetuam gloriam oẽs aſſumet. Ad clariorem
tñ intelligentiam dictorũ, vt ſciamus quomodo
huius fructus benedicti benedionẽ habere poſ
ſimus, eſt notandũ, ꝙ tripliciter incurrimus ma
ledictionem dei. Primo per incredulitatẽ, Chri
ſti verbum nõ audiendo, & illi non aſſentiẽdo.
Deut. 18. Qui autem verba eius.i. Chriſti, quę
loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego
vltor exiſtam. Et Marc. 16. Qui non crediderit
cõdemnabitur. Secundo per ſilentiũ à laude, &
confeſſione, Gen. 12. Maledicã maledicentibus
tibi. Et Matt. 10. Qui negauerit me coram ho-
minibus, negabo & ego eum coram p̃re meo
qui in cęlis eſt. Tertio, incurrimus in maledi-
ctionem dei ꝓpter ceſſationẽ à bonis operibus.
Deut. 28. Si audire nolueris vocem dñi dei tui,
vt cuſtodias & facias omnia mandata eius & cę-
rimonias quas ego præcipio tibi hodie, venient
ſuper te omnes maledictiones iſtæ, etcę. Et cap.
27. Maledictus omnis qui non permanet in ſer-
monibus legis huius, nec eos opere perficit, &
dicet omnis populus. Amen. Et ſicut tripliciter
incurrimus in maledictionem dei vt iam decla-
rauimus, ita & tribus modis poſſumus huius fru
ctus benedicti, benedictionem accipere Primo
per fidem. Gal. 3. Qui ex fide ſunt, benedicentur
cum fideli Abraham. Et poſt aliqua: Concluſit
ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fi-
de Ieſu Chriſti daretur credentibus. Secũdo p
confeſſionẽ & laudem. Geneſis. 12, Benedicã
benedicentibus tibi; qui benedixerit tibi, erit ille
benedictus. Matth. 10. Qui confitebitur me co-
ram hominibus, confitebor & ego eum coram
patre meo qui eſt in cęlis. Tertio per opera bo
na, obſeruando præcepta. Ioan. 13. Beati eritis
ſi feceritis ea. Et Matt. 25. Benedictos, & hære
des benedictionis ad poſſidendum regnũ appel
lat eos qui bona egerunt, dicendo: Venite be-
dicti patris mei ad poſſidẽdum paratum vobis
regnum à conſtitutione mundi, quia eſuriui, &
dediſtis mihi mãducare: ſitiui, & dediſtis mihi bi

A bere, etcę. Hic eſt ille fructus cui benedixit pa-
ter, Prouer. 10. Benedictio domini ſuper caput
iuſti. Eph. 1. Benedictus deus & pater domini
noſtri Ieſu Chriſti qui Benedixit nos in omni
bñdictione ſpũali in cęleſtibus in Chriſto, etcęt.
Illi benedixerunt Angeli, Apoc. 7. Benedictio
& claritas, & ſapientia & gratiarum actio, ho-
nor, virtus, & fortitudo deo noſtro in ſecula ſe
culorum, Amen. Benedixit Simeon: Luc. 2. Be
nedixit deũ Simeon, & dixit. Nũc dimittis ſeruũ
tuum domine, etc. Benedixerunt populi: Ioan.
12. Benedictus qui venit in nomine domini. Igi
tur vt benedictionẽ eius accipiamus, nos illum
quoq; benedicamus, de quo eccleſia canit, ꝙ ſol
uens maledictionem dedit benedictionẽ, & con
B fundẽs mortem donauit nobis vitam ſempiter-
nam. Hæc autẽ omnia quæ expoſuimus in lau-
dẽ benedicti fructus ſanctiſſimæ virginis, in vir-
ginis cõmendationem debent intelligi; qđ bea-
ta Elizabeth intelligere oſtendit, cum non ſolũ
& ſimplr̃ dixerit Benedictus fructus, ſed ipſam
virginem exaltãdo addidit: Ventris tui. In hoc
enim maxime cõmendatur Maria, ꝙ non mino
rem, neq; ęqualem, ſed in infinitum, ſe ipſa me-
liorem genuit filium: à cuius bñdictionis abun-
dantia, ſuper omnes creaturas benedictionibus
eſt repleta. Ad honorem igitur filii, & ad cõmẽ
dationem matris, cum beata Elizabeth quotidie
debemus dicere: Bñdictus fructus ventris tui.
IESVS. Iſta eſt quarta, & vltima pars Angeli-
C cæ ſalutationis, quam addidit Eccleſia: in qua,
poſtq̃ Angelus virginem nouo nomine ſaluta
uit quoad primam partem, & Eccleſia ſalutauit
illam nomine proprio quo ad partem ſecundã,
& Elizabeth eam cõmendauit per benedictum
fructum ventris ſui quoad partem tertiam: eccle
ſia catholica illam tanq̃ reginam, aduocatam, &
mediatricem noſtram apud Deum, inuocat in
auxilium noſtrum. Et duo facit, quia primo ſpe
cificat proprium nomen fructus benedicti, ven
tris virginis Mariæ. Secundo ipſam virginẽ im
plorat in auxilium. Secunda ibi: Sancta Maria.)
Dicit ergo, IESVS.i. merito à beata Eliza-
beth, fructus ventris tui ſanctiſſimæ virginis,
D dictus eſt benedictus: quia talis fructus eſt Ieſus,
per quem oẽs & benedicimur, & ſaluamur. Ad
cuius intellectum eſt notandum, ꝙ benedictus
fructus Mariæ virginis voluit proprio nomine
dici, IESVS, vt nobis non ſolum innoteſceret
ipſum eſſe fructum benedictum, ſed etiam vt ex
intelligentia ipſius cognoſceremus de ſuo no-
mine verum eſſe quod legitur Cant. 1. Oleum
effuſum nomen tuum: propter multa beneficia
quæ à deo in benedicto hoc nomine concedũ
tur hominibus. Quę nobis facile patere pote-
runt, ſi olei vſum, cui hoc ſanctiſſimũ nomẽ cõ-
paratur, cõſideremus. Oleo.n. & ſi ꝓp multa, ſpe
cialiter tñ ꝓpter tria, vti cõſueuimus. Primo, cã
voluptatis & deliciarum. Scdo, & ad cõfirmãda
corporis mẽbra, & ad vires recuperãdas. Ter-
tio, ad

Digitized by Google

tio,ad medẽda vulnera.Primo igiẽ vtimur oleo
cã voluptatis & delitiarũ,vt corpora ſic inun-
cta habeant maiorẽ grãm,ſm ꝙ legitur de Iu-
Iudith. 10. dith vidua ꝙ exitura ad Holofernem principẽ
militiæ Aſſyriorũ pro liberatione gentis ſuæ,ꝙ
vnxit ſe myrto optimo.i.vnguẽto myrti,vt ma
iorem haberet grãm ad capiendũ illum in ocu-
lis.Et in Pſal.dr̃,vt exhilaret faciem in oleo. Et
Pſal 44.Vnxit te deus deus tuus oleo lętitiæ.Se
cũdo vtimur oleo ad cõfirmandas vires corpo-
ris,& recuperandas,vt in athletis eſt manifeſtũ,
qui anteq̃ prælientur,inunguntur,vt robuſtio
res euadant & firmiores:& poſt certamẽ,vngun
tur iterum ad vires laſſas reſtituendas. De viriũ
confirmatione legiẽ in Pſal.108. Caro mea im
mutata eſt.i.deteriorata,pp oleum.i.pp defectũ
olei,quia multo tpe non ſum vnctus ad corpo-
ris cõfirmationem.De uiriũ autẽ reſtauratione
legiẽ.2. Par.18.de habitatoribus Samariæ,qui
ex Iudęa captiui ducti fuerant,ꝙ cum veſtiſſent
eos,& refeciſſent cibo ac potu,vnxiſſentq; pp la
borem,& adhibuiſſent eis curam; quicũq; am-
bulare non poterant,& erant imbecillo corpo-
re,impoſuerũt eos iumentis,etc. Tertio, vtimur
ad medenda vulnera:iuxta illud Iſaiæ.1. Vul-
nus,& liuor,& plaga tumens nõ eſt circumliga
ta,nec curata medicamine,nec fota oleo.Et Luc.
10.Samaritanus aũt infudit invulnera eius oleũ
& vinũ.Iuxta hunc triplicẽ olei vſum,triplicem
nominis benedicti Ieſu fructum,& effectũ poſ-
ſumus declarare.Primo quia nos lętificat.Scđo
quia corroborat & reſtaurat.Tertio & vltimo,
medetur,& ſanat.Primo ergo lętificat,ſm illud
Angeli Luc.2.Ecce.n.euãgelizo vobis gaudiũ
magnum qđ erit omni populo: & cãm gaudii
ſubdẽs dicit,Quia natus eſt vobis hodie Salua-
tor,qui eſt Chriſtus dñs.Ipſe.n.lætificat iuuen
tutem nr̃am,vt legitur Pſal.42.Vnde ẽt dr̃ cõ-
formiter in euangelio:Ioã.20.Gauiſi ſunt diſci
puli,viſo dño. Secundo corroborat & reſtau-
rat:vnde de apoſtolis legitur,quia in hoc nomi
ne corroborati,omnia ſuperabant aduerſa,iux-
ta illud Mar.16.In nomine meo dæmonia eii-
ciẽnt,etc.Et de omnibus qui vires amiſerant,&
poſtea à domino ſunt ſanati,dici põt ꝙ in hoc
nomine reſtaurati fuerunt,ſm illud Petri,Act.
3. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge &
ambula:& apprehenſa manu eius dextera,alle-
uauit eum,& protinus conſolidatæ ſunt baſes
eius,& plantæ.Tertio medetur & ſanat:& ideo
dictus eſt Ieſus.i.ſaluator,quia nos ſaluat.Vnde
Matth.1.Vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe.n.
ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ.
Luc.19.Venit.n.filius hominis quærere & ſal-
uum facere quod perierat.Actorum.4.Nõ eſt
aliud nomẽ ſub cęlo datum hominibus,in quo
oporteat nos ſaluos fieri.Notandum autem ꝙ
duplex eſt ſalus.vna particularis,alia vniuerſalis.
Vel aliter, vna corporalis & tpalis,alia ſpũalis
& æterna.Chriſtus autẽ non ideo Ieſus eſt di-

A ctus,quia ſalutem tribuat particularẽ corporalẽ
& temporalẽ,ſicut aliqui hoc nomine appellati
fuerunt in veteri teſtamento,qui huius benedi-
cti fructus fuerunt figura, vt patet de Ieſu filio
Naue,quia temporalẽ ſalutẽ illi populo acqui
ſierunt:Sed ideo Ieſus eſt dictus,quia ſalutẽ da
turus erat ſpiritualem,& ęternã.Et ideo ſignan
ter dixit Angelus,Matth.1.Saluum faciet popu
lum ſuũ à peccatis eorum. Tripliciter vero po-
pulum ſuum ſaluat à peccatis eorũ.Primo me-
dicinam ſalutarẽ pręparando, quod fecit quan
do ſanctiſſima inſtituit ſacramenta, quorũ inſti-
tutionem adũbrauit, Luc.10. Samaritanus au-
tẽ,etc.Et appropians alligauit vulnera eius,in-
fundẽs oleum,& vinum,etc.Quę omnia ſacra
B exierunt à latere dñi noſtri Ieſu Chriſti,& à ſua
paſſione oẽm efficaciam acceperunt, qñ (ſicut
dicit Ioan.cap.19.)vnus militũ lancea latus eius
aperuit,& cõtinuò exiuit ſanguis & aqua. Sunt
autẽ ſacramenta omnia ſeptem,quę à Chriſto
in medelã vulnerum nr̃orum nobis ſunt prępa
rata,vt ex ſacra ſcriptura eſt manifeſtũ.Primum
eſt baptiſmus,de quo Ioan.3. Niſi quis renatus
fuerit ex aqua & ſpũ ſancto, non intrabit in re-
gnum cęlorum. Scđm eſt confirmatio,de qua
Matt.19.ſub quadã figura dr̃.Tũc oblati ſunt eĩ
paruuli,vt manus eis imponeret & oraret,etc.
Et cum impoſuiſſet eis manus,abiit inde. Et in
actibus Apoſtolorũ legitur,ꝙ Apoſtoli impo-
nebant manus ſuper eos qui baptizati erant in
nomine dñi Ieſu,& accipiebant ſpũm ſanctum.
C Et de Paulo legitur Act.19.ꝙ,Cum impoſuiſ
ſet illis manus,venit Spũſſanctus ſuper eos.Ter
tium eſt Ordo ſacer,de quo Ioan.20. Accipite
Spũm ſanctum,quorum remiſeritis peccata,re
mittuntur eis,& quorũ retinueritis retenta erũt:
vbi dedit eis auctoritatem ligandi & ſoluendi.
Et Matth.26.Hoc facite in meam cõmemora-
tionem,vbi dedit illis auctoritatem conficiendi
ſacrm̃ Euchariſtiæ.Quartum eſt pęnitentia,de
qua dr̃ Ioan.20.Accipite Spũm ſanctum,quo-
rum remiſeritis peccata remittũtur eis,& quo-
rum retinueritis retenta erunt:vbi cum ſacerdo
tes inſtituantur iudices & arbitri peccatorũ, ma
nifeſtum eſt quia iudicare,& recte abſoluere nõ
pñt,niſi cognoſcãt omnia peccata,& grauita-
D tem eorũ: quare qui ab eis abſolui volunt,tenẽ
tur illis denunciare peccata ſua in confeſſione,
Quintum eſt ſacrm̃ Euchariſtiæ, quod Ioã.6.
diffuſe eſt prędicatũ.Et Matt.26.legitur inſtitu-
tum,cum dr̃: Accipite & mãducate,Hoc eſt cor
pus meus.Hoc facite in mei cõmemorationem.
Sextum eſt Matrimonium,de quo Matth.19.
Quos deus coniunxit,homo nõ ſeparet,etcęt.
Septimum & vltimũ eſt vnctio extrema; de qua
dr̃ Marci.6.ꝙ Apoſtoli vngebant oleo multos
ęgrotos,& ſanabantur.Et Iacobi.5.Infirmatur
quis in vobis?inducat presbyteros Eccleſiæ, &
orent ſuper eum,vngentes eũ oleo in nomine
dñi,etc.Secundo ſanat nos quotidie morbũ ex-

Digitized by Google

pellendo.i.remittendo nobis peccata,quæ mor
bum ſũt animæ noſtræ.Propter hoc nos quo-
tidie in orõne dicere docuit: Matth. 6: Dimitte
Ezech. 18. nobis debita noſtra,etc.Propter hoc ẽt dixit p
prophetam, In quacũq; hora ingemuerit pec-
cator,omnium iniquitatum eius nõ recordabor
amplius. Tertio & vltimo nos ſanabit, perfectã
ſalutem nobis in patria conferendo, ſm illud
Pſal. 83. Gratiam & gloriam dabit dñs. Et illud
Apoſtoli Rom. 6. Gratia autẽ dei vita æterna.
Hãc autem ſalutem nobis applicare poſſumus
per fidem,ſpem,charitatẽ,bona opera, & vſum
ſacramentorũ, vt ſupra diximus de benedictiõe
illius. Deinde cum dicit.

Sancta Maria mater dei. Poſtq̃ ſpecificauit proprio
B nomine benedictum fructum ventris ipſius,illã
incipit implorare in auxilium ſuum,& tria facit.
Primo implorat eam proprio nomine,& nomi
ne qđ os domini nominauit. Sc̃do ſpecificat pe
titionem ſuã. Tertio & vltimo manifeſtat quo
tpe, & quanto tempore, cupiat exaudiri. Secun
da ibi: Ora pro nobis.) Tertia ibi: Nunc & ſem
per.) Dicit ergo. O ſancta.i. deo ſanctificata, à
terris eleuata, Maria.i.ſtella maris à deo illumi-
nata, & illuminatrix noſtra, nr̃a dña, & mare a-
marum, nr̃as auferẽs amaritudines: qđ facile pa
tere põt, quia es mater dei, regina cęli, Dña mũ-
di pura (ſupple) audi nos, ſuſcipe deprecationẽ
noſtrã, & concede qđ à te deuotiſſime petimus.
Notandum primo ꝙ Eccleſia benedictam vir-
C ginem implorãdo, vocat ipſam, ſanctam: qđ tri
pliciter de illa verificari põt, iuxta triplicẽ inter-
pretationem huius nominis, Sanctus. Sãctus.n.
(vt ſuper dominica orõne diximus) primo dr̃
idem ꝙ agios.i.ſine terra. Sc̃do, ſanctus, idem eſt
qđ mundus. Tertio, idem eſt qđ firmus, & quaſi
ſanatus. Primo ergo Maria rõnabiliter dr̃ ſan-
cta ab eccleſia, quia à terra fuit ſemper eleuata
& ab affectibus terrenis remotiſſima, adeò vt ſi-
cut Paulus dicebat de cõuerſatione iuſtorũ ad-
huc in terris viuentium, Noſtra autẽ cõuerſatio
in cęlis eſt: ita & de benedicta hac virgine dici
poteſt. Quæ cum meruerit à dño eleuari ſuper
choros omnium angelorum, ſm illud eccleſię,
Exaltata eſt ſancta dei genitrix ſup choros an-
D gelorum: & pręmium in patria correſpondeat
merito in via: ſequit̃ ꝙ dum viueret ſup omnes
alias creaturas fuit à terrenis affectibus ſeparata:
vnde ſancta eſt dicta.i. ſine terra, à terrenis ele-
uata. Secundo ẽt ſancta eſt dicta rõnabiliter ꝓut
ſanctum, eſt idem qđ mundum: fuit.n. hæc ſan-
ctiſſima virgo munda ab omni labe peccati a-
ctualis (vt iam diximus) & à peccato originali
fuit mũdata anteq̃ nata, adeò vt veriſſimè de ea
intelligatur illud Cant. 6. Tota pulchra es ami-
ca mea, & macula non eſt in te. Tertio eſt etiã
ſancta, vt ſanctum eſt idem ꝙ firmum: quia ipſa
fuit firma & ſtabilis in ſanctitate, adeò vt per to-
tam vitam ſuam nunq̃ peccauerit, & de ea veriſi
cetur illud Pſal. 45. Sanctificauit.i.firmauit & ſta

A biliuit in ſanctitate, tabernaculum ſuum altiſſi-
mus. Notandum ſecundo ꝙ eſt dicta ꝓprio ſuo
nomine Maria, vt ſic proprio nomine implora
ta, ſe flecteret ad ſuſcipiendã deprecationẽ no
ſtram. Qualiter autẽ interpetratur hoc nomẽ,
& quot beneficia nobis cõferant̃ in inuocatio-
ne huius nominis, ſupra dictum eſt. Notandum
tertio, ꝙ quia aliquis dubitare poſſet ꝙ in nomi
ne huius ſanctiſſimę virginis, tanta & talia bñfi-
cia nobis conferantur, quanta & qualia in præ
habitis cõmemorauimus, & quia ẽt contingere
poſſet, ꝙ orando minus ſe committeret auxilio
eius, ideo eccleſia addit (Mater dei) vt cũm eam
quam ſalutamus & inuocamus, matrem dei eſſe
audimus, ſperemus & credamus ꝙ omnia ad ſa
B lutem neceſſaria, nobis impetraret à filio. Notã
dum deniq; ꝙ cum dr̃ Virgo Maria mater dei,
non ita debet intelligi ꝙ ſit à muliere genitus
deus in quantum Deus, cum hoc ſit omnino
falſum. Sed eſt genitus in quantum homo, iuxta
illud Pauli Rom. 1. Factus eſt ei ex ſemine Da-
uid, ſm carnem. Tamen quia diuinitas in vnita-
te ſuppoſiti eſt nr̃æ humanitati coniuncta, ita
vt ꝓpter duas naturas, diuinã.ſ. & humanam di
catur verus deus, & verus homo Ieſus Chri-
ſtus: ideo ꝓpter hanc vnitatem ſuppoſiti licet ſit
genitus in quantũ homo & virginis filius, dicit̃
etiam conceptus & natus deus, & filius mulieris,
ſm illud Apoſt. Gal. 4. Miſit filium ſuũ factũ ex
muliere, etcę. Et ſic patet ꝙ ſicut virgo benedi-
C cta rõnabiliter dr̃ mater hominis: ita & propter
vnitatẽ ſuppoſiti, dr̃ mater dei. Deinde cũ dicit.
Ora pro nobis peccatoribus. Specificat petitionem
ſuam, in qua quærit ꝙ ipſa virgo bñdicta oret
pro nobis. Continuet ergo ſic: Benè dictũ eſt
ꝙ ſis ſancta, hoc eſt, à terrenis eleuata, & ab om
ni labe peccati munda, & benè dicta es Maria.i.
ſtella illuminata, illuminatrix, & domina nr̃a,
quia es mater dei, mater omniũ bonorũ, & nul-
lius egens: quã cum talem agnoſcamus, & nos
ſimus multis peccatis, & miſeriis pleni, ad te re-
currimus tanq̃ ad aduocatam, & mediatricẽ no
ſtram, dicentes: (Ora) deum patrem, deũ filiũ,
& deum Spũm ſanctũ (pro nobis) nõ nos ipſos
iuſtificãtibus, aut dignitatem nr̃am præferenti-
D bus, ſed (pro nobis peccatoribus) peccata nr̃a
confitentibus, & tuam interceſſionẽ, & dei miſe
ricordiam implorantibus. Notandũ autẽ ad ma
iorem dictorũ intelligentiam, ꝙ animæ ſancto-
rum cognoſcunt particularia in mundo exiſtẽ-
tia, & audiunt noſtras orationes. Hoc autem eſt
manifeſtum in diuite illo in Inferno poſito, qui
(vt legitur Luc. 16.) Abraham, & Lazarũ reco
gnouit, & recordatus eſt ſe habere quinq; fra-
tres: qđ eſſe nõ poſſet ſine cognitione particu-
larium. Qualr̃ autẽ illa cognoſcant, nõ eſt præ
ſentis ſpeculationis: ſed hoc declarabimus ſi cõ
tinget nos ſcribere ſuper quarto ſententiarum.
Notandũ vlterius, ꝙ ſancti in patria exiſtentes,
nõ ſolum nos in particulari audiunt & cogno-
ſcunt,

ſcunt,ſed etiam de noſtra multiplici miſeria nos A
liberare cupientes,orant deum pro nobis,iuxta
illud. 2.Mach.vltimo: Hic eſt qui multum orat
ꝑ populo & vniuerſa ſancta ciuitate Ieremias
propheta Dei. Et tñ in illo tpe Ieremias mor-
tuus erat. Et huius ſentẽtiæ rõnem adducit Hie
ronymus cõtra vigilantium, dicens: Si Apoſto
li,& martyres adhuc in corpore conſtituti, quñ
pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti,pro aliis orant:
quanto magis poſt coronas,victorias, & trium
phos? Stephanus.n.imitator dñi fuit, & primus
in Chriſto martyr pro perſecutoribus viuens
veniam deprecatus eſt:nunquid poſtq̃ cũ Chri
ſto eſſe cęperit minus valebit? Paulus ducentas
& ſeptuaginta ſex animas ſibi adhuc viuenti cõ
donatas in naui teſtatur,at poſtq̃ cũ Chriſto re- B
gnat,nunquid iam ora clauſurus eſt? Notandũ
tertio ꝙ quia ſancti cognoſcunt indigẽtiam no
ſtram,& in charitate confirmati orant ꝑ nobis,
ideo à nobis ſũt inuocãdi in neceſſitatibus nr̃is,
vt cum indigni ſimus accedere añ dñm ſine tute
la charorum amicorũ ſuorũ,ipſi pro nobis in-
tercedere dignentur. Vnde apud Iob, 5. dr̃: Vo
ca ergo ſi quis eſt qui rñdeat,& ad aliquem ſan-
ctorum cõuertere. Cum ergo ſancti nos audiãt
& cognoſcãt,orent pro nobis, & à nobis in no
ſtris neceſſitatibus ſint inuocãdi,quia benedicta
virgo inter oẽs ſanctos, & Angelos, maiorem
charitatem habet,& maiorem gloriã, quia ele-
uata eſt ſuper choros angelorum ad cęleſtia re C
gna,ideo rationabiliter ad illam recurrimus,vt
oret pro nobis. Ad maiorem tñ intelligentiam
dictorum eſt ſciẽdum ꝙ inter alia duo ſunt no-
bis neceſſaria ad hoc ꝙ virgo Maria,& alii ſan-
cti pro nobis intercedere dignentur. Primũ vt
cum humilitate nr̃am agnoſcẽtes indigentiam,
ſuũ auxilium imploremus,iuxta illud Eccl. 35.
Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit, & do-
nec propinquet nõ conſolabitur,& non diſce-
det donec altiſſimus aſpiciat. Hęc humilitas in-
nuitur cum dr̃,Ora ꝑ nobis,non iuſtis, ſed pec-
catoribus. De hac autẽ humilitate & de aliis vir
tutibus quarũ ipſa eſt fundamentũ, ita loquitur
Auguſtinus: Inter hęc igit̃ fratres, cũ toto men *Ser. 2. de Aſſump. qui eſt 35. de Sãctis.*
tis affectu beatiſſimę virginis nos interceſſioni-
bus cõmittamus,oẽs eius patrocinia omni nixu
imploremus, vt dum nos ſupplici eã obſequio
frequentamus in terris,ipſa nos ſedula prece cõ
mendare dignetur in cęlis. Neq;.n. dubiũ quæ
meruit pro liberandis proferre precium, poſſe
plus omnibus liberatis rependere ſuffragium.
Sed quid nobis prodeſt hanc interpellare voci-
bus, niſi ẽt humilitatis eius exempla teneamus?
Secundum eſt imitatio illorum, ſm illud Apo-
ſto. 1. Cor. 4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego
Chriſti. Vñ Auguſtinus in quodã Serm. dicit. *Serm. 1. de S. Laurẽtio, qui eſt. 30. de Sanctis.*
Nos vero fratres chariſſimi ſi ad cõſortiũ ſctõrũ
martyrũ peruenire volumus,de imitatione mar
tyrũ cogitemus. Debent .n. in nobis aliquid ſuę
virtutis recognoſcere,vt pro nobis dignentur
dño ſupplicare. Vltimo cum dicit.

Nunc & ſemper. Manifeſtat quo tpe, & quanto tẽ
pore cupiat exaudiri, dicens (Nunc & ſemper)
Quaſi diceret, tria ſunt quæ nos grauant, & in
bene agẽdo nos impediunt, à quibus omnibus
cupimus liberari. Primum ſunt mala præterita
& perpetrata peccata. Secundũ, ſunt præſentes
neceſſitates nos grauantes, ſiue ſpñales ſiue cor
porales. Ora igitur ꝑ nobis peccatoribus (nũc)
vt ſcilicet liberemur à malis omnibus pręteritis,
& nobis ſubueniatur in præſentibus neceſſita-
tibus. Tertiũ vero malum nobis præſens, ſunt
futura pericula in quibus inuolui poſſemus ra-
tione vigoroſæ tentationis, & multiplicis nr̃æ
imperfectiõis: ideo ora pro nobis peccatoribus
(ſemper) .i. quandiu ſumus in hoc mundo ne
quandoq; à tentatione ſuperemur. Notandum
autem ꝙ alii dicunt (Nunc & in hora mortis no
ſtræ) quod ita põt intelligi, ꝙ cum per omne tẽ
pus vitæ noſtrę indigeamus diuino auxilio, &
ſanctorum interceſſione, hoc maxime egemus
in fine vitæ, quando nobis imminet periculum
mortis: quia cum aduerſarius noſter Diabolus
ſemper circuat, quærens quem deuoret (vt le-
gitur. 1. Pet. 5.) hoc maxime facere dicitur in fi-
ne vitæ, vt in damnationem nos ducat. In fi-
ne additur.

Amen. Ideſt, ita fiat, ſic nobis concedat dominus.
Et in hoc terminatur ſentẽtia ſalutationis An-
gelicæ.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII
Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

TRACTATVS DE CORPORE CHRISTI,

Nunc in lucem editus.

REquiſitus à Dominis &
amicis, qui curis occupa-
ti noſtra Theoremata
de Corpore Chriſti le-
gere nõ põt, vt ſub bre-
ui ſermõe & plano ex-
ponerẽ quę ſm ſacram
ſcripturam ſunt à nobis
credenda de Corpore
Xpi: & qũo in diſponendo nos ipſos ad ſusce-
ptionem eius habere debeamus: propoſui Tra
ctatum cõponere, in quo oſtendã quę de Cor
pore Chriſti ſm ſacram paginam ponat fides
catholica: et quomodo nos diſponere opor-
teat, vt Euchariſtiæ ſacrm̃ non ad iudiciũ ſed ad
ſalutem ſuſcipiamus. Ad cuius euidentiã aduer
tendum eſt, ꝙ de ſacr̃o Euchariſtię auctoritates
ſacrę paginæ loquunt̃ quantum ad quinq;, vi-
delicet, q̃tum ad contentum, q̃tum ad figuras,
quan. ñ ad ſignificata in ſacr̃o, quãtũ ad effectũ
ſacramenti, & quantum ad vſum illius. Ex parte
autem ſuſcipiẽtium ipſum ſacrm̃, loquitur ſacra
ſcriptura de diſpõne faciẽda pp dignã & ſaluta-
rẽ illius ſuſceptionẽ. ¶ Secũdũ iſta ſex quę nume
rauimus, volumus facere ſex in Tractatu iſto de
ſacramento: quorum quinq; erunt ex parte ſa-
cramenti, ſextum vero erit ex parte ipſorum ſu
ſcipientium. Primo tractabimus de contento in
hoc ſacramento, vt inde appareat veritas ſacra-
menti. Secundo oſtendemus, quomodo hoc ſa
cramentum in veteri teſtamẽto fuerit figuratũ.
Tertio declarabimus huius ſacramẽti ſignifica-
ta. Quarto videbimus, qui ſint effectus ipſius.
Quinto dicemus de vſu eius q ſit. Et in his quoq;
terminabitur ſumma eorum quæ à nobis ſunt
credenda de ſacr̃o Euchariſtiæ, ſm ſententiam
ſacræ ſcripturæ. Sexto & vltimo tractabitur de
pręparatione requiſita ex parte noſtri, vt dignè
cõmunicemus: & in hoc terminabit̃ Tractatus
iſte. ¶ Circa primũ, eſt ſciendum, ꝙ cõtentum in
ipſo ſacramento, eſt verum corpus Chriſti, qđ
formatum eſt ex ſanguinibus Virginis, qđ de
Virgine traxit, quod in cruce pependit, qđ fuit
pro redemptione totius generis humani immo
latum. Quod patere põt multis auctoritatibus
ſacræ ſcripturæ. Dr̃. n. Matth. 26. Cęnantibus

A autem eis, accepit IESVS panem, & benedixit
ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis, & ait, Accipite, &
comedite Hoc eſt corpus meum. Idem habet̃
Mar. 14. Manducantibus illis, accepit Ieſus pa-
nem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait; Su-
mite, hoc eſt corpus meum. Legitur hoc idem
Lucæ. 22. vbi dr̃, Et accepto pane, gratias egit,
& fregit, & dedit eis, dicẽs, Hoc eſt corpus meũ,
quod pro vobis tradetur: hoc facite in meã cõ
memorationem. Et 1. Cor. ii. dr̃, Ego. n. accepi à
dño, quod & tradidi vobis: quoniam dñs Ieſus
in qua nocte tradebat̃, accepit panẽ, & gratias
agens fregit, & dixit, Accipite & mãducate: hoc
eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc
facite in meam cõmemorationẽ. Et Ioã. 6. legit̃,
B Caro mea eſt pro mundi vita. Quod debet in-
telligi nõ ſolum de manducatione ſpirituali, &
de morte quam ſm carnem aſſumptam paſſus
eſt dei filius, ſed etiam ſm mãducationem ſacra-
mentalem, in qua nobis datur vera caro Ieſu
Chriſti. Vltimo habet̃. 1. Cor. 10. Calix benedi
ctionis cui bñdicimus, nonne cõicatio ſanguinis
Xpi eſt? Et panis quẽ frangimus, nõne cõicatio
corporis Chriſti eſt? Ex quibus patet abſq; vlla
figura aut ſimilitudine vel parabola ꝙ in hoc ſa
cramento continetur verum corpus Chriſti, vt
antea dicebamus. Ex hoc autẽ contento, ſacrm̃
iſtud diuerſa ſortitur vocabula. Dicit̃. n. primo
Euchariſtia, ideſt, bona gratia, inquantum conti
net illum, de quo dr̃ Eph. 5. obtulit ſemetipſum
C pro nobis oblationem, & hoſtiam deo in odo-
rem ſuauitatis. Secũdo dr̃ Synaxis. i. adunatio,
vel cõgregatio, inquantũ continet illud, de quo
dr̃ Eph. 2. Ipſe. n. eſt pax noſtra, qui fecit vtraq;
vnum. Et Ioan. 12. Chriſtus moriturus erat nõ
ſolũ pro gente, ſed vt filios dei qui diſperſi erãt
cõgregaret in vnum. Tertio & vltimo dr̃, Via-
ticum, inquãtum cõtinet illum qui de ſeipſo di-
cit, Ego ſum via, veritas, & vita. Vnde & hoc ſa- Ioan. 14.
cramentum inſtituit cum eſſet trãſiturus de hoc
mundo ad patrem, vt dr̃ Ioan. 13. Vnde & q ex
hoc mundo tranſeunt, hoc cibo, quaſi viatico
confortantur, ſcđm quod figuratiue legitur de
Elia. 3. Reg. 19. Ambulauit in fortitudine cibi
illius vſq; ad montẽ Dei Horeb. Et ſic patet de
D primo. ¶ Declarato quid cõtineat̃ in hoc ſacr̃o,
& ꝙ ex contento, varia ſortit̃ vocabula, qđ pri-
mo loco diximus faciendũ, volumus oſtendere,
quomodo variis figuris in veteri Teſtamento
fuerit figuratum. Ad cuius euidentiam aduertẽ-
dum, ꝙ huius ſacramenti diuerſę figuræ pręceſ
ſerunt, ſecundũ ꝙ diuerſimode conſiderari po
teſt Primo põt conſiderari vt eſt oblatio quæ-
dam: & vt ſic, figuratum eſt in oblatione Melchi
ſedec, de quo dr̃ Gen. 14. ꝙ obtulit panem & vi
num; erat. n. ſacerdos dei altiſſimi. Et ppter hoc
de Chriſto dr̃, Pſal. 109. Tu es ſacerdos in ęter
num ſcđm ordinem Melchiſedec. Figuratur ẽt
vt oblatio quędã eſt, per omnes oblationes ve-
teris teſtamenti, quæ oẽs ordinabantur ad iſtã:
de

Digitized by Google

de qua dr̃, Heb. 10. Vna.n.oblatione conſumauit in ſempiternum ſanctificatos. Secundo cõſideratur vt hoſtiæ eſt ſacrificium, & ſic fuit pręfiguratũ in agno paſchali, de quo dr̃ Exodi. 12. Erit agnus abſq; macula, maſculus anniculus, etcę. (poſtea ſubditur) Immolabitq; eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael, etcę. Et vniuerſaliter omnia ſacrificia veteris teſtamenti, vnius huiuſmodi ſacrificii figuræ fuerunt, ſicut dicit̃ Col. 2. Quæ ſunt vmbra futurorum. Et Hebr. 10. Vmbram hñs lex futurorũ bonorum. Tertio conſiderari poteſt inquantum eſt ſpiritualis cibus, & cęleſtis: & ita pręfiguratum eſt per Mãna à domino datum filiis Iſrael in deſerto, vt habetur Exodi. 16. & Num. ii. Hęc autẽ figura ſacramenti expreſſa vr̃. Primo, quantum ad ſpeciem, quia dr̃ panis, iuxta illud Pſal. 77. Panem cęli dedit eis, panem angelorũ manducauit homo. Et dominus carnem ſuã panem dicit, iuxta illud qđ habet̃ Ioã. 6. Panis, quem ego dabo vobis, caro mea eſt pro mundi vita. Secundo quãtum ad originem. De hac.n.figura dicitur ſapiẽtiæ. 16. Panem de cęlo pręſtitiſti eis ſine labore, omne delectamentum In ſe habentem. De figurato vero dr̃ Ioan. 6. Ego ſum panis viuus qui de cęlo deſcendit. Tertio quantum ad eos, quibus dat̃. Sicut.n. Manna datum eſt filiis Iſrael poſt tranſitum maris Rubri, ita & iſte ſpũalis cibus non datur niſi poſt baptiſmum, cuius figura mare rubrum pręceſſit, iuxta illud Apoſt. 1. Corin. 10. Patres noſtri oẽs ſub nube ſnerunt, & oẽs mare tranſierunt, & oẽs in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. Et poſt hæc verba ſubditur de figura huius ſacramenti, Et oẽs eãdem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & oẽs eundem potum ſpiritalem biberunt. Quarto, quantum ad murmurationẽ. Dr̃.n Num. ii. ꝙ filii Iſrael murmurauerunt de manna ſibi exhibito, dicentes: Anima noſtra arida eſt: nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi manna. Simile habetur Ioan. 6. Litigabant ergo Iudæi ;ad inuicem dicentes, Quomodo põt carnem ſuam nobis dare ad manducandum? Quarto põt conſiderari, inquantum hoc ſacr̃m cõmiſſum eſt diſpenſationi ſacerdotum, qui rite ſunt ordinati ſcđm claues eccleſiæ, quas Ieſus Chriſtus cõceſſit apoſtolis, eorũq; ſucceſſoribus. Et ſm hũc modum fuit pręfiguratum per panes propoſitionis, de quibus habetur Exodi. 25. Et pones ſupra menſam panes propoſitiõis in cõſpectu meo ſemp. De quibus panibus dr̃ Mar. 2. quòd non licebat eos manducare niſi ſolis ſacerdotibus. Quinto conſideratur hoc ſacr̃m, inquãtum eſt ſpirituale viaticum: & ita fuit pręfiguratum in pane, in cuius fortitudine ambulauit Elias vſq; ad montẽ dei Horeb. 3. Reg. 19. Et ſic patet de ſecũdo.

¶ Oſtenſo quõ variis figuris fuit hoc ſacr̃m pręfiguratum in veteri teſtamento, & hoc quantũ ad ſcđm: volumus videre tertium, videlicet, quæ ſunt ſignificata huius ſacramenti. Ad cuius intel-

A ligentiam eſt ſciendum ꝙ per hoc ſacr̃m diuerſa nobis repræſentant̃. Primò dr̃ ꝙ eſt quoddã memoriale repręſentans paſſionem Chriſti, & verum eius corpus inquantũ continet ipſum. Vnde dr̃ Lucę. 22. Hoc facite in meã cõmemorationem. Et. 1. Cor. ii. Quotieſcunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem dñi annunciabitis, donec veniat. Scđo rep̃ñtat corpus Chriſti myſticum & congregationem fidelium, prout habet aliquã ſimilitudinẽ cum eo. Quia ſicut ex diuerſis vuarũ granis vinum confluit, & ex diuerſis granis frumẽti vnus panis efficitur: ſic ex diuerſis & multis fidelibus cõſtituitur eccleſia & efficitur corpus Xp̄i myſticum, qđ eſt cõgregatio chriſtianorũ: iuxta illud

B Apoſt. 1. Cor. 10. Vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, oẽs q de vno pane participamus. Tertio rep̃ñtat ſpũalem refectionem, qua mens ſancta ſpiritualibus donis reficitur. Hęc autẽ refectio primò conſiſtit in contẽplatione ſapiẽtię: Vñ dr̃ Prou. 9. Sapiẽtia miſcuit vinum, & ꝑpoſuit menſam ſuam. Eccl. 15. Cibabit illum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapiẽtiæ ſalutaris potabit illum. Scđo conſiſtit in amoris diuini delectatione, de quo dr̃ Canticorum. 5. Comedite amici, & bibite: & inebriamini chariſſimi. Quartò repręſentat futurã fęlicitatem. Vnde dr̃ Lucę. 22. Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſup mẽſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thro-

C nos duodecim, iudicãtes duodecim tribus Iſrael. Et Luc. 14. Beatus qui manducat panem in regno dei. Et Iſaiæ. 65. Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis. Et Pſal. 35. Inebriabunt̃ ab vbertate domus tuę. Et Apoc. 2. Vincenti dabo Mãna abſconditum. Et ita eſt manifeſtum qđ tertio loco diximus faciẽdum. ¶ Viſo quæ ſignificata hẽat hoc ſacr̃m q̃tũ ad tertiũ, reſtat vt nunc videamus, ſm ſacram ſcripturã, qui ſint effectus huius ſacramenti: qđ quarto loco proponebat̃ declarandum. Propter qđ eſt ſciendum, ꝙ ſacramenti euchariſtię multiplex aſſignatur effectus. Primus effectus eſt, ꝙ per hoc ſacr̃m anima viuificat̃: vnde dr̃ Ioã. 6. Panis.n. dei eſt qui de cęlo deſcendit, & dat vitam mundo. Et qui

D manducat hunc panẽ, viuet in ęternum. Scđs effectus eſt, ꝙ per hoc ſacr̃m datur nobis gr̃æ & virtutũ augmẽtum, & multiplicatio, vt de eo figuraliter legit̃ Iſa. 30. Panis frugum terrę erit vberrimus, & pinguis. Tertius effectus eſt, ꝙ ꝑ hoc ſacr̃m ſpũaliter iucundamur: vnde figuralr̃ de eo dr̃ Gen. 49. Aſer pinguis panis eius, & prębebit delicias regum. Illas (inquã) delicias de q̃bus dr̃ Iob. 22. Tunc ſuper Omnipotentẽ deliciis affiues, & eleuabis ad deum faciẽ tuã. Quartus effectus eſt, ꝙ cõfirmat̃ cor nr̃m cõtra oẽs tentationes. Vñ Pſal. 103. Panis cor hominis confirmat. Et Pſal. 22. Paraſti in cõſpectu meo menſam, aduerſus eos qui tribulant me. Quintus effectus eſt, ꝙ per hoc ſacr̃m dimittunt̃ pec-

cata & præcipue venialia, & quorũ nõ recorda
mur. Vnde dñs dicit Matt. 26. Hic eſt.n. ſanguis
meus qui p vobis effundet̃ in remiſſionẽ pecca-
torũ. Et Heb. 9. Sanguis Xp̄i, qui p Spm̃ ſanctũ
ſemetipſum obtulit immaculatũ deo, emũdauit
cõſcientiã nr̃am ab operibus mortuis, ad ſeruiẽ
dum deo viuenti. Propter qd̃ dr̃ in Pſal. 59. Po
taſti nos vino cõpunctionis, etc. Et ita eſt mani-
feſtũ qui ſint effectus huius ſacr̃i, qd̃ quarto lo-
co ꝓpoſuimus eſſe videndũ. ¶ Oſtenſo qui ſunt
effectus ſacr̃i, quod erat quartum ꝓpoſitũ: nunc
declarare & mãifeſtare oportet ſm̃ ſniãm ſacræ
ſcripturę, qui ſit vſus ſacr̃i eucharıſtię, vt quinto
& vltimo loco à principio declarandũ ꝓpone-
bat̃. Circa qd̃ eſt notandũ, ꝙ vſus huius ſacr̃i in
manducãdo, & bibendo cõſiſtit. Vñ dr̃ Ioã. 6.
Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere
eſt potus. Et Matt. 26. Accipite et comedite. Et
Mar. 14. Sumite.i. comedite. Et. 1. Cor. ii. Accipi
re & manducate. Et ideo cęna, vel prandium, vl̃
cõuiuium noĩatur in ſcripturis. Matth. 22. Ecce
prandium meum paraui, etc. Luc. 14. Hõ qdam
fecit cęnam magnã, etc. Et Iſa. 25. Et faciet dñs
exercituum omnibus pplı̃s in mõte hoc conui
uium pinguium, cõuiuium vindemiæ, conuiuiũ
pinguium medullatorũ, cõuiuium vindemię de-
fecatæ. Sed ſi ſic dicimus (qd̃ credimus bñ dcm̃)
occurrũt nobis duo dubia. Primũ, qa cum dcm̃
ſit, vſum huius ſacr̃i cõſiſtere in mãducãdo & bi
bendo: aliqs forte poſſet ſumere errandi mate-
riam & dicere, ꝙ Xp̄s in hoſtia nõ debet adora-
ri: quia nõ ad hunc vſum cõficit̃, ſed vt mandu
cetur. Scd̃a dubitatio eſt talis: quia ſi vſus & finis
ſacr̃i eucharıſtiæ eſt, vt manducet̃ & bibat̃, vr̃ ꝙ
aliquis poſſet dicere ꝙ extra hũc vſum ibi nõ re
maneat corpus Xp̄i: qd̃ eſſet error grauiſſimus.
Sed hę dubitationes de facili ſoluuntur: & quia
ſolutio dubitationis primę trahit originẽ à ſolu
tione dubitationis ſcd̃ę, ideo primo dicemus ad
ſcdam qõnem, ſecundo ſoluemus ad primã. No
tandum eſt ergo ꝙ duplici via venari poſſumus
Xp̄i corpus eſſe in ſacr̃o ẽt extra vſum illius, ita
vt prima via ſit oſtẽſiua, ſcd̃a verò ducens ad im
poſſibile. Propter primum eſt ſciẽdum, ꝙ finis
eſt duplex quantũ ad pñs ſpectat, finis gñonis,
& finis rei generatę. Finis gñonis dr̃ forma rei p
quam res ipſa recipit eſſe iuxta exigentiã ſuæ na
turæ, & ſine qua res eſſe non põt. Finis autẽ rei
gñatæ, eſt ipſa actio rei, aut vſus illius, ſine quo
põt res ipſa manere in ſuo eſſe, & pręſertim ſi ſit
de numero ꝑmanentiũ, quorum neq; eſſe, neq;
actus primus dependet ab actione, aut ab actu
ſcd̃o, ſed põt eſſe ſine eo, vt dicit Phs̃ in. 2. lib. de
anima. Cũ ergo forma huius ſacr̃i, & finis eius
intrinſecus, qui eſt actus ipſius primus, ſit verbũ
dei, vt illud, Hoc eſt.n. corpus meũ: & cũ ſacr̃m
eucharıſtię ſit de numero ſacr̃orum quæ habẽt
materiã permanentẽ: vſus autẽ ſit actus ipſius ſe
cundus, finis rei iam gñatæ & extrinſecus: patet
quòd nõ depẽdet ſuum eſſe, & ſua perfectio ab

A actiõe & vſu, & ꝙ ſine omni vſu remanet ſacr̃m
quãdiu accidentia panis & vini pñt cõſeruari, &
per cõſequens ꝙ extra oẽm vſum remanet ibi
ex vi ſacr̃i Chriſti corpus, qd̃ formatũ eſt ex ſan
guinibus virginis, & qd̃ pro redẽptione huma-
ni gñis fuit immolatum. Adhuc hoc idẽ ꝓbari
põt nõ ſolum via oſtẽſiua ꝙ corpus Xp̄i rema-
neat in ſacr̃o extra vſum in manducãdo, ſed ẽt
vt dicebat̃ via ducente ad impoſſe: & hoc dupl̃r.
Primo, ſi Xp̄i corpus nõ eẽt in ſacr̃o extra hunc
vſum, nõ cõficeret̃ ſacr̃m ex virtute paſſiõis xp̄i,
ex totali ꝓlatione verbi et formę ſacr̃i, et ex intẽ
tione miniſtri huius ſacr̃i volẽtis verbũ ad elm̃.i.
dicentis verba cõſecrationis ſuper panẽ qui ido
nea eſt materia ipſius, ſed penderet ex intẽtione
B & voluntate ſuſcipientium: adeò vt qñ illi inten-
derent illum vſum ſacr̃i, & vellent ſacr̃m accipe
re, ſacr̃m conficeretur, & eſſet ibi corpus Chri-
ſti: ſi autẽ nõ intenderent, neq; accipere vellẽt,
nõ eſſet ibi corpus chriſti, & nõ cõficeret̃ ſacr̃m,
etiam ſi ſacerdos dicat verba conſecrationis ſup
panẽ. Hoc aũt eſt impoſſe, & fidei catholicę om
nino aduerſat̃: quæ ponit, ꝙ virtute verborum
quę chriſtus traddidit, qñ dicta verba cum in-
tentione cõficiendi à ſacerdote ritè ordinato di
cunt̃, ſubſtantia panis in verum corpus chriſti
cõuertit̃, in illud, inq̃, corpus qd̃ formatum eſt
ex ſanguinibus virginis, qd̃ in cruce pepẽdit, qd̃
fuit pro redẽptione totius gñis humani imola-
tum, vt ex ſuperioribus dictis patere potuit. Se-
C cundo probat̃ ẽt via ducente ad impoſſe, & fun-
dat̃ hęc ſecunda probatio in ꝓbatione prima.
Si.n. corpus chriſti nõ eſſet in ſacr̃o extra vſum
in manducando, verbũ dei nõ eſſet forma ſacr̃i,
ſed voluntas & cõſenſus ſuſcipientium. Itẽ non
ſciret ſacerdos qñ cõfectum eſſet ſacr̃m, ſed illi
tm̃ qui ſunt ſuſcepturi: hæc autẽ omnia ſunt im
poſſibilia: ergo corpus Chriſti fateri debemus
eſſe in ſacr̃o per virturẽ verbi, licet interim nul-
lus in mãducando vtat̃ ſacr̃o. Nõ ergo ſequit̃,
vt arguunt rõnis ignari, Sacr̃m hoc eſt nobis
datum ad mãducandum & bibẽdum, ergo non
eſt ſacr̃m extra hunc vſum: qa arguit̃ à deſtru-
ctione actus ſecundi ad deſtructionẽ actus pri
mi: à deſtructione & negatione actionis ad de-
D ſtructionẽ & negationẽ eſſe. Et poſtea patet ex
dictis ꝙ duplex eſt finis, intrinſecus, & extrinſe-
cus. Vſus ſacr̃i eſt finis illius extrinſecus, ad cuius
amotione nõ ſequit̃ remotio ſacr̃i, licet hoc ſe-
quat̃ ex remotiõe finis intrinſeci.i.n. à ſacr̃o re
moueret̃ verbum, nõ aliud eſſet ſacr̃m (vt dicit
Auguſt.) q̃ elementum. Soluta dubitatione ſe-
cunda, volumus ſoluere ad primã, quã facile ſol
uemus ſi attendamus quæ diximus in pręcedẽti
bus. Declarauimus.n. ꝙ in hoc ſacr̃o tãdiu cõti
net̃ verum Xp̄i corpus ex puriſſimis ſãguinibus
virginis formatum, q̃diu accidentia panis & vini
pñt cõſeruari, ẽt ſi nullus eſſet qui eo vteretur in
mãducãdo. Qd̃ cum ſic ſit, ſequit̃, ꝙ hoc ſacr̃m
ſemp debeat adorari, & ꝙ dãnarent̃ qui nollẽt
eucharıſtiæ

Digitized by Google

Euchariſtię ſacrm̃ adorare, cum ibi exiſtat illud A idẽ, de quo ſcriptũ eſt: Dñm deũ tuũ adorabis. Et de filio, q nõ eſt alius a pr̃e ſed idẽ Deus cum Ioã.5. pr̃e, dr̃: Oẽs hoĩes honorificẽt filiũ, ſicut honorificant pr̃em. Et rurſũ, Et adorẽt eũ oẽs angeli Dei. Et ſic patet ꝙ Xp̃s in ſacr̃o ſit adorandus. In expoſit. Pſal. 98. Et hęc ẽ ſnĩa Aug. dicẽtis: Inuenio qũo ſine impietate adoreť terra, ſine impietate adoreť ſcabellũ pedum eius. Suſcepit. n. de terra terrã, qa caro de terra eſt, & de carne Marię carnẽ accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnẽ mãducandã nobis ad ſalutẽ dedit, nemo illam carnẽ manducat, niſi prius adorauerit. Inuentũ eſt ergo qũo adoreť ſcabellũ pedũ dñi, et nõ ſolum nõ peccemus adorãdo, ſed peccemus B nõ adorando. Cũ ergo dicebať, Xp̃s datus eſt nobis in ſacr̃o vt mãduceť à nobis, ergo ibi adorari nõ debet, nõ valet, ſicut neq; ẽt valet, Xp̃s venit in hunc mundũ, vt quęreret & ſaluũ faceret qđ perierat, ergo nõ debuit adorari in hoc mundo. Sed ſicut in hoc mũdo a multis adoratus eſt, qa per aſſumptionẽ carnis nõ deſiit eſſe Deus, iuxta illud, Quod erat permanſit, & qđ nõ erat aſſumpſit, nõ obſtãte ꝙ venerit quęrere & ſaluũ facere qđ perierat: ita debet à nobis adorari in ſacr̃o, licet ſit nobis datus vt manduceť, qa nõ deſiit eſſe deus, imo ei dicere poſſumus, Tu autẽ idẽ ipſe es, etcę. ¶ Expeditis oĩbus illis qnq; quæ ſm̃ ſacrã ſcripturã ꝓpoſuimus declarãda ex parte ſacr̃i in ſe cõſiderati, & ſolutis du- C bitationibus occurrentibus circa qntũ: reſtat videre ſextũ quod ꝓpoſuimus declarandũ. ſ. quę diſpõ requirať ex parte nr̃a, vt digne ſacrm̃ hoc ſuſcipiamus. Ad cuius euidẽtiã eſt notãdũ, ꝙ nõ poſſumus ſufficienter nos ipſos ad ſuſceptionẽ huius ſacr̃i diſponere ſine gr̃a dei, quę dignos nos facit, ſm̃ illud Pau. 2. Cor. 3. Fiduciã talẽ hẽmus p xp̃m ad deũ, nõ ꝙ ſufficiẽtes ſimus cogitare aliqđ a nobis, q̃ſi ex nobis: ſed ſufficientia nr̃a ex Deo eſt i. p gr̃am Dei, q & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamẽti. Et ad Col. 1. Gr̃as agentes Deo pr̃i, qui dignos nos fecit in ptẽ ſortis ſanctorum in lumine. Et iõ incipiemus recte nos diſponere ad ſumẽdũ hoc ſacrm̃, ſi nr̃am miſeriã & idignitatẽ cõfitebimur ex toto corde, D cõtinue dicẽtes verba Cẽturionis, Dñe nõ ſum A dignus, vt intres ſub tectũ meũ, ſed tñ dic verbõ & ſanabiť anima mea: qa nob ſic faciẽtibus deus cõferet gr̃am, & faciet nos dignos. Notãdũ ſcđo ꝙ licet nõ poſſimus nos ſufficiẽter & pfectẽ diſponere vt digne recipiamus ſacrm̃, qa talis pręparatio & diſpõ eſt à deo per gr̃am nos mouẽte, & nobis gratiã infundente: qa tñ hoc in adultis de quibus loqui intendimus nõ fit niſi voluntarie, iuxta illud Aug. Qui fecit te ſine te, nõ te Serm. 15. de Ver. Apoſt. iuſtificat ſine te: iõ nõ ſolũ oportet nos cognoſcere & cõfiteri miſeriã & indignitatẽ nr̃am, & à Deo quęrere vt tanto ſacr̃o dignos nos faciat, ſed ẽt oportet vt per liberũ arbitriũ ei cõſentiamus, & per gr̃am nobis datã hẽamus conſciam B mundã & purã. Vnde dr̃. 1. Cor. 5. Itaq; epulemur nõ in fermento veteri, neq; in fermẽto malitiæ & nequitiæ, ſed in azimis ſinceritatis, & veritatis. Qđ vr̃ conſonũ ei qđ pręcipiť Exo. 12. de Agno paſchali, vt cũ azimis ederet. Ad hmõi vero cõſcię puritatẽ requiriť pfecta pbõ ſui, ſm̃ illud Apoſt. 1. Cor. ii. Probet aũt ſeipm̃ hõi, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Hmõi aũt pbõ ſui in tribus cõtineť, in cõtritione cordis, in oris cõfeſſiõe, & in opis ſatisfactiõe: ita vt p cõtritionẽ cordis pbemus nr̃as cogitatiões, p oris cõfeſſionẽ pbemus nr̃as locutiões, p operis ſatiſfactiones pbemus nr̃as opões. Si aũt in iſta pbõne adeo inueniemus nos doleř de peccatis, vt dicere poſſimus illud Prophetę, Recogitabo tibi Iſa. 38. C oẽs annos meos in amaritudine aĩę meę: & ita ſacerdotibus cõfiteamur pc̃tã nr̃a, iuxta illud Iac. 5. Cõfitemini alterutrũ pc̃tã vr̃a, vt illa nõ reiteremus, ſm̃ illud Xp̃i ad Adulterã, Vade & noli Ioan. 8. amplius peccare; & ita ſatisfaciemus, vt p male factis, bonis opibus abũdemus: digne ad huius ſacr̃i ſuſceptionẽ accedeř poterimus. Qui verò cũ impura cõſcientia accedit, nõ ſolũ nõ viuificať, ſed ẽt grauať: iuxta illud. 1. Cor. ii. Qui mãducat & bibit indigne iudiciũ ſibi mãducat & bibit. Et ſm̃ illud qđ apđ Ier. ii. de hoc ſacr̃o figuraliť dctũ eſt: Nũqđ carnes ſctẽ auferẽt à te malitias tuas, in qbus gloriata es? Vñ & de Iuda legiť, ꝙ Luc. 22. poſt ſuſceptionẽ buccellę. i. corpis xp̃i, intrauit in ipm̃ Satanas. Et hoc factũ fuit, nõ qa malũ accepit, ſed qa bonũ male & indigne accepit. Et ita D patẽt illa quę ꝓpoſuimus declarãda. FINIS.

AD DEVM PATREM *Ante cõmunionem Precatio, Per D. Aegidium Romanum, Ordinis fratrum Eremitarum S. Auguſtini.*

Omnipotẽs, et miſericors Deus, ecce accedo ad Sacramẽtũ corporis, et sãguinis vnigeniti filij tui dñi noſtri IESV Xp̃i: accedo tãq; infirmus ad medicũ vitæ: inmundus ad fontẽ miſericordiæ, et gratiæ: cæcus ad lumẽ claritatis æternæ: egenus ad Dñm cœli et terræ: nudus ad regẽ gloriæ. Rogo ergo nũc, Pater æterne, immẽſæ largitatis tuæ abũdantiã, vt meã digneris curare infirmitatẽ, lauare fœditatẽ, illuminare cæcitatẽ, ditare paupertatẽ, veſtire nuditatẽ: vt IESVM, filiũ tuũ, panẽ angelorũ, et Dñm dñantiũ, regũq; regẽ tanta reuerẽtia, tãto tremore et timore, tanta fide et puritate, tanta cõtritione et deuotione, tali deniq; ꝓpoſito ac humilitate ſuſcipere merear, ſicut expedit ſaluti aĩæ meæ. Da mihi quæſo Pater illius dñici corporis, et sãguinis nõ ſolũ ſuſcipere ſacramẽtũ, ſed et virtutẽ ſacramẽti. O mitiſſime Deus, da mihi ſic ſuſcipere corpus et ſanguinẽ vnigeniti filij tui dñi noſtri IESV Xp̃i, vt corpori ſuo myſtico incorporari, interq; eius mẽbra numerari merear. Fiat mihi dulciſſime Deus hoc ſacroſanctũ corpus IESV Xp̃i filij tui ſuauitas et dulcedo aĩæ meæ, ſalus et ſecuritas in omni tentatione; pax et gaudiũ in omni tribulatione; lumẽ et virtus in omni verbo et opere; ſolatiũ et tutela finalis in morte. Cõcede mihi, Pater pie, dilectũ filiũ tuũ, quem nũc velatũ accidentibus ſuſcipere ꝓpono, reuelata tãdem facie contemplari in cœleſtibus. Qui tecũ viuit, et regnat in vnitate Sp̃us ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorũ. Amẽ.

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primas
tis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremita
rum ſancti Auguſtini, docto
ris clariſſimi,

TRACTATVS DE DISTINCTIONE ARTICVLORVM FIDEI.

QVæſiuiſtis de Articu
lis fidei vt aliqua ſub cō
pēdio, & ſub facili ſty
lo deſcriberemus: pro
pter quod vt horum
articulorum notitia ali
qualiter eluceſcat, ideo
circa ipſos articulos,
ſub compendio, & ſub
facili ſtylo, aliqua deſcribemus. Sciēdum ergo,
ꝙ circa articulos fidei, quantū ad præſens ſpe
ctat, quatuor conſideranda occurrunt. Primū
eſt, vnde dicatur Articulus. Secundum eſt, quid
ſit Articulus. Tertiū in quo lumine Articuli fi
dei cognoſcātur. Quartum, quomodo vel qua
liter ſit accipiendus numerus articulorum. De
quibus breuiter per ordinē videamus. Propter
primum ſciendum, ꝙ Articulus dicitur ab arto
artas: quam deriuationem duabus de cauſis aſ
ſumpſit. Primo quia ipſe articulus eſt quid artū,
& indiuiſibile. Debemus enim imaginari ꝙ ſi
cut in aliis ſcientiis humanitus inuentis conclu
ſiones reducuntur & reſoluuntur in principia,
principia autem ſm ꝙ huiuſmodi non reducū
tur & reſoluuntur in alia: ſic in ſacra pagina di
uinitus inſpirata, omnia credenda reducūtur &
reſoluuntur in ipſos articulos: ipſi verò articuli
ſm ꝙ huiuſmodi non reducuntur nec reſoluū
tur in alia. Quare ſicut in aliis ſciētiis, principia
dicuntur eſſe minima in quantitate, & maxima
in virtute: ſic & in ſacra pagina, ipſi articuli ſunt
minimi in quantitate, & maximi in virtute. Nam
quilibet articulus in ſe eſt aliquo modo quid mi
nimū, virtute tamē quilibet eſt quid maximū, eò
ꝙ omnia credenda (vt dictum eſt) creduntur, &
roborantur per ipſos articulos: ipſi vero articu
li ſunt quædam minima, quæ non reducunt in
alia, ſed omnia alia reducuntur & reſoluuntur
in ipſa. Quare cum minimum, ſm ꝙ huiuſmo
di, ſit quid artum & indiuiſibile, benè dictum
eſt, ꝙ articulus vno modo dicitur, ab arto artas;
quia ipſe in ſe eſt quid minimum, quid artum,
& quid indiuiſibile. Alio modo dicitur articu
lus ab arto artas, eo ꝙ nos artat, & cōſtringit ad
credendum. Nō enim ea quæ ſunt fidei ſunt ple
ne nota intellectui noſtro, eò ꝙ quādiu ſumus
in vita iſta peregrinamur ad dominū: & cogno

A ſcimus ea quæ ſunt fidei, non clare, ſed per ſpe
culum, & in ænigmate: quia non clare videmus
ea quæ ſunt fidei, ſed oportet in talibus artare, et
captiuare intellectum noſtrum in obſequium
chriſti. Articulus igitur dr̄ ab arto artas, eò ꝙ ꝑ
ipſum ad credēdū artamur. Viſo vnde dicatur
articulus, de leui patere pōt qd ſit articulus. Po
teſt enim articulus ſic deſcribi. Articulus eſt indi
uiſibilis veritas credendorū. Et cum diuiſimus
& diſtinximus ipſa credēda, partes illæ ad quas
ſtat diuiſio, quæ non vlterius diuiduntur, dicun
tur articuli: quare oportet articulos eſſe quaſdā
indiuiſibiles veritates. Verùm quia non omnis
indiuiſibilis veritas eſt articulus fidei, ſed ſolum
indiuiſibilis veritas credendorum, & pertinen
B tium ad ſalutem, ideo ſatis poteſt eſſe prædicta
deſcriptio manifeſta, videlicet, ꝙ articulus eſt
indiuiſibilis veritas credendorum. Sed tamen
hoc in ſequentibus clarius patefiet. Oſtenſo vn
de dicatur articulus, & quid ſit ſecundum ordi
nem prætaxatum, reliquum eſt oſtēdere, in quo
lumine articuli fidei cognoſcantur. Sciendum
igitur, quòd deus cognoſcitur tripliciter, in tri
plici lumine. Cognoſcitur enim per creaturam,
per ſcripturam, & per eſſentiam: cognoſcitur ēt
in lumine intellectus agentis ſiue in lumine no
bis naturaliter indito, & in lumine fidei, & in lu
mine gloriæ. Per creaturas ergo cognoſcitur in
lumine intellectus agentis ſiue in lumine nobis
naturalr̄ indito. Per ſcripturas vero cognoſcit̄
C in lumine fidei, qđ non eſt nobis naturalr̄ in
ditum. Sed per eſſentiā cognoſcitur in lumine
gloriæ. Primo enim modo, videlicet, per crea
turas in lumine intellectus agentis cognoue
runt deum Philoſophi. Secundo per ſcriptu
ras in lumine fidei, cognouerunt eum Theolo
gi. Sed tertio modo per eſſentiā in lumine glo
riæ, cognoſcunt ipſum ſancti qui ſunt in pr̄ia.
Si ergo ſcire cupimus in quo lumine cogno
ſcuntur credenda, patet quòd non cognoſcun
tur in lumine intellectus agentis, ſiue in lumi
ne nobis naturaliter indito: quia tale lumen nō
ſufficit ad talia intelligenda. Rurſus cum cogni
tio credēdorum, de qua loquimur ad præſens,
ſit obſcura & ænigmatica, lumen verò gloriæ
ſit apertum & clarum, nō eſt huiuſmodi cogni
D tio in lumine gloriæ. Relinquitur ergo quòd
ſit huiuſmodi cognitio in lumine fidei. Patet er
go in quo lumine articuli fidei cognoſcuntur,
quia ſolum in lumine fidei. Reſtat ergo quarto
declarandū, quomodo vel qualiter ſit accipien
dus numerus articulorum fidei. Ad cuius noti
tiam eſt ſciendum, quòd articuli fidei numero
ſunt. xiiii. qui quidem ſic diſtingui poſſunt. Nam
horum. vii. ſunt pertinentes ad diuinitatem: &
vii. ad humanitatem. Septem autem pertinentes
ad diuinitatem ſic accipiuntur: in diuinitate enim
conſideranda eſt vnitas eſſentiæ, & trinitas pſo
narum. Rurſus in ipſis tribus perſonis, quædā
appropriantur perſonis. Circa diuinitatem igit̄

erunt. vii. articuli: quatuor pertinentes ad vni-
tatem eſſentiæ: & .iii. pertinentes ad appropria-
ta trium perſonarum. Eſt igitur primus articu-
lus de ipſa diuina eſſentia, ſiue diuinitate eſſen-
tiæ diuinæ, cum dicit. Credo in deum. Secundus
autem articulus eſt de perſona patris, cum dici-
tur, Patrem omnipotẽtem. Tertius vero eſt de
perſona filii, cum dicitur. Et in Ieſum Chriſtum
filium eius vnigenitum dominum noſtrũ. Quar-
tus autem articulus eſt de perſona Spiritusſan-
cti cum dicitur, Credo in Spiritum ſanctum.
Tres autem, ſicut dictum eſt, pertinent ad ap-
propriata perſonarum. Quorum primus eſt de
appropriato patris, cum dicitur, Creatorem cę-
li, & terræ. Nam creatio innitit potentię: & ideo
poteſt appropriari patri ratione potẽtiæ. Quã-
tum ergo ad hoc dicitur, Creatorem cęli, &
terræ. Secũdus vero articulus eſt de appropria-
to Spiritusſancti, cui ratione bonitatis põt ap-
priari peccatorum remiſſio, & ſanctorum com
munio, & ſanctitas catholicæ eccleſiæ: & ideo
dicitur, Sanctam eccleſiam catholicam. Cõmu-
nionem ſanctorum. Remiſſionem peccatorũ.
Tertius articulus eſt de appropriato filii, cui, qa
reſurrexit in carne aſſumpta, poteſt appropria-
ri reſurrectio carnis, & vita æterna: quam plene
habebimus poſt huiuſmodi reſurrectionem. Et
quo ad hoc dicitur, Carnis reſurrectionem, &
Vitam ęternam, Amen. Sic ergo poſſunt acci-
pi ſeptem articuli pertinentes ad diuinitatem, li-
cet non eodem ordine ponantur in Credo.
¶ Poſſunt autem & alio modo diſtingui ſeptem
articuli pertinentes ad diuinitatem, vt vnus arti-
culus ſit de diuina eſſentia: tres autem ſint de tri
bus perſoois, videlicet, de patre, filio, & ſpiritu-
ſancto: & tres ſint de ipſis diuinis operibus: quo-
rum primus eſt, peccatorum remiſſio: ſecundus
eſt, mortuorũ reſurrectio: tertius eſt, pręmio-
rum retributio. Eſt igitur primus articulus de
diuina eſſentia, cum dicitur, Credo in deum.
Secuodus de perſona patris, cum dicitur, Patrẽ
omnipotentem creatorem cęli & terrę. Tertius
eſt de pſona filii, cum dicitur, Et in Ieſum Chri
ſtum filium eius vnicum dominũ noſtrũ. Quar
tus eſt, de perſona ſpiritusſancti, Gum dicitur
Credo in ſpiritumſanctũ. Quintus eſt, de ope-
re diuino quod eſt peccatorum remiſſio, cum di
citur, Remiſſionem peccatorum. Sextus eſt de
alio opere diuino, quod eſt mortuorum reſur
rectio, cum dicitur, Carnis reſurrectionem. Se-
ptimus eſt de opere diuino, qđ eſt æterœ mer-
cedis retributio, cum dicit, Vitam ęternã, Amẽ.
Aduertendum eſt autem, ꝙ differt hęc aſſigna-
tio à prima, qa in illa de toto illo articulo (Car
nis reſurrectionem, vitam ęternam) fiebat vnus
articulus: hic autem fiunt duo. Et in illa de toto
illo articulo, Patrem omnipotentem creatorem
etcę. fiebant duo articuli, quorum alter erat de
perſona patris, alter de appropriato patris: hic
autem vnus fit. Hęc igitur aſſignatio diuidit ar-
A ticulum, qui erat ibi ſeptimus: illa vero diuidit
ſecũdum articulum. Siue tamen ſic fiet, ſiue non,
ſemper aſſignantur ſeptem articuli pertinentes
ad diuinitatem. Septem autem alii ad humani-
tatem. Quorum primus eſt, de conceptiooe
Chriſti, cum dicitur, Conceptus eſt de ſpiritu
ſancto. Secundus eſt, de natiuitate chriſti, cum
dicitur, Natus ex Maria vergine. Tertius eſt de
morte, paſſione, & ſepultura chriſti, cum dicit,
Paſſus ſub Pontio Pilato: crucifixus, mortuus,
& ſepultus. Quartus eſt de eius deſcenſu ad infe
ros, cum dicitur, Deſcendit ad inferos. Quintus
eſt de eius reſurrectiõe, cum dicitur, Tertia die
reſurrexit à mortuis. Sextus eſt de eius aſcenſio
ne, cum dicitur, Aſcẽdit in cęlum, ſedet ad dexte
B ram patris omnipotentis. Septimus eſt de eius
aduentu ad iudicium, cum dicit, Et iterum ven
turus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos.
Iſti ergo ſunt articuli. Diuiſimus enim, & diſtin
ximus ipſum Credo in .xiiii. partes: quælibet au
tem iſtarum partium, remanet indiuiſibilis: quia
quælibet iſtarum per ſe eſt articulus, qui eſt indi
uiſibilis veritas credendorum, vt ſuperius fuit
patefactum. ¶ Aduerteodum tamen, ꝙ articulus
eſt indiuiſibilis veritas vel actu, quia nõ vlterius
diuiditur: vel potentia, quia non põt vlterius di
uidi. Nam dicitur vnus articulus, Credo in deũ.
Et totum hoc dicitur vous alius articulus, Paſ-
ſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, &
ſepultus. Quilibet ergo iſtorum eſt indiuiſibilis
C veritas, quia vnumquodq; horum ſub vno arti
culo collocat. Aliter tamen eſt indiuiſibilis veri-
tas hic articulus, Credo in deum. Et aliter iſte,
Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, etcę. Nã
iſte articulus, Credo in deum, eſt indiuiſibilis
in actu, & in potentia. Actu, eo ꝙ vlterius nõ di
uiditur: potentia vero, eo ꝙ oon poteſt vlterius
diuidi. Sed iſte alius articulus, Paſſus ſub Pon-
tio Pilato, crucifixus etcę. eſt quid in diuiſibile,
quia Eccleſia oon diuidit ipſum, ſed totum hoc
accipit pro vno articulo: poſſet tamen diuidi,
& poſſent inde fieri tres articuli. Ita ꝙ vnus ar ti-
culus eſſet de paſſione. Secũdus de morte. Ter-
tius vero de ſepultura. Patet ergo qualiter arti-
culus eſt indiuiſibilis veritas: & vnde dicatur ar
D ticulus: & in quo lumine articulus cognoſcat:
& quot ſunt articuli, quia. xiiii. Septem pertinen
tes ad diuinitatem, & ſeptẽ pertinentes ad huma
nitatem. & etiam patet qualiter aſſumãtur. Qui-
dam autem diſtinguunt huiuſmodi articulos in
xii. partes, iuxta numerum Apoſtolorum. Di-
cunt enim ꝙ Symbolũ articulorum, quod con
tinetur in Credo, ędiderunt. xii. Apoſtoli, quo-
rum quilibet dedit vnam clauſulam: quã clauſu
lam ſiue particulã, appellant Articulum: & qa
fuerunt. xii. Apoſtoli, ideo ſunt. xii. Articuli.
Hoc autem dictum, noſtrum intellectum non
quietat. Nam ſi ſecundum hunc modum ponẽ
di, vellemus accipere numerum articulorum,
tunc ſi vnus apoſtolus cõpoſuiſſet totum Cre-

Marcellus ſcribens Iulio epo Rom. cõmemorat hoc Credo ab Apoſtolis editũ, vt inquit Epiphanius.

do, non eſſet niſi vnus articulus, ex quo numerus articulorum debet ſumi ſm̃ eos iuxta numerum Apoſtolorum, quod ridiculoſe dici videt̃. Prima igitur via eligibilior eſt. vt. ſ. accipiat̃ numerus articulorum ſm̃ clauſulas contentas in Credo, quarum aliquę pertinent ad diuinitatẽ, & aliquę ad humanitatẽ, vt eſt per habita manifeſtum. Scd̃a aũt via nõ eſt ita eligibilis, vt. ſ. accipiat̃ numerus articulorũ iuxta numerũ apoſtolorũ. Verũtñ ſi oẽs articuli fidei ad. xii. Apoſtolos reducerentur, ita ꝙ eſſent. xii. articuli, ſm̃ ꝙ ſunt. xii. Apoſtoli: tunc dicere poſſumus ꝙ in Credo, numeratur vnus articulus pertinens ad patrem. Sex, ad filium. Et quinq; ad Spiritũſanctum. Quantum. n. ad perſonam patris, dicitur, Credo in deum patrem omnipotentem, creatorem cęli, & terræ. Sex vero pertinẽtes ad perſonam filii ſic poſſent accipi, videlicet, ꝙ vnus eẽt de perſona filii quantum ad conceptionẽ, cum dicitur, Conceptus eſt de ſpiritu ſancto. Secundus eſt de perſona eiuſdem quantũ ad ipſius natiuitatem, cum dicitur, Natus ex Maria virgine. Tertius autem eſſet de paſſione, morte, & ſepultura, cum dicitur, Paſſus ſub Pontio Pilato, crucixus, mortuus, & ſepultus. Quartus vero eſſet de eius deſcenſu ad inferos, & de eius reſurrectione, cum dicitur, Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis. Quintus eẽt de eius

A aſcenſione, cum dicit̃. Aſcendit ad cęlos, ſedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Sextus vero eſſet de eius aduentu ad iudicium, cum dicit̃, Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Quinq; autem pertinentes ad ſpiritumſanctum ſic pñt accipi: quia primus eſſet de ipſa perſona ſpiritusſancti, cum dicitur, Credo in ſpiritũſanctum. Secundus vero eſſet de opere eius, quo vnit, & ſanctificat eccleſiam, cum dicitur: Sanctam eccleſiam catholicam, cõmunionem ſanctorum. Tertius autem eſſet de remiſſione peccatorum, cum dicitur, Remiſſionẽ peccatorũ. Quartus vero eſſet de reſurrectione mortuorum, cum dicitur, Carnis reſurrectionẽ. Quintus vero eſſet de retributione mortuorum, cum
B dicitur, Vitam æternam, Amẽ. Nam omnia iſta quatuor. ſ. eccleſiæ ſanctificatio, peccatorum remiſſio, mortuorum reſuſcitatio, & vitæ æternæ retributio, poſſunt aliquo modo appropriari ſpirituiſancto. Erunt ergo ſm̃ hoc. xii. articuli fidei, quorum vnus pertinet ad perſonam pr̃is, ſex ad perſonã filii, & quinq; ad ſpiritumſanctũ, vt eſt per habita manifeſtum. Et hęc de diſtinctione Articulorum fidei dicta ſufficiãt ad pręſens. Laus ſit Chriſto filio Dei vnigenito, qui cũ patre & ſpirituſancto eſt vnus Deus benedictus in ſecula.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII A

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum Sancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

TRACTATVS DE ARCA NOE.

Glosa. QVoniam in Decretali firmiter credimus de fide catholica, ſuper illo verbo. Vna in duabus naturis perſona: notatur in apparatu, *Hoc fuit figuratum in arca Noe, vbi fuit ſanctorum redemptio per duas naturas, quo ad opinionem, et veritatem.* Quia ergo hoc dictum videtur obſcurum, ideo quomodo intelligi debeat, quæſiuiſti. Sciendum igitur, ꝙ ſic videtur litera conſtruenda, Hoc, ideſt, quomodo fuit duplex natura in chriſto, figuratum fuit in arca Noe, vbi, ideſt in qua arca, vel per quam arcam, per duas naturas fuit ſanctorum redẽptio, quo ad opinionem & veritatem, ideſt quo ad figuram, & veritatem: ipſum enim dictum figuratiuè, non eſt dictum per expreſſionem veritatis: propter quod poteſt dici quid opinatum, & quid exiſtimatum, & quid relatum ad veritatem. Tria ſunt igitur declaranda: primum quidem, quomodo ſit duplex natura in chriſto, & C quomodo hoc fuit figuratum in arca Noe: ſecundum videndum eſt, quomodo in arca Noe per duas naturas fuit facta ſanctorum redẽptio quo ad veritatem: tertium, quomodo hoc fuit quo ad opinionem, ſiue quo ad figuram. Propter primum ſciendum, ꝙ dupliciter natura in chriſto poteſt accipi, vel ſimpliciter, vel quodãmodo. Simpliciter quidem fuit in Chriſto duplex natura: quia fuit in eo diuinitas, & humanitas. Sed quodammodo vel aliqualiter ex pte humanitatis, fuit ibi alia & alia natura: vel fuit ibi natura aliter & aliter ſumpta: quia fuit ibi ratio, & ſenſualitas, & ratio ſuperior, & inferior; & iraſcibilis, & concupiſcibilis. Secundum hoc ergo D dicemus etiam in arca Noe fuiſſe alietatem, & diuerſitatem naturarum quadrupliciter. Primo quidem, quia fuit natura volatilium, & greſſibilium. Natura etiam greſſibilium fuit multiplex. ſ. rationalis & ſenſibilis: quia erant ibi homines, & beſtiæ. Et rationalis etiam natura erat ibi maſculina, & fœminina. Senſibilis etiã natura diſtinguebatur in ferocem, & mitem: quia erant ibi animalia ferocia, & mitia. Poſſumus autem hæc quatuor ad prædicta quatuor applicare & adaptare, vt dicamus, ꝙ natura volatilis, quæ eſt quaſi cæleſtis, figurabat diuinitatem. Natura verò greſſibilis, quæ eſt quaſi terreſtris, figurabat humanitatem. Natura autem rationalis figurabat

A rationem. Natura verò ſenſibilis, figurabat ſenſualitatem. Sed natura rationalis maſculina figurabat rationem ſuperiorẽ, fœminina verò inferiorem. Nam inter rationem ſuperiorem, & inferiorem (ſm Auguſt. in lib. de Tri.) eſt quaſi quoddam coniugium, ſicut inter marem & fœminã. Natura vero ſenſibilis ferox ſignificabat iraſcibilem: mitis autem concupiſcibilem. Omnis igitur alietas naturarum animalium exiſtentium in arca, referri poteſt ad alietatem naturæ in Chriſto ſcd̃m adaptationem iam factam: propter quod bene dictũ eſt, ꝙ (Hoc) .i. quomodo fuit duplex natura in Chriſto, figuratum fuit in arca Noe. ¶ Declarato ergo primo, quomodo. ſ. duplex natura in Chriſto, figurata fuit in B arca Noe: volumus declarare ſecũdum, qũo. ſ. in arca Noe per duas naturas fuit ſanctorũ redemptio facta quo ad veritatem: quod poteſt quadrupliciter declarari. Primo quantum ad ipſas perſonas quę fuerunt in arca Noe: ſcd̃o quantum ad illos qui deſcenderunt ab illis: tertio quantum ad Chriſtum qui aſſumpſit carnẽ ex earum ſtirpe: quarto quantum ad alia quæ fuerunt in arca. Propter primum eſt ſciendum ꝙ quantum ad ipſas perſonas quæ fuerunt in arca Noe, vere per duas naturas. i. per naturam maſculinam, & fœmininam, fuit in arca ſanctorum redemptio. i. liberatio ſanctorum quo ad veritatem: quia verè vtraq; natura liberata fuit per arcam. Propter quod ſcribitur Gen. 6. Noe vir iuſtus, atq; perfectus fuit in generationibus C ſuis. De Noe. n. non eſt dubium, ꝙ iuſtus fuit quando intrauit in Arcam. Alii etiam tam maſculi, q̃ fœminæ, pro illo tẽpore quo fuerunt in arca, credibile eſt quòd mundè & ſanctè ſe tenebant: vnde quædam gloſa ſuper illo verbo, Ingreſſus eſt Noe, & filii eius, & vxor eius, & vxores, etcę. dicit quòd conuenienter ſcriptura cõmemorat, quòd ingreſſi ſunt maſculi, & poſtea fœminæ: quia tempus tunc non erat vacãdi amplexibus: in quo datur intelligi, quòd mundi, & ſancti ſe debebant habere in arca. Quare ſic quatuor maſculi, & quatuor fœminæ ſe habẽtes in arca, redempti & liberati ſunt per arcam ſm veritatem: & quia ſic fuit, benè dictum eſt, quòd D quantum ad duas naturas, facta eſt ſanctorum redemptio, ideſt liberatio per arcam quo ad veritatem. Secundo hoc idem patet quantum ad illos, qui deſcẽderunt ab illis. Nam cum p illos paucos multiplicatum ſit totum genus humanum, ex quo multi ſunt ſancti & electi ſine omni figura: vere ad literam, in duabus naturis facta eſt redemptio, ideſt, facta eſt ſalus per arcã quo ad veritatem, quia verè ſm vtrãq; naturam, ſcilicet, maſculinam, & fœmininam, ſunt multi ſaluati, deſcendentes ab his qui fuerunt in arca Noe. Tertio, poteſt hoc verificari de Chriſto, aſſumente carnem de ſtirpe eorum, qui fuerunt in arca. Nam cum per ſolos illos ſit totum genus humanũ multiplicatum, dei filius qui poſt

Lib. 12. cap. 3

diluuium venit in Virginem, carnē aſſumpſit de ſtirpe eorum, qui fuerunt in arca, quo ad veritatem. Igitur per duas naturas pręſeruatas in arca, facta eſt ſanctorum redēptio: qua mediante natura maſculina & fęminina reſeruata in arca, multiplicatum eſt genus humanū; vnde incarnatus eſt dei filius, per quem ſanctorum redemptio facta eſt. Quarto hoc idem patet, conſiderando animalia quæ fuerunt in arca: nā ante Diluuium dicitur non fuiſſe eſus carniū, ſed poſt. Cum igitur ex alimento ſumpto ex carnibus animalium exiſtentium in arca, vel aliorum animalium deſcendentium ex his, multa corpora ſanctorum ſint formata, materialiter ſaltem deſeruierunt illa animalia ad formationem corporum exiſtentium de numero electorum, qui B ſunt ſaluati & redempti. ¶ Viſo quomodo redēptio facta fuit per duas naturas exiſtentes in arca quo ad veritatem, exponendo vt expoſitum eſt: reſtat oſtendere, quomodo hoc ſit quo ad opinionem. i. quo ad figuram. Cum enim in arca facta ſit ſalus iuſtorum, quia Noe & plures alii iuſti ſunt ſaluati: & cum etiā per arcam figurata ſit ſalus iuſtorum, benè dictum eſt quo ad veritatem, & opinionem ſiue figurā, quia in arca Noe facta fuit ſalus multorum. ſiue redēptio ſanctorum, qui ſecundū duplicem naturam hñt eſſe in arca. Poſſemus autē omnia illa quatuor, quæ primo adaptauimus ad chriſtū, reſumere: oſtendentes qūo alietas naturarum exiſtentium in arca, figurabat alietatem naturarum exiſtentium in chriſto, per quem facta eſt redēptio ſanctorū. Poſſumus tñ ſi volumus in ipſa arca deſignare quatuor, per quæ deſignabat̃ ſanctorum redemptio. Primum erit ex magnitudine arcæ: ſcd̃m ex forma: tertium ex eius diſpōne: quartū vero ex eius materia. Primum quidem ſic patet. Nam magnitudo, ſiue longitudo arcę, fuit trecētorum cubitorum: latitudo arcę quinquaginta: & altitudo triginta. In quibus Augu. ait. 15.

Cap. 26. de Ciuit. dei, ꝙ habetur menſura humani corporis. Erat. n. arca ſexties longa, q̃ lata: & decies longa q̃ groſſa: ſm quem modum proportionatum eſt corpus humanum bene diſpoſitum. Magnitudo igitur arcę hñs proportionem corporis humani, figurabat dei filium in humanitate venturum, per quem facta eſt ſanctorum redemptio, vt ibidem innuit Aug. Secundo hoc idem patet ex forma arcæ. Erat. n. illa arca ampla

A in parte inferiori, & arcta in ſuperiori: ita ꝙ in vno cubito conſumabat̃, iuxta illud Gen. 6. in cubito conſumabis ſummitatem eius. Quod ſatis deſignat pñtem eccleſiam, in qua eſt ſalus, & vbi eſt ſanctorum redemptio: quæ quidē eccleſia, inferius eſt ampla, ſuperius verò ſtricta & in vno cubito. i. in vno hoīe chriſto cōſumatur. Vñ glo. ibidē dicit, ꝙ Arca illa lata erat inferius, vbi erant beſtiæ: anguſta aūt ſuperius, vbi erant homines: qa eccleſia, vbi beſtiales homines tollerat, latius ſinum laxat: vbi rationales habet, ad ſummū ducitur: quia quāto ſanctiores in eccleſia, tanto pauciores: & hoc vſq; ad vnum, qui eſt in ſummo, qui ſolus eſt ſine corruptiōe, ſanctus natus chriſtus. Tertio hoc idem patet ex diſpo B tione illius arcæ: erāt in arca cęnacula, & triſtega. i. illa arca erat bicamerata, & tricamerata, vt alia litera innuit. Et gloſa dicit, quòd etiam erat LXX. in illa arca oſtium in latere. Quæ omnia ſcd̃m Aug. 15. de Ciuit. dei. c. 26. vbi hanc materiam pertractat, ſic intelligenda ſunt, quia arca illa ſignificabat eccleſiam, quæ eſt bicamerata, quia continet Iudęos conuerſos, & Gręcos, ſiue Iudęos & Gęntiles. Eſt etiam tricamerata, quia ex tribus filiis Noę, multiplicatū eſt totum genus humanum, ex quo genere humano multi ſunt conuerſi ad fidem, de quibus facta eſt eccleſia. Oſtium autem in latere, ſignificabat apertionē lateris in Chriſto (vt ibidem ait Aug.) vnde flu C xerunt ſacramenta eccleſię, vnde eſt introitus in eccleſiam. Et quia per chriſtum, & eccleſiam, habet eſſe ſanctorum redemptio, ideo ipſa arcæ diſpoſitio ſanctorum redemptionē ſignificat. Quarto hoc idem patet ex materia ipſius, quia erat ex lignis lęuigatis. i. quadratis, & bitumine conglutinatis: in quadratura autem lignorum ſm gloſam intelligit̃ ſanctorum cōſtantia: quia quadratum ex omni parte firmum ſtat. Per glutinum autem intelligitur vinculum charitatis, quæ perfectè ſanctos vnit, & conglutinat. Et quia per conſtantiam, & charitatē, ſumus participes redemptionis noſtrę, cōſequens eſt quòd materia arcæ ſic lęuigata, & conglutinata, ſanctorum redemptionem figuret. Patet ergo qm̄ D per arcam cōtinentem duas naturas, habuit eſſe ſanctorum redemptio quo ad veritatem vt declarabatur: & etiā quo ad opinionem. i. quo ad figuram, vt eſt per nunc habita manifeſtum. Et hæc de quæſito dicta ſufficiant.

FINIS.